ANTONII GALATEI LICIEN SIS PHILOSOPHI ET MEDICI DOCTISSIMI QVI ÆTA *te magni Pontani uixit,* Liber de SITV IAPYGIAE.

Reliqua uerſa pagina indicat.

BASILEÆ,
Per Petrum Pernam.
M. D. LVIII.

Deſcriptio urbis Callipolis, perquàm elegans ad Summontium.

De Villa Laurentij Vallæ.

Alphonſi Regis Neapolitani Epitaphium.

IOANNES BERNAR-DINVS BONIFACIVS ORIAE MARCHIO, CLARISſimo uiro LOISIO GEORGIO, Patritio Veneto, S. P. D.

EA eſt elegans fama, quæ de te ab omnibus prædicatur, ut licet nunquam te præſens uiderim, tamen cogar communi ſuffragio calculum addere, & eadem de te ſentire, & dicere, quæ omnes dicunt, & ſentiunt. Nam etſi facie te iudicare minimè poſſum, qualis nam ſis, hoc non multum attendendum: quippe ex egregijs factis tuis, ſic uiuum animum expreſſum uideo,

Qualis Apelleis eſt color in tabulis.

Nec quiſquam iſtinc ad nos uenit, qui in te laudando, & extollēdo finem facere poſſe uideatur. Quo factum eſt, ut ita ſim accēſus deſiderio te uidendi, & aliqua in re animum erga te meum oſtendendi, ut ubi ſim, quidúe faciam, omnino neſciam. Quúmque mihi negotiorum nec leuium cauſa, iſtuc aliquando proficiſcendum ſit, urgeo interdum rem, ut quàm primùm liceat optatiſsima ora intueri, ueraſq; audire & reddere uoces. Hoc demum pacto uoluntati meæ ſatisfaciam. Interea, moræ ueluti impatienti, uiſum fuit hoc ad te mittere opuſculum,

in μνημόσυνον, & pignus erga te mei amoris, & beneuolentiæ, quod tantiſper uellē te legere, donec pòſt præſens te interpellem. Liber eſt ab Antonio Galateo Licienſi philoſopho, & medico celeberrimo compoſitus, inſcribiturq; de Situ Iapygiæ. In quo, ceu in tabula, ob oculos tibi omnia ferè huius regionis noſtræ loca proponuntur; præſertim uerò mea hæc oppida, in quibus nunc dego. Spero, quæ tua eſt humanitas, & propenſum in huiuſmodi ſcripta ſtudium, munuſculum qualecunque eſt, tibi omnino non ingratum fore. Quòd uerò ad Authorem attinet, multa mihi dicenda eſſent, maximè quum adhuc, neſcio qua iniuria factum ſit, ut opus ipſius nullum, quod ſciam, in lucem prodierit, etſi quotidie paſsim docti, indoctiq; pariter ſcribamus. Sed quamuis, ut dixi, ex ſuis lucubrationib. nondū manifeſtus apparuerit, nō dubito quin citò ipſum oēs cogniturι ſint, cùm ex hoc opuſculo quod ad te mittimus, tum ex alijs, quæ inueſtigare aſsiduè non ceſſamus. Scripſit namque uir ille præclariſsimus multa doctè, & ſcitu digniſsima. Nec immeritò à magno Pontano noſtro, tam honorificè celebratur in ſuis Hendecaſyllabis, & alibi. Et doctiſsimus ille noſter Hermolaus Barbarus, peculiarē illi paraphraſim Themiſtij, in Ariſtotelis Phyſicen dicauit. Non tacebo inſuper, benemeritum quoque fuiſſe de inclyta & feliciſsima iſta ueſtra Repub. ut ipſe multis in locis teſtatur, præcipuè uerò in quadam ſua

epiſtola, quam nobiliſsimo uiro Loiſio Lauredano, Patritio ueſtro, ſcripſit; in qua graphicè ipſam exprimere & laudare, compendio tamen, conatur. ubi inter cætera, hæc uerba ſunt: Mallē literas neſcire, unicū infelicitatis meæ ſolatiū, quàm Venetias non uidiſſe. Et in lib. de Opt. genere philoſophandi: Nuper Venetiæ, alteræ Athenæ, imago Romæ, philoſophiam, Græcas & Latinas literas amplexatæ ſunt. Et ni mors tam citò illam rapuiſſet, familiaris meus Hermolaus Barbarus, barbarorum diſciplinas ex Italia profligaſſet. Erat enim uir excellētis ingenij, & Græcarū Latinarumq; literarū peritiſsimus. Sunt & alij Venetorum proceres, Hermolao non inferiores; qui à morte reuocare philoſophiā poſſent. Hactenus noſter Galateus. Sed quis dignè ueſtram urbem laudare poterit? Vetera ingenia obſtupeſcerent; cogita nunc quid facerent noua. Et iure quidem. Vos etenim illi eſtis, qui alterum Romanum imperium exuſcitaſtis; eò pulchrius & felicius, quò diuturnius. Vos pacis, belliq; ſequeſtres. Vos ueſtra ſumma prudentia, & ualida ope facitis, ut regina Italia, & antiquum Latinum nomen, penitus non deleatur, & in barbariem abeat. Vos non Italiæ modò, ſed orbis etiam ſplendor, lumen, honor, & gloria. Pro uobis, ueſtroq; perpetuo imperio, omnes pij noctes dieſq; orare Deum debent; nam tātum Chriſtianæ reipublicæ cōſultum erit; quantum incolumes uos, feliceſq; extabitis. Beati

profectò exiſtimandi,qui in tam præclara,& bene inſtituta urbe nati eſtis. Mihi uerò,ſi quod nunc optarim,Deus benignus conceſiſſet; ueſtrum ſolum natale omnino contigiſſet. Verùm,quum ſuperis aliter uiſum ſit,ſubinde cum Poeta ſuſpiro:

O utinam ex uobis unus,ueſtriq; fuiſſem,
Aut cuſtos gregis,aut maturæ uinitor uuæ.

Quod ſupereſt,uos omnes ſemper colam,ſemper amabo,uenerabor, & pro numine habebo. Ac in primis te,mi GEORGI,*uirum omnib. uirtutibus, præſertim humanitate ornatiſsimum. Qui in Vrbe inclyta natus,in familia illuſtri,tot Imperatorum, & Ducum ſplendida,fortuna,bonis,copia,ore elegantiſsimo, ſupremis honoribus, tibi à tua Repub. frequentiſsimè collatis: tamen hæc omnia candido & pulcherrimo animo tuo, longè uincis,& ſuperas. Tametſi ex ſe unumquodq;,conſpicuum & mirandum quemlibet redderet:nihilominus iuncta,& animi dotib.cõparata:famulas illa, hæc reginã oſtẽderẽt.Viue diu mi humaniſsime* GEORGI,*quãdo tu uerè mihi dignus uita uideris, cùm ſingulis innumera humanitatis officia quotidie præbens;tũ tuo exemplo alios inuitans ad uirtutis & ſapientiæ ſtudiũ. Vnde feliciſsimæ & inclytæ Venetiæ, non tantùm gloriabuntur de opibus, de latiſsimo imperio,de inſtructis copijs,de admirabili illo Naua li,octauo orbis miraculo, de numeroſa claſſe, etiã Aſiæ formidabili, deniq; de omnibus quibus feliciſ*

ſimum

ſimum & ampliſsimũ regnum gloriari ſoleat: quãtum (& quidem iuſtius) de ſapientiſsimis & prudẽtiſsimis alumnis, ac in primis de te uiro, omniũ quos ſol aſpicit, clariſsimo. Itaque in cauſa eſtis, ut quæ Vrbs ex ſe magna, & admirabilis ſit; ueſtra tamen uirtute, longè maior & admirabilior appareat. Faxit Deus Opt. Max. ut quod mihi hucuſque non licuit, liceat ſaltem in poſterum; ut in iſta florentiſſima Republica, quod ſupereſt æui tranſigam, atq; oculos tandem claudam. Quæq; incunabula non præbuit, benigna concedat uel tumulum. Vale, Oriæ, in Salentinis, uel Iapygiæ, Calend. Octobris,

M. D. LVI.

4 4

ANTONII GALATEI PHILOSOPHI ET MEdici præſtantiſsimi, De Situ Iapygiæ, ad Clariſs. uirum, Ioannem Baptiſtam Spinellum, Comitē Choriati.

QVAE nunc Italia dicitur, ab Alpibus ortū habens, ſupero & infero mari abluitur, inque ortum hybernū & meridiem porrecta, perpetuis Apennini iugis, duabus peninſulis, ſeu (ut Græci dicunt) cherſoneſis, finitur. Quæ quaſi uertices ſunt, ſeu coni bifidę arboris. Hę peninſulæ, & interiacens ora, antiquis tēporibus nō ſolùm cæteris terris: ſed ipſi quoq; Græciæ prælatæ, ob ingentē, & urbium, & uirorū nobilitatē, & cœli clemētiam, & ſoli ubertatem (Græcis omnibus conſentientibus) nomen ſibi magnæ Græciæ uendicauere. Nūc

afflictis ac perditis priſcorũ Græcorũ rebus,& dehinc deleto in Oriente Romano imperio,hæc quoque ora ſimul concidit, & ut quondã Græcis totum ferè internum mare,Maſsiliam, & Aphricæ oram,Aegyptum,Syriam,Aſiam, Græciã, & maiorem Italiæ partem,Siciliã,Cretamq;,tenentibus,hęc ora in umbilico erat Gręcię,ſic nũc diuiſo, imò potius diſciſſo terrarum orbe,& Græcis, latinisq; diſſentiẽtibus, & Saracenis Turcisq; rerum potitis, in extremo penitus angulo eſt. Omnes huius orę urbes percurrere, & illarũ res geſtas narrare, nõ eſt propoſiti, noſtri,nec tãtum mihi à laborioſiſsima arte mea ocij cõceſſum eſt.In hac Hydruntũ,Callipolis,Neritũ, & unde mihi antiqua origo eſt,Calatana,Brũduſiũ, Tarentũ, Metapontus, Heraclea, Thurij,Sybaris, Croton,Locri, Rhegiũ,Meſſana,Syracuſæ,& ut mihi cõſtituã,tales erãt,quondã hæ urbes,quales, quæ nũc in Italia habent nobiliſsimæ.Hic à Pherecide Syro,fluxit Itali

ca

ca philoſophia: hîc Pythagorica diſciplina: hîc mores, hîc apud Græcos (teſte Ariſtotele) prima beneuiuẽdi inſtituta, primi cõuictus. Primi leges ſcriptas dedere Thurij, apud quos Græcę hiſtoriæ pater Herodotus ſuas ſcripſit Muſas. Nunc tẽpore, & uetuſtate omnia collapſa ſunt. Nũc inconſtãs, ac lubrica fortuna, quę res hominũ, atq; Imperia ipſa, nunc huc, nunc illuc agitãs, omnia permiſcet ac perturbat, aliò uertit ſua munera. Hæc eadem regiones, urbes, gentes, linguas, familias, nunc has extollit, nunc eaſdem deprimit. Quinetiam, & ipſas regum, & populorum leges, & uarias religiones, & ipſa philoſophiæ (ut Ariſtoteles ait) ſcita, & dogmata, permutat. Nihil eſt in tam magno, ac uolubili opere, quod firmum, aut ſtabile ſit. Extrema totius oræ duæ ſunt (ut dixi) peninſulæ. Quæ ad meridiem ſpectat, & ad Siculum uergit fretum, paulò maiori ambitu cingitur, clauditur iſthmo, qui eſt à Scyl-

laceo, ad Hipponiatem ſinum, ſeu (ut Ariſtoteles ait) à Scylletico, ad Lameticum, inter utrunq;, eodẽ authore, iter eſt mediæ diei. Strabo ſpaciũ eſſe ait. CLX ſtadiorum. Nuſquam anguſtiorem eſſe Italiã Plinius ait. Hæc eſt propriè dicta Italia, ab Italo rege, unde Virgilius Ariſtotelis ſententiam ad uerbum referens ait,

Oenötrij coluere uiri, nunc fama minores,
Italiam dixiſſe Ducis de nomine gentem.

Hũc uniuerſę Italiæ nomẽ dediſſe certũ eſt. Propagatũ inde nomen, Campaniam, & Latium comprehẽdit, & à ſupero mari, Salentinos, Apulos, Ferẽtanos, Marſos, Picenos, inde Hetruriam, & Liguriam, uſq; ad Varum amnem, & Alpes Venetiæ, & uſq; ad cõfinia Illyridis. De uniuerſa Italia dicere, nec propoſitum mihi eſt, nec otiũ. De altera peninſula, quæ Orientem ſpectat, pauca de multis perſtringere me oportet, quoniam id tibi placere uideo, cuius iuſsis iure mihi ſemper parendum eſt. Vt illa (quemadmodum

dum diximus) à Scyllaceo, ad Hipponiatem ſinum, ſic, & hæc, à Brunduſio Tarentum, & Iſthmo, ſed longiori clauditur. Sunt enim à Brunduſio Tarentum, millia paſſuum circiter XL à Tarento Callipolim, millia paſſuũ L. Inde Iapygiũ promõtorium, (quod alij Salentinum, alij Salentum, Græci Acram Iapygiam appellant) millia paſſuum XX. Inde Hydrũtum, quod teſte Leonardo Aretino, ultimum eſt Calabrię, millia paſſuum XXX. Hinc Brunduſium L. Totus ambitus eſt CXC millia paſſuum. Vt illa Leucopetra, cui nauigantes temporis noſtri, à diſcrimine uentorum, nomen indiderunt, ita hæc Iapygio promontorio terminatur. quibus apicibus, maximè in mare excurrit Italia. Vtrunque extremum finis eſt Apennini. Nã ut Italia, ſic & Apenninus biſurcatur: & ut Italia Alpibus, ſic & Iapygia, mõtibus circumſepta eſt, non nimis altis, ſed lapidoſis, & nemoroſis. Hi ultrà Brunduſium & Tarentum, ferè

ad utrunque mare deſcendunt. Sunt qui Iſthmum ponunt, ab Egnatia, & Monopoli, uſque Tarentum: id ſpatiũ XXX millium paſſuum, eſſe dicunt. Ab extrema Iapygia, ad ſyrtis magnæ intimos receſſus, maxima mediterranei maris latitudo eſt. Sunt enim millia paſſuum ferè octingẽta. Ab hac eadem ad interiora ſinus Corynthiaci, quatuor millia, & quingenta ſtadia. Ad Acroceraunios mõtes, & Laciniũ promontorium par eſſe ſpatium, auctor eſt Strabo, hoc eſt, ſeptingentorũ ſtadiorum, quæ noſtra computatione efficiũt LXXXVII mill. D paſſ. Idem à Caſsiepia Corcyrę Brunduſiũ, & ab altero Caſsiepiæ cornu, uſq; Tarentũ, ſtadia ſunt M, D, CCXL, hoc eſt, Romana cõputatione, mill. paſſ. CCXXVII. Recentiores nauigantes ab Hydrũto ad Thonõ inſulam, quæ oſtio Adriatici ſinus obijcitur, LX millia paſſuum eſſe dicũt. à Thono, Corcyrã XL. Oſtiũ Adriatici ſinus, ubi breuiſsimũ eſt ſpatium, L millia paſſuum, hoc eſt, ab Hydrun-

Hydrunto, ad Acroceraunios mõtes. Hæc regio, ſi Ptolemęo credimus, ad cœlum relata, Leoni, & Soli, ſubijcitur, ut & tota Italia: ſed Apulia præcipuè. Hæc, quo ad terrarum ſitum attinet, temperatiſsimã orbis partẽ ſortita eſt. Vt, & altera peniſula quartũ ſcilicet clima: quod quãtum ad cognomẽ & umbras Solis, ſi aliqua res terreſtris non obſtiterit, temperatiſsimum eſſe, & ratio, & experientia ipſa, & plurimorum conſenſus affirmat: quamuis Auicenna, & Auerroes, ab antiquorũ ſententia, & inter ſeipſos diſſentiunt. Alter, quæ ſub æquinoctiali, plagam temperatiſsimam eſſe opinatus eſt, alter, quintum clima laudauit, in quo ſe eſſe credidit, quum fuerit, ſi Cordubæ uixit, in quarto. Vtriuſque opinionem in libello noſtro de Eucraſia confutauimus. Auerrois opinionem, nemo, quem ego ſciam, ſecutus eſt. Auicenę conſentit Aponus, & Albertus, qui libellum de natura locorum ſcripſit, ubi ſe multa ex Platonis,

& Ariſtotelis epiſtolis, collegiſſe aſſeuerat. Sed ſi tēpratiſsima orbis loca cognoſcere cupis, (his nanq; menſurantur cætera. nam rectum eſt index ſui, & obliqui) ne pigeat inter tot curas hæc quoque legere, quæ nonnihil ad ciuilem uſum cōducunt. Earum, quas Alfraganus, & cæteri Arabes ſcripſere regionum urbiumq; nomina, nec mihi nota ſunt, nec illis, ut puto: non ſolùm locorum, ſed ſtellarum, & auctorum & (quod uitæ intereſt) herbarum quoque nomina Arabes corrupere: unde rerū ignoratio non parua orta eſt. Placuit noſtris potius è turbidis barbarorum riuulis, quàm è Græcorum puriſſimis fontibus hauſiſſe Philoſophiam Medicinam, cæteraſq; diſciplinas: ſed ad propoſitum redeamus. Quartum clima ex Italia non niſi quæ citra Neapolim & Garganum montem ſunt loca cōplectitur. Incipit ab occiduo Oceano, cōtinet Gades, Sacrum promōtorium, & orā Oceani uſq; ad Lunæ Promōtorium, quod eſt in Luſitania.

Medium

Medium freti Herculei, quod inter te tiũ & quartum clima iacet, Abyla in tertio, in quarto Calpe exiſtente: omnem Bæticam & partẽ Luſitaniæ, & omnẽ oram Hiſpaniæ interni maris uſq; Barcinonẽ, Ebiſum, & Baleares iuſulas, Sardiniam, & partẽ Corſicæ, Siciliam, & adiacentes inſulas, & Italiæ partem à Leucopetra uſq; Neapolim, & ab extrema Iapygia uſque ad Garganũ montẽ, & Luceriam Apulorũ, Macedoniæ partẽ ferè uſq; Dirrachium, Acroceraunios montes, & omnem oram Aepiri, Corcyram, Cephaleniam, Iacinthum, ſinum Corinthiacum, omnẽ oram Aetoliæ, & Acarnaniæ, Iſthmon, & mediam Peloponeſum, Actidẽ, Achaiam, Beotiã, ſinum Therniaicum, Theſſalonicã, uſq; Athon montem, Stagiram, Lemnon, Eubœam, & maximam partem Aegæi pelagi, Tenedõ, Lesbõ, Chiõ, Con, Samon, omnem oram Aſiæ minoris à Tenedo, et Sigęo, & Helleſpõto uſq; ad Gnidũ: & à Gnido uſq; ad

Iſsichum ſinum,& partem Syrię uſq; ad terminum tertij climatis in muris medio Hieroſolymorum ciuitas eſt ſita, qui terminus eſt iuxta Alexandriam, Pieriæ cõtinet,& Rhodi orã, quæ Septentrionem ſpectat,& Cypri Cromiorum tãtum extrema, Mœſiã, Aſiam minorẽ propriè Meoniã, Aeolidem, Cariam, Pamphiliam, Liciã, Ciliciam, utriuſq; Armeniæ partem, & partem Meſopotamiæ, partem Aſſyriæ, Mediam, & partẽ littoris Hyrcani maris, Hyrcaniã, Parthiam, partem Margianæ, Ariæ, Paropaniſi, & Battrianæ, & Sogdianæ, & Satarum regiones,& terrã incognitam. Latius quàm par erat digreſſus ſum, ſed opere pretiũ hæc noſſe ciuili uiro, ſed maximè philoſopho,& medico, quos regionũ, & orbis totius ſcientiſsimos eſſe oportet. Primum munus eſſe medici Hippocrates cẽſet, contẽplari tẽpora, et regiones. Idẽ re mõſtrauit, quod opinatus eſt, nã libellũ ſcripſit de aere,& aqua & regionibus, de Aſia pręcipuè,

cipuè, & Europa: & in calce admirādi illius Prognoſticorū libelli, ſic ait: Quę diximus in Aethiopia, et Heſperia & Septētrione experti ſumus: certè hominū mores, ingenia, & craſes, quas complexiones appellauere, ex ipſis regionibus iudicātur, Ariſtotele in Problematis, & Galeno in libello de uirtutibus animæ teſtibus. Ego ſecundū Ptolemæi deſcriptionē, principiū quarti climatis ad latitudinē XXXVI graduū, finē uerò unius & quadraginta poſui: nec me latet quoſdam trigeſimū, & trigeſimū quartū ferè fines poſuiſſe, atq; alios aliter. Galenus temperatiſsimam orbis partē, ſeu zonam Con inſulā Hippocratis patriā iudicauit, & Gnidū, & regiones, quæ parum ad Arcton, aut ad Auſtrū ſecedunt. Auerroes quoq; hoc idem confeſſus eſt, auctoritate Galeni, Græcorū terram tēperatiſsimā, præcipuè patriā Hippocratis. Demonſtratū ſatis, ut puto, eam regionē, cuius ſitū, atq; urbes cognoſcere diu optaſti, ex ſeq-

mentis terrarum temperatiſsimũ obtinere. Hæc iuſularũ omnium peninſularumq; ocellus quondam fuerat; Hæc eſt de qua Horatius cecinit:

Dulce pellitis ouibus Galeſi
Flumen,& regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet,ubi non hymecto
Mella decedunt,uiridiq; certat
Bacca Venafro.
Ver ubi longum, tepidaſq; præbet
Iuppiter brumas,& amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Phalernis
Inuidet uuis.
Ille te mecum locus,& beatæ
Poſtulant arces,ubi tu calentem
Debita ſparges lachrima fauillam
Vatis amici.

Hãc cherſoneſum uarijs nominibus à diuerſis auctoribus ſubinde appellatam fuiſſe compertũ habeo:alij (ut Ariſtoteles,Herodotusq;) Iapygiam dixere:alij Salentinam:Peuceciam alij: alij à Duce Meſapo Meſapiam : alij magnam Græciã: alij Apuliam, ἀπὸ

του ἀπόλισθι: eoquòd hîc celerius, quã alibi arbores deijciunt folia: alij Calabriam: nam quæ nunc Calabria, Brucia quondam dicebatur, tãtùm eſt nominum, rerumq; uarietas, atque mutatio. Quę de hac regione ſcribit Strabo ad uerbum referam: Terra deinceps Iapygia, non ſine admiratione cõmoda oppido eſt: Nam cum in ſuperno tergo aſpera uideatur, ubi aratris pãditur, altioris fertilitatis glebas inuenies: cum que aquarum indiga eſt, nihilominus læta ſuppeditat paſcua, & arboribus referta ſpectatur. Hęc etiam omnis regio aliquãdo copioſa admodum mortalium multitune floruit, & tredecim urbes habuit: nunc autem excepto Tarento, atque Brunduſio, cætera exigua ſunt oppidula, adeò abſumptæ ſunt uires. Salentinos Cretenſium fuiſſe coloniam memoriæ proditum eſt: hæc ille. Hęc regio quamuis nunc effœta, & annoſa ſit, tamẽ Hiſpanorum, Gallorum, Italorum, et pręcipuè Campanorum,

qui amœniſsimam Italiæ partẽ inco-lunt. Græcorum quoque & Turcarũ iudicio pulcherrima atq; apprimè optima iudicatur. Fruges, olera, fructus præſtantiſsimi ſunt: triticum, & ordeũ ualentiſsimum eſt: auena huius regionis cum hordeo, & hordeũ cum tritico aliarũ certare poteſt. Paleę medullis plenæ uehementiſsimè alunt: braſſicæ, cæpæ, intubi, raphani, cucurbitæ, fabæ in immenſam creſcunt magnitudinem: melones maximi, atque optimi ſaporis: citria ubiq; bene proueniunt: herbæ que in uſus medicos ueniunt, aliarum eiuſdẽ generis omnium ęfficaciſsimæ: cœlum ſalubre, ſolum non aridum, non paluſtre, aquas habet pleriſq; in locis ſaliẽtes, & in pleriſq; fontanas: boum, & aſinorum ſpectatæ magnitudinis corpora gignit, & mulorum genus laudatiſsimum. Sunt qui Italiam à uitulorũ magnitudine dici exiſtimãt: homines placidos mitiſsimorũ morum, boni ſenſus, non fallaces, non ſubdolos, ſed re-

gionis

gionis natura non ſatis bellicoſos: ſed ob fœdera ſeruanda, & ob honorem fortiſsimos, ut audies. Fit enim, ut qui temperatas terras habitant, plus ingenij habeant, & humanitatis, & meliorem corporis temperaturam: ſic minus audaciæ, ac immanitatis. exemplũ ponit Cicero, de Gręcis, & Cymbris: et Hippocrates de Europę, et Aſiæ gentibus. Qui mãſuetior eſt, plus ad hominem, qui animoſior, plus ad belluam accedit. Diſpereant qui principatum animalium audaciſsimis rapaciſsimiſq; dedere. Non ne erat decentius & naturę magis conſentaneũ bouem, aut ouẽ, aut equum, gallũ, aut pauonẽ, animalia humano generi nõ innoxia modò, ſed utiliſsima, et neceſſaria, quibus diademata tam decora natura ipſa ſua ſponte conſtituit, reges aliorum facere: quàm aut leonem, aut aquilam, animalia torui uultus, atque horridi, aduncorũ unguium, rapaciſsimi animi, inſatiabilis gulæ, nata in aliorum perniciem? Dices, quo-

niam hęc armata ſunt, illa inermia: & natura monſtrauit inermen eſſe debere Regem: cæteras armatas, & ſpiculis, & uenenis genuit. Hoc documento mortales admonuit, inermes armatis imperare debere,, & ingenio uires cedere: Ideo Ariſtoteles, qui naturæ ſemper conſentit, ait: corpora robuſta apta eſſe ad ſeruiendum. Nos ad caſtiganda ſcelera noſtra reges armauimus. Præcepit Petro Dominus noſter, ut arma conderet, quamuis ille nunc neſcio quomodo, aut quibus artibus rerũ potitus, arma ſtringere, ac bella exuſcitare tam promptus aſſuetus eſt: atque ea, quæ Dei, cum ijs, quæ Cæſaris erant coniunxit. Nõ ſumus obliti noſtri propoſiti. Prouincia hęc mitiſsimos homines gignit, & humani ſanguinis minimè auidos. Sed hæc tanta ſua, quæ diximus, munera, naturam labefactaſſe, quibuſdam fortaſſe uidetur. Genuit hîc natura arachneum animal nocentiſsimum, cuius uenenum fiſtulis & tympanis pelli

pelli non crederem, niſi per plurima experimenta didiciſſem, legiſſemq́ apud Aulum Gellium, auctoritate Theophraſti, eſſe quoſdam ſerpentes, quorum uenenum cantu & fiſtulis pellitur.

Eſt etiã ille malus Calabris in mõtib. anguis.

Sunt & ſerpentes peſtilentiſsimi: Cherſidri enim ſunt nati in arida tellure. Gignit etiam regio bruchos: ij parum peninſulæ fines transgrediuntur. Peculiare huic regioni malum, animalia ſunt, quę omnia ſolo tactu fœdant, omnia deuorant, omnia more hoſtium uaſtant: nihil qua tranſeunt uirẽs, nihil intactum relinquunt. Videre ſæpe ruſtici ſuas meſſes, ſuos annuos labores penè maturos, ac falcibus uicinos, una qua ibi bruchi nocte caſtrametati ſunt, atra ingluuie, & acutis dentibus corruiſſe, & quandoq́ ab arboribus non abſtinent. Vacauit prouincia hac peſte multis annis, ope marinarũ auium, quas Gainas appellant, quarũ oua aut pullos ne quis

uiolaret,lege cautum eſt. Hæ brucho rum fœtus tanquam à Deo miſſæ,ro‐ ſtris è terra excauãt:deinde poſt Equi noctium uernũ, quum è terra prodi‐ re incipiũt,deuorãt implumes, ut ſic dicam,ſeu nõdum alatos:deinde uo‐ lantes depaſcũtur. Hoc contigiſſe Pli nius ait incolis Caſsij montis, quibus præſidio erant Seleucides aues,locu‐ ſtis eorum fruges uaſtantibus. Nunc aut auium,quas diximus, defectu(ea rum enim fœtus poſt bruchorũ inte‐ ritum uaſtare cœperuut)aut deorum ira, aut aliqua ignota nobis iniuria, bruchi rediere,& iterum felices Salẽ‐ tinos cãpos populari cœperũt. Quin etiam rarus annus eſt, quo nõ magna uis grandinum aliquã partem regio‐ nis percutiat:uuas & etiam palmites, & oliuarum tenellos ſurculos,& ſege tes,& fructus omnes non proſternat. Horum omnium cauſam cœli tẽpe‐ riem eſſe dixerim:nam hîc,ut in Cam pania,hyeme & æſtate fiunt fulmina. Erimus'ne nos Spinelle naturę ingra

ti

ti, ut recuſemus illius munera, quoniam illis aliqua admixta ſunt mala, quę illa minuit? Sæpe optimis mixta ſunt peſsima: ut bona de manu Domini, ſic & mala accipere debemus. Sũt aliqui, qui quum diſerti haberi uolũt, naturam incuſant: imò et Deum, quẽ ipſi ignorãt. (natura enim à Deo dirigitur) quòd tanta ſua munera, ſæua mercede cõpenſauere, dolens ſe non fuiſſe genitos truncos, ut gemina ueſte tuti eſſent, aut ueſtitos pilis, aut corticibus, aut armatos ungulis, aut cornibus, aut duris roſtris. Ridenda uerba, & Deo improba. Si dij illis darent optionẽ Metamorphoſeos, uellẽt'ne in truncos aut bruta animalia tranſire, quoniam tuta ſunt à frigoribus aut caloribus? Et quoniam naturæ cauſam agere cœpimus, uellẽt in aues, ut uolare poſſent ſine pręceptore, aut in piſces uerti, ut nare ſcirent? O uerba uerè digna hominibus è truncis & duro robore natis. Vis tu eſſe ſuber, ut craſſo cortice tegaris? uis mu-

tari in teſtudinem, aut locuſtam, aut oſtream, ut cortice & teſta dura opeꝛiaris? Dij dent tibi uoti tui facultatē: ego malo tenui cute, quā duro corio tegi. Ariſtoteles acumē ſenſus ex carnis mollicie argumentaꝰ. Tu in uides animalib. uellera, pilos, ſetas, ſpinas, cortices, teſtas, quæ omnia in noſtros uſus ueniunt. Hominem nudum natura genuit, fateor: ſed tu quot homines ſine ueſtibus uitam egiſſe uidiſti? & illas tibi ingrate natura genuit. Nec tibi ſatis ſunt tot lina, tot lanæ, tot uellera, tot coria, tot nobiles atq; alio orbe petitæ pelles, uermium quoque domicilia, & aurum in fila lenteſcens: nuditati tuæ ſubueniūt omnia, nobis genita ſunt. Sumus enim nos, ut Ariſtoteles ait, finis omnium. Ait idem Ariſtoteles: ὁ θεὸς καὶ ἡ φύσις οὐδὲν μάτην ποιοῦσι, hoc eſt: Deus & natura nihil fruſtrà faciunt, nec deficiunt neceſſarijs: & ex bonis & poſsibilibus, quod optimum eſt faciunt. Corpus temperatum facilius ægrotat: tu ma-

uis

uis eſſe intemperatum corpus, rude lignum, aut robur, aut lapis, ut nunquã ægrotes. Te arachnei metus ſollicitat, tuos labores bruchi depaſcũt, tibi æſtiuæ muſcæ moleſtæ ſunt? aut tu incole Scythicas paludes, & perpetuas pruinas, aut Hyperboreas ſpelũcas, ubi robora totis admouere focis, ubi gens effręna uirûm Riphæo tunditur Euro, aut Aethiopum exuſtas ſolibus terras, ubi nulla campis arbor æſtiua recreatur aura. Gaude tuis bonis, & fruere dum licet, & mala ſiqua bonis admixta ſunt, quando nihil eſt ab omni parte beatum, & ſemper (ut ait Plato) uoluptati admixtus eſt dolor, feras æquo animo. Nec plus Iapyges arachneos, quàm aut Lybiæ ſerpẽtes immenſę magnitudinis, & leones aut tygres Scythiæ metuas, timeas'ue bruchorum genus edaciſsimũ. Nemo adhuc inuẽtus eſt, qui ob bruchos fame perierit. Non habes flumina, & nemo ſiti laborat: nec in his locis fluminis incrementũ cum ſtabulis

armenta tulit. Strabonis, Pomponij, & Plinij temporibus, huius regionis urbes, aut ſolo erant æquatæ, aut penitus deletæ, aut ſemidirutæ, aut in oppidula & uicos abierant. Si libri Hipparchi, Artemidori, & Eratoſthenis extarēt, fortè multum illarum notitiam haberemus. Ego coniectura quadam ductus, noua oppida omittens, ruinas quaſdam urbium, & loca enumerabo. Quis enim in tam obſcura uetuſtate non offendet? & quēadmodum urbes & oſſa hominum terra operuit, ſic & famam illarum, & aliquarum etiam nomina, & locorum claritatem depreſſa, temporis caligo obtenebrauit. Nos primùm orā, deinde mediterraneas partes proſequemur. Principium à Tarento ſumentes Græci Taranton, ut illi talanton, quod nos talentum dicimus. Stephanus ab eo quòd eſt τάρας τάραντος. quod eſt urbis nomen & fluuij commune, poſuit. Ab incolis adhuc is Taras dicitur: diſtat à Tarento uerſus

Tarẽntum.

Meta

Metapontum quatuor millibus paſſuum:totidem ab urbe diſtat Galeſus, qui in mare,quod paruum dicunt,influit. Hæc urbs Tarete Neptuni filio condita:ſed(ut alij uolunt)ab Hercule. Virgilius: Galeſus flumen.

Hinc ſinus Herculei, ſi uera eſt fama Tarenti.

Hæc urbs,pulſis Iapygib.& Spartanis,duce Phalanto occupata eſt, Lacedæmoniorum facta colonia. Hæc amplitudine,& diuitijs,& ciuiũ multitudine diu floruit, uſque ad ſecundum bellum Punicum,adeò ut quõdam duce Archita Tarentino Pythagorico philoſopho,armatorum ciuiũ in campo habuerint peditum triginta millia. Huius urbis Plato, Ariſtoteles, Theophraſtus, Strabo, nec non recentiores ſcriptores meminerunt. Ex nulla Græcarum urbium tantum auri,argenti,ſignorum,cæterarumq́ rerum, quantum ex Syracuſis & Tarẽto reportaſſe Romanos Liuius auctor eſt. Vrbs natura & mœnib.muniti ſſima, admirabilis proſpectus eſt

& imperioſi. Quæ nūc urbs, olim(ut puto)arx fuerat: uidentur enim ueſtigia ueterum(ſic enim dicunt) murorum. Sedet ſuperba inter duo maria, quorum alterum maius, alterum minus dicunt. Quod, ut & Byzantium ſeu Conſtantinopolitanum mare piſcoſiſsimum eſſe dixit Ariſtoteles,hoc in ſe multos recipit fontes, & ipſum quem diximns Galeſum, fluuiorum breuiſsimum. A parte maioris rupes ſunt altæ & inacceſſę,à minori arenoſum littus. Vrbs circunflua, ſeu (ut Græci dicunt)amphitalaſſa,oblongę inſulæ,aut lōgę nauis habet ſpeciem. A puppi manufacta eſt foſſa longis nauibus permeabilis, quæ utrunque mare committit.Hanc Marcus Antonius Philomarinus, Ferdinādi & Alphōſi iuſſu,mira arte & ingenio perfodi curauit. A prora,ubi ęſtus maris concitatiſsimus eſt, fluentibus & refluentibus undis in modum rapidiſsimi fluminis,pontibus continenti iungitur. Hîc magnus, & toto orbe memora

morabilis eſt piſcaturæ prouentus, cuius (ut diximus) Ariſtoteles meminit. Vrbs eſt omniũ iudicio inexpugnabilis. Turcæ à Byzantio ad Neapolim, Galli à Pariſijs ad Hydruntum, urbem Tarento munitiorem ſe uidiſſe negabant: quę terrarũ omnia bella, & ferre & inferre poſſet. Circa urbẽ pinguiſsimi ſunt campi, uinetis, oliuetis, frugibus & paſcuis aptiſsimi. unde Virgilius:

Saltus & ſaturi petito longinqua Tarenti.

Et idem:

Namq; ſub Oebaliæ memini me turrib. altis,
Qua niger humectat fluentia culta Galeſus,
Corycium uidiſſe ſenem.

Accedit ad hæc, quòd urbs in intimo Tarẽti ſinus receſſu in umbilico eſt terrarũ: hinc Iapygium, hinc Lacinũ, habet promõtoria, quibus Tarẽtinus ſinus terminat. A Iapygio ſeptuaginta, à Licinio CXXXVI. millib. paſſuum diſtat. Itaq; urbs circunquaque mari cĩcta, mediterranea dici poteſt. E Tarento quàmplurimos illu-

ſtres uiros habuimus, Architam philoſophum, & Imperatorem Nicomachum mathematicum, qui de Arithmetica & Muſica ſcripſit: & Platone teſte, Iccum athletam, Ariſtoxenum muſicum & philoſophum, Ariſtotelis familiarem, Heraclidem muſicum, cuius Plinius ſæpe meminit, & cuius experimenta ſæpe Galenus refert in Decabiblo, hoc eſt, in libro decē tractatuum. Tria ſunt (ut Græci dicunt) politiarum genera: unius paucorum multitudinis principatus, hoc eſt monarchia, ariſtocratia: democratia in ſummo honore habebatur, hoc eſt, popularis principatus: ut erat (teſte Platone) apud Athenienſes, & in nonnullis hodie Italiæ ciuitatibus. Democratia Tarentini iuſtè & temperatè utebantur, quæ potius politia dici merebatur: ſed nominib. ſæpe abutimur. Regnum tyrannidi, ariſtocratia oligarchię, politia democratiæ opponitur: ſed affluentia o-

aliâs Iċtū.

pum

pum, & Romanorum eo tempore inopia, & Fabritij mendicitas Tarentinis mollitiem exprobrauit. Et Romani quum ad ſummum diuitiarum peruenere, à maiorum uitę ſeueritate degenerauerunt. Facilè ij temperatè uiuũt, quibus deſunt luxuriæ alimenta: at ij, quibus amplæ ſunt facultates, non poſſunt non molliter & delicatè uiuere. Exemplo nobis ſunt Principes ſacerdotum, quibus dum pauperes erant, ſatis fuerant oluſcula, & piſciculi minuti: nũc nec terræ, nec maria eorum gulæ ac libidini ſufficiunt. Hic eſt mos ferè omnium gentium, quæ cùm inopes ſunt, atque omnium rerum indigę, parcè, modeſtè: frugaliter ac temperanter uiuunt. Quæ deinde per bella, & cędes, & rapinas, et miſerorum uiſcera ſaginatæ, contempta quã prius laudauerãt neceſſaria frugalitate, in omni luxurie genere uolutãtur. teſtes ſunt Medi, Perſæ, Macedones, et ipſi rerũ domini Romani. Nec non & nos Chriſtiani, ut dixi, dum

pauperes & mēdici fuimus, piè, iuſtè & ſanctè uiximus: at poſtquam res Chriſtiana ad tantas deuenit opes, in apicem uitiorum aſcēdimus, nec habemus quò ulterius progrediamur. Certāt inter ſe duo illa maxima uitia, auaritia atque luxuria, & cùm utraque in ſummo ſit, non eſt facilè iudicare utra illarum ſit maior. Res admiratione digna eſt, quomodo & homines & Dij ferre poſſunt ſcelera noſtra. Spinelle uir excellentis & animi & ingenij, non mihi cura eſt omnia exquiſitè narrare quæ auctores ſcripſere, ſed ſummatim aliqua, ut tibi morem gerã, & ut philoſophum, non ut hiſtoricum decet. Ariſtoteles ait in ſuis Problematis: eam hiſtoriã placere, quæ non nimis antiqua eſt, aut nimis recens. Nã quæ nimis antiqua ſunt, minimè credimus: etenim in fabulas abiere, ut quæ Herculis aut Liberi patris, aut quæ Viterbiēſis de Beroſo & Petoſyri, & Necepſo ſomniat. Quæ uerò noua ſunt, contemnimus:

ſsimus: omnes enim nou ſrũt. Medij temporis hiſtorias concupiſcimus, & ut ſunt noſtro tempore, Alexãdri, & Romanorum, & quæ poſt captã Troiam geſta ſunt. Ob quam rem ego ſi qua ex Guidone quodam Rauennate, qui medij temporis fuit, quique de urbibus Italiæ ſcripſit, ut erant illius tempore referam, non me peccaſſe exiſtimes. Hic de Tarento hæc ſcripſit: Tarẽtum inclyta & regalis urbs, & omni copiarum genere opulentiſſima, in qua Q. Ennius poeta antiquiſsimus exortus, Romę floruit, Guidoni non niſi quæ ipſe uidit, credendum eſt: etſi in multis errauerit, tamen non habemus meliorem illius temporis auctorem. ipſe uidetur non ſatis Græcis literis inſtructus, nec bonos auctores legiſſe. Q. Ennius teſtimonio ſcriptorum, Rhudias, ut dicemus, non Tarentinus eſt. De hac urbe pauca dixi: ſatis enim habet & laudis & gloriæ apud omnes & Græcos & Latinos hiſtoricos. A Tarento

in Eurum nauigantibus ad VIII mil
lia paſſuum occurrit in ora locus,quē
Satûrum. incolæ Satûrum, penultima produ-
cta nominant, amœniſsimus tractus
eſt,& apricis in meridie ſpectans: ab
Aquilone tutus,fontibus paſsim fre-
quens, nobiliſsimos gignit fructus,ci
triorum omne genus,ficos,mala pu-
nica, & hortēſia omnia: adeò ut Ta-
rentinorum urbi omnia affatim ſup-
S.Petrus. peditet. Hinc ſoluentibus ad XII mil
lia paſſuum, templum eſt diuo Petro
dicatum, quem locum aiunt diuum
Petrum ex Oriente proficiſcentem
primum in Italia attigiſſe,ibi'que rem
diuinā feciſſe: deinde Tarēti in eccle-
ſia quæ eſt iuxta maiorem arcem,ho
ſtiam Chriſto obtuliſſe: ubi inuentus
eſt nuper plumbeus libellus, de quo
tot & tanta narrata ſunt in toto orbe
Chriſtiano. Hinc ſoluētibus,& oram
Tarentini ſinus nauigantibus, nulla
uſque Callipolim occurrit urbs me-
moria digna. Inter Tarentum & Cal-
lipolim, uicus eſt in littore Nerito-
no

no, qui à diua Cæſarea nomẽ accepit à Callipolitanis (ut aiũt) deletus. Hîc eſt uadoſum freqũetib. tenuib. & puſillis inſulis cõſitũ, mare piſcaturę aptiſsimũ. Inde diui Iſidori Turris Neritonorũ emporiũ: inde uicus diuę Mariæ ad balneum, derelictus & ipſe ob Piratarum, ut puto, et Saracenorũ incurſiones. Hîc ſcaturigines erant calidarum aquarum: ruinæ cernũrur ædificiorũ: aquę ſulphureę odor ſentiť. Sed an aqua illa multis morbis ſalubris aliò uerterit ſuos curſus, an incuria hominũ & ruina tectorũ meatus obſtructi ſint, incertum eſt. Has thermas multis mortalib. utiles Beliſarius Aquęuiuus, uir magni animi, qui Nerito dominať, inſtaurare cogitat. Ab hoc uico ſex millib. paſſuũ abeſt urbs Græca Callipolis: ſed neſcio cur in ora Senonũ illã poſuerit Plinius. Nec apud auctorẽ aliquẽ memini me legiſſe his in locis Senones conſediſſe, aut mendoſi ſunt codices. Sita urbs eſt in extremo ꝓmõtorio lõge in mare pro

Cæſarea. S. Iſidori Turris. Maria ad Balneum. Callipolis.

currenti,ſed arctiſsimo Iſthmo,adeò ut in aliqua parte uix curribus peruius ſit. Vrbs formam habet ſartaginis,iſthmus aux ę.munita eſt,& rupibus circunſepta,& firmiſsimis muris. A continenti unus eſt aditus, in quo caſtellum eſt munitiſsimum.Hæc Petri Aragonum regis, qui Siciliam regnis ſuis adiecit, partes ſequuta,à Carolo Apuliæ primo, aut ſecũdo rege, neſcio,ſolo æquata. Qui cladi ſuperfuerunt ciues,in uillas abiere,ubi centum annos morati ſunt.Inde redeuntes domunculas ſibi ſuper domorum ruinas ædificauere, ut cuique uiſum eſt: & quæ quondam pulchra urbs à Græcis appellata eſt,nunc nullo uiarum ordine ſeruato habitatur,non ut condita, ſed ut occupata. Hæc etiam per bella Alphonſi ſenioris, nunquã à fide deſciuit:cum nõnullæ eiuſdem prouinciæ urbibus,ut dicemus. Hæc quinto, poſt captum à Turcis Hydruntum anno, à Venetorum claſſe capta,ac direpta eſt, Spectatæ fidei,& uirtu

uirtutis ciuitas: nullo adiuta externo præſidio, hoſtibus ad necem uſque reſtitit. Pauci adeò erant oppidani, ut cuique illorum, ſex aut ſeptem pinnæ defendendæ ſorte contingerent. Magna pars ciuium ſuper muros ſtrenuè repugnãdo decidit: qui ſuperſtites fuere, omnes ferè uulnerati. Tãdem non nullæ mulieres muros conſcenderunt atque hoſtibus aliquantulum obſtitere: ex oppidanis magna parte (ut dixi) cæſa, pauci ſine uulneribus abiere. Ex hoſtibus quingenti cum ipſo duce de ſiderati ſunt. Sic ſe Callipolitani geſſere, ut nemo illos iure uictos dicere poſ ſit, ſed à multitudine hoſtium ſuperatos. Prǽclariſsime Spinelle quando eo rum, qui in extremo Italiæ angulo Luceriæ, uirtus & fides obliuioni, ac ſilentio datur, nos ipſi Callipolis, & Hydrũti fortia facta non teceamus. Dicam, quoniam uerum eſt, ſi omnes huius regni urbes Lupienſium, Tarentinorũ, Callipolitanorum, & Hydruntinorũ animos habuiſſent, multa quæ nos op

primunt,mala non pateremur. Hæc eadem urbs in illo ſcelerato, & exitiali toti Italiæ Caroli Francorum regis aduentu, ſemper in fide Aragonenſium partium permanſit, Marco Antonio Philomarino patritio Neapolitano urbẽ gubernante. Hic, Francis totius ferè regni potitis,uſque ad reditum Ferdinandi iunioris,urbem tutatus eſt. Sæpe cum paucis, quos habebat, leuis armaturæ equitibus, Francorum turmas, uſque ad ſextum ab urbe lapidem perſecutus,multos Francorum,& cœpit & occidit. Hęc etiam pulſo Federico, regi fidem ſeruauit. Gonſal, eò quòd ſuo Regi fidem ſeruauerat: uillas exuri, felices arbores excidi iuſsit, & minas, & damna immenſa libenti animo pertulit: tandem prefecto arcis cum Gonſale paciſcente, urbs ad deditionem coacta deuenit. Deinde Galli, Hiſpano duce intra Bareti mænia latente, omnia nemine prohibente imperio ſuo ſubegere. Vrbs in maximo erat diſcrimine: quæ poſtea

poſtea aduentu Ioannis Caſtriotæ uiri Macedonis: qui nunc Ferrandinæ Dux eſt, cùm prudentis, tum etiam ſtrenui, confirmata eſt. Hic adſcitis quibuſdam uicinarum urbium tranſfugis & exulibus, qui partes Aragonenſes ſecuti ſunt, ſæpe ex urbe erumpens, uarijs cladibus Francos afflixit, atque urbem ſeruauit. Longè ab urbe mille paſsibus inſula eſt pari ambitu. Hîc Gainarum auium, quas diximus, magnus prouentus, & toti prouinciæ ſalutaris. Poſt Callipolim ad quintum lapidem promõtorium non abſimile ei in quo urbs eſt, quod Acroterium incolæ uocant, Latinè promontorium, recentiores nauigantes promontoria, capita appellant. Inde Vxentinorum portus. Deinde Iapygium promontorium, in quo templũ eſt diuæ Mariæ, inclytum, & antiqua religione ſacrum, ac uenerandum. In hoc ſita erat parua urbecula, nũc diruta, quæ Leuca appellabatur: de qua Lucanus; Paruę mænia Leucæ, ſic, ut pu-

Acroteriũ.

Vxentũm.

Iapygium promontorium.

Leuca.

to, dicta ab albedine, & nuditate ſcopulorum. Inde caſtrum eſt oppidum epiſcopale, quod ad ſecundum lapidē templum habet, alterum diuæ Cæſareæ. iuxta eſt fons calidarum aquarum, quas ad complures morbos utiles eſſe experientia docet. Fons in antro eſt qui non alium habet aditum, quàm è rupibus mari imminentibus penſilibus & tabulis, iactis pontibus aditur: nec niſi ſemel ſingulis annis Maio mēſe. In hoc latuiſſe diuam Cæſaream incolæ autumant, dum furorē patris fugeret. Nec deſunt qui teſtantur ſe ibi uidiſſe Deam lampada ferentem. adiri antrum nō niſi placido mari poteſt. Orta repentè tempeſtate perterrita mater, filium ibi reliquiſſe perhibetur, quem Deam ipſam per annū aluiſſe fama eſt. In hanc noſter hymnus extat Sapphico & Adonico carmine, cuius hoc eſt Principium:

Diua in extrema latitans latebra, &c.

Poëtæ fabulātur Gigātes à Dijs à Phlegræis campis eiectos huc confugiſſe.

Hinc

Hinc ad Hydruntū ſex millia paſſuū numerantur. Quarto ab Hydrunto lapide conuallis parua attamen amœniſſima, & oleis conſita eſt, quam incolæ pomarium nuncupant: per hanc riuulis aqua decurrit. Hæc puſillum portū efficit, quē ideo Vadiſcum incolæ dicūt: paruarum nauicularum ſtatio eſt. Poſt hūc cœnobium eſt diuo Nicolao dicatum, mille & qningentis paſsibus ab Hydrunto diſtans. Hîc monacorū magni Baſilij turba conuiuebat: hi omni ueneratioue digni, omnes literis Græcis, & plerique latinis inſtructi, optimum ſui præbebant ſpectaculum. Quicunque Græcis literis operam dare cupiebant, ijs maxima pars uictus, preceptor, domicliū, ſine aliqua mercede donabatur. ſic res Græca, quæ quotidie retrò labitur, ſubſtentabatur. Fuit temporibus proauorum noſtrorum ſtante aula Conſtantinopolitana, uir Philoſophus Nicolaus Hydruntinus, cuius ante Turcarū tranſitū plures libri de Logica, & Philoſophia in-

hoc monaſterio habebantur: Hic Abbas huius monaſterij factus, & Nicetas nominatus, ſæpe à ſummo Pontifice ad Imperatorẽ, & ab illo ad ſummum Pontificem permeabat ad cõponendas res, quando inter Pontificẽ, & Imperatorem aliqua contentio, aut de orthodoxa fide, aut de alia re oriebatur. Erat enim hic uir grauiſsimæ auctoritatis, & ſanctiſsimorum morum, ut qui de Philoſophia ad religionẽ cõmigrauerat. Hic ſumptui minimè parcens, quos per uniuerſam Græciã inuenire potuit librorum omnis generis bibliothecam, in hoc cœnobio cõgeſſit: quorum magna pars negligentia Latinorum, & contemptu literarum Græcarum perijt. Non parua pars Romam ad Beſſarionem cardinalem deportata eſt, & inde Venetias: partem, quæ ſuper fuerat Turcarum, qui monaſterium populati ſunt, bella abſumpſerunt. Hinc Hydruntum, ut diximus, mille & quingenti ſunt paſſus. Hæc urbs clade ſua ſatis nobilis, ſed

Hydruntũ

magis

magis uetuſtate,& ciuium fide, atque animi magnitudine. Hæc totius peninſulæ,& aliquanto amplius nomen Metropolis ſuo (ut puto) merito, adepta eſt. Nam per Gothorum bella inter uniuerſæ Italiæ urbes in fide Imperatoris permanſit. Huic urbi Ioannes Vitalianus pręfectus uir ſtrenuus, & rei bellicæ minimè ignarus, Gothos, qui per Iapygiam, Apuliã, Dauniam, & Lucaniam uagabantur, uarijs cladibus uexabat: accurrentibuſq; innumeris Gothorũ copijs, illico ſe in urbẽ recipiebat, donec Beliſario, deinde Narſete Iuſtiniani ducibus, Gothi ex Italia pulſi ſunt, & ad extremas totius Europæ, imò, & totius orbis partes, occidẽtẽ, et ſeptẽtrionẽ eiecti. Hęc urbs uarijs à diuerſis auctoribus nominibus nuncupatur: Ptolemęus Hydrã ab Hydro, ut puto, flumine nominat: unde & Hydrę inſigne urbem accepiſſe exiſtimo, nõ ut uulgò dicit. Alij Hydruntũ, alij Hydrentũ, ut eſt Neapoli in antiqua inſcriptione quã dicemus,

aliꝭ Hydrontem: aliꝭ Hydruntem ab eo quod Hydrus Hydruntis, quemadmodum amathus amathuntis: aliꝭ ὑδροῦσαν πόλιν. Sunt circa urbem multæ aquarum ſcaturigines, & fontes inter laureta & citria fluentes ſaluberrimarum aquarum. Sunt & putei innumeri tam modicæ altitudinis, ut aquã manu capere poſsis, quod in hac regione rarum eſt. Videtur enim hæc portio à Pelopõneſo, aut Tẽpe abſciſſa, & Italiæ adiecta. Quę nũc urbs eſt (ut de Tarẽto diximus) arx olim erat: quamuis quæ antiqua urbs fuit, non nimis amplo circuitu claudebatur: Etenim ut reor, non excedebat ſpatium undecim ſtadiorum, ex eo quòd ante bellũ Turcarum coniꝭci poterat: nunc enim ęquata ſolo ſunt omnia. Vrbs antiqua munitiſsima fuerat, murus, cẽtum (ut fama eſt) turribus iungebatur: aliquarum ueſtigia me puero monſtrabantur. Vltima uſq; ad noſtra tempora Cẽtenariæ nomen ſeruauit: aliarum lapides ad muniendam, & inſtaurandam

urbem

urbem Alphonſus Ferdinandi filius transferri iuſsit, quæ nunc ualidiſsimis muris, & ingenti foſſa uallatur. Portum habet ſatis commodum ſed aquilone minimè tutum: a mari altæ ſunt rupes, ex molli, & fragili lapide, ex cuius crebris ruinis, non paruam urbis partem mare occupauit: A tempore Patrum noſtrorum, uſque ad hanc noſtram ætatem, lxxx paſſuum ſpatium mare abſorpſit. Vrbis cœlum ſaluberrimum eſt, ſolum lætum, & fontibus ſcatens, lauris, mirtis, oliuis, & citrijs conſitum, ſemper uirens. Turcarum bella omnia uaſtauere, nunc reuireſcere cuncta cœperunt. Ex hoc loco Ceraunij Aepiri montes ita clarè cernuntur, ut nonnulli exiſtimauerint, teſte Plinio, Italiam Græciæ pontibus iungi poſſe. Audax fuit cogitatio ne dicā temeraria: attamen locorum uicinitatem ſignificans ab hoc loco in Græciam, hoc eſt à Calabria in Epirum: fretum eſt quinquaginta millia paſſuum, uſque ad intima ſinus Adriatici DCL:

uſque Tarentũ pedeſtri itinere L X X, uſque Sepiũtem, & Manfredoniam, quæ eſt ad radicem montis Gargani C L X X X, ad quem montem nomen Iapygiæ, ut diximus, extendebatur, ſi cut & Apuliæ uſq; Hydrũtum: quamuis Barium ante Iapix appellatũ fuerit à Dædali filio, quem nomen Iapygiæ dediſſe auctor eſt Plinius. Hæc ora, ut Ptolemęo placet, Ionio mari abluitur. Vbi uariant auctores ueritatem indagare difficile eſt, coniectura eſt opus. adeò incerta ſunt omnia, ut nulla ſit diſciplina in qua non ſit opinionum, & ſententiarũ inexplicabilis uarietas, & quandóque confuſio nominum perturbat rerum ſcientiam. Ionium mare uſq; ad intima ſinus Corynthiaci quidã nominãt, Lucano teſte: Ionium & Aegæum Iſthmus diſterminat. Ptolemæus ab Hydrunte ad Garganũ mõtem Ioniũ mare appellat, interius Adriaticum. Idem Zephyrium promõtorium, quod eſt inter Lacinium, & Leucopetrã ad Adriaticũ pelagus ponit.

Barium.

Ioniũ mare

nit. Theopraſtus Apolloniã, quæ eſt inter Aulonẽ, & Dyrrachiũ, ad Ioniũ mare ſitã eſſe ſcribit: ſic & Ariſtoteles. Ptolemęus Acroceraunios mõtes, qui ſunt in Epiro iuxta Ioniũ eſſe aſſerit. Strabo Adriaticũ ſinũ Ioniũ nominat, cuius longitudinẽ ponit ſex milliũ ſtadiorũ, hoc eſt, DCCL. mill. paſſ. Plinius auctor eſt, Hydruntum poſitũ eſſe ad diſcrimen Ionij, & Adriatici maris. Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod & ſuperũ uocant, ſed hæc perquirere longum eſt. Nos (ut iuſsit parẽs medicinæ Galenus (de nominibus non curemus, cuſtodita rerũ notitia. At hæc ignorare nefas eſt hominẽ Chriſtianũ. Anno à Chriſto nato. M. CCCCLXXX Achamatus præfectus claſſis Machometis Turcarũ regis, ex Aulone Macedonię oppido ſoluẽs, cũ ducẽtis nauibus, & XVIII, mil. fortiſsimorũ bellatorũ, Hydruntum obſedit, nõ ſine omni armorũ & machinamẽtorum genere. Qui tentatis oppidanorum animis, oblatiſq; non inquis con-

Hydruntũ poſitũ in diſcrimine Ionij & Adriatici maris.

Achamatus.

ditionibus, ut quando non haberent aliquam ſpem auxilij (exercitus enim noſter eo tempore in Hetruria res gerebat) neque inualidam urbē defendi contra tantam uim poſſe, & callidè, & uerè aiebat barbarus, ſed ut ultrò ſe dederent ſuadebat, aut cum uxoribus & liberis, & ijs quæcūq; ferre poſſent urbē defenderēt, atq; in uicinas urbes cō migrarent, uitamq; & libertatē ſuā ſeruarent. Stultū eſſe aiebat bene ſperare ubi nulla eſſet ſpes ſalutis, aut auxilij: at ſi ipſi fidē homini, & ignoto, & hoſti non haberent, ſe exercitumq; ſuum omnem naues aſcenſurum, atque in mare octo, aut decem millibus paſſuū ab urbe abiturum pollicebatur, illi interea ſuæ ſaluti, & libertati conſulerent. Hæc oratio primò ab Hydruntinis contempta eſt: reſponderunt ſe paratos eſſe pro Chriſto, proque ſuo Rege extrema omnia pati, & demum mortem obire: ac nuncio ne iterum rediret iuſſerunt, ac mortem comminati ſunt, ſiquis ciuium de deditione

uerbum

uerbum faceret. ſecundum nuncium eadem referentem ſagittis confixerũt. Concitatus ira barbarus omnia machinamentorum genera, & quæ bombardas dicunt, & quas habebant incredibilis magnitudinis expediri iuſſit, ac inualidos, & ueteres muros triduo euertit, adeò ut per plures dies inter noſtros Turcaſq; res, telis enſibuſque ageretur. Noſtri urbem acerrimè repugnantes tutabãtur, tandem ſexta, quam genus Turcarũ in ueneratione habet feria, xv obſidionis die, tertio idus ſextilis: (idus ſemper Italiæ infauſtas: etenim vi idus ſextiles apud Cannas cũ Hãnibale, infœliciter pugnatũ eſt) omnibus ferè noſtris ſaucijs, ac laboribus & uigilijs defeſsis, Turcæ urbẽ perplana ingreſsi primo impetu nemini pepercerũt. Sacerdotes in Eccleſia omnes ad unum trucidauerunt, & nonnullos ſuper altaria hoſtiã tenẽtes tanq; uictimas mactauerũt. Poſtquam nocte tota quam turbulentus ille dies ſecutus eſt, Stephanus Archiepiſco-

Hydruntũ captum.

pus conſanguineus meus, omnem populum diuino Euchariſtiæ ſacramento firmauerat ad matutinã quam præſcierat pugnam, à ſubterranea templi parte, ad locum, quem chorum dicunt aſcendit, ubi martyr Chriſti pontificalibus inſignitus ornamentis in ſua ſede ab irruentibus Turcis iugulatus eſt. Qui cladi ſuperfuerunt octingenti uiri, aut capti, aut saucij, aut ægroti extra urbem ducti, omnes ante crudeliſsimi Ducis barbari oculos cæſi ſunt. Dicam rem raræ, & antiquæ laudis, & futuris forte ſeculis minimè credendam, Nemo in tanto populo mortis metu à fide Chriſti deſciuit, imò alter alterum, filius patrem, pater filium, frater fratrem ad mortem hortabatur. Macti uirtute uiri: fœlices Animæ: Martyres Hieſu Chriſti auſi facinus magnum, ac memorabile: nunquam ego poſſum uos ſatis laudare: laus ueſtra, & gloria & fœlicitas apud Deum manet æterna, ſemperque manebit. Horum oſſa mul

Laus Hydruntinorum.

ta,

ta Alphonſus Ferdinandi filius, Alphonſi ſenioris nepos, uir pietate inſignis, Neapolim deportari curauit: quæ in templo diuæ Magdalenæ ſacro locauit, & quo aduixit in maxima habuit ueneratione: quædam, ciues poſt reparatum locum, tanquam reliquias ſiue fragmenta in unum collegerunt, repoſueruntque intus capellam, ſeu ſacellum, quod dedita operà conſtituerunt in Eccleſia maiori, ubi uſque ad hodiernum diem quieſcunt, & quo ad Chriſtiana erit relígio uiſenda commorantur, in maximaque ueneratione habentur, ſolemnibus officijs diuinis celebrantur. Vrbem penè dirutam, Turcæ Italiæ affectantes Imperium, ingentibus munitionibus reparauerunt. Achamatus ipſe Aulonem reuertens, cum magna ſuorum, & captiuorũ ex tota prouincia, & mulierum, & puerorum manu, relicto in urbe quattuor millium fortiſsimorum uirorum præſidio, apud Saſonem Ionij maris inſu-

lam, à claſſe noſtra uictus, & fugatus
eſt, magna nauiũ parte, aut capta aut
Villamarinus. demerſa. In qua uictoria Villamari-
ni, qui nunc comes Capaciæ eſt, & hu
ius regni Apuliæ Admiratus, eo tem
pore adoleſcentis uirtus præcipuè e-
micuit. Tandem Alphõſus magna ui,
ac non ſine ſuo periculo, & ingẽti Tur
carum, & noſtrorum ſtrage, poſt qua-
tuor menſium obſidionem Hydrun
tum recuperauit, atque in formam ur
bis compoſuit. Minimè crediderim il
lam Maſsiliæ ab hiſtoricis maximè ce
lebratam expugnationem fuiſſe, aut
magis periculoſam, aut magis labo-
rioſam, & cruentam. Antequam urbs
à noſtris obſidione ſtringeretur, Deus
optimus maximus oportuna reipu-
Machometis mors. plicæ chriſtianæ morte Machometen
ſubſtulit, alias actum erat de nobis. Et
quamuis hæc urbs in illa Caroli illu-
uione, quæ omnem Italiam pertur-
bauit, regno capto, perculſis omniũ a-
nimis, ut & cæteræ urbes paucis exce
ptis Gallos admiſerit: tamen ſtatim ad
Aragones

Aragones partes reuerſa, prima Ferdinandi Iunioris nomen antequam ille è Sicilia excederet inuocauit. Quæ de hac urbe Guido ſcripſit, hæc ſunt: Hydrūtum Mineruium, in quo templum Mineruæ, ubi Anchiſes pater Aeneæ primò omen equos paſcentes Italiam aduectus proſpexit (ut inquit Virgilius) & idem aptum mercimonijs Hydruntum ſcilicet, Hydruntum ne an Brunduſium intellexerit Virgilius, ne ſcio. In ora Ionij, quarto ab urbe lapide lacus eſt piſcoſus, cymbis tātum piſcatorijs nabilis, quem incolæ adhuc Grecè λίμνην nominānt: ſeu ut Galenus ait, Limnothalaſſan (ita enim ille appellat lacus, qui in mare fluūt ac refluunt) Ambitus illius eſt XII millia paſſuum, multos in ſe recipit fontes, quorum aliqui molis apti, nunc aquarum magna pars defecit. Hunc lacum ubi ſe in fretum arctat, uia diuidebat Traiana, quam dicemus: hunc locum hodie Feneſtras dicūt. Inde urbecula occurrit, quam Roccā appellauit: Gual- Roccha.

terius Brehenã, de quo poſtea dicam. Hic ab Oriente reuertẽs, ab Hydrunto Lupias iter faciens, urbem dirutam conſpexit, paulò minoris ambitus quàm antiqua fuerat Hydruntus. Locus arcis (ut mos erat) Græcarum urbium eminentior cernebatur, ex arce tantùm urbeculam condidit, unde & Roccam nominauit. Franci enim arcem, roccam dicunt. Hanc eſſe uoluit, ut antiquis (ut puto) fuerat temporibus, Lupienſium emporium, ideo & has quoque Lupias appellaſſe Ptolemæum crediderim: nam Lupias mediterraneam urbem eſſe certum eſt. Inter eas ſpatium eſt XIII millia paſſuum. Hanc urbem Gualterius Quæſtori Lupienſium tradidit habitandam. Ille deductis ex urbe & ex uicis colonis, in formam oppidi redegit, ac perpulchro uiarũ ordine diſpoſuit. Hanc Turcæ capto Hydrunto, à ciuibus primò, deinde à præſidio noſtrorum militum derelictam, penè ſolo æquauerũt. Ante Turcarum ad-

uentum, pulcherrimum fuerat oppidulum, ſatis munitum, & maiori ex parte mari cinctum, & honeſtis ciuibus habitatum. Hoc, pulſo â Ioanna Alphonſo rege, ſemper in illius fide cum Lupijs, Tarento, Gallipoli & Caſtro permanſit, & Loyſio Andegauenſi, quem regē appellabant, oppugnanti ſtrenuè reſtitit. Hinc aliqui breuiorem eſſe in Græciam tranſitum, quàm ab Hydrunto exiſtimant. Hanc Ioannes Antonius fidelem uocabat, et pro delitijs, & animi laxamento habebat, & familiariſsimè cum oppidanis uerſabatur, quorum nonnullos honoratis magiſtratibus, & arcibus tuendis præficiebat. Compertum non habeo quo uerè nomine appellata fuerit: ſcriptorum quos habemus temporibus iam deleta erat. Inter Hydruntum & Brūduſiū, nulla alia, quę ego ſciā, uidētur in ora antiquæ urbis ueſtigia. Ptolemæus, ut dixi, inter Hydruntū Brunduſiūq;, Lupias in ora locat, fortaſſe â Lupijs nomen translatum eſt. Ingens

Loyſius Andegauēſis.

palus oppido proxima aërem inficit, unde non ſatis ſalubris locus. Hæc antiquis tēporibus foſſas habebat in mare procurrentes, per quas palus expurgabatur. Extra oppidum in medio ueteris urbis locus cauus eſt, profundus decē paſsibus, ad quem mare recipit per ſubterraneos meatus (ut mihi uiſum eſt) non manu factos, ſed natura aut fluctibus excauatos, per quos à mari ad foueā cymbis itur: locus uitulis marinis frequens: eam foueā incolę Gręco nomine προδοσίαν uocāt, nos ꝓditionem poſſumus dicere. Fama eſt per hunc quaſi cuniculum urbem captam ac deletam fuiſſe. Inde exeuntibus ad decem millia paſſuum occurrit

Caſtellum S. Cataldi. caſtellum, quod à diuo Cataldo antiquiſsimo Tarentinorum Archiepiſcopo nomen accepit, eo quòd ille ex Oriente proficiſcens, hæc primùm loca attigit, ubi & puſillum templum illi dicatum extat. Hoc quoque caſtellum Gualterius condidit pro emporio Lupienſium urbi propinquiori; ubi Maria

tia eiuſdem hæres, ingentem molem longis iunctam lapidibus miro opere conſtruxit: nunc incuria principum, & Lupienſium rebus poſt mortem Ioannis Antonij principis, & ob continua bella defectis atuqe afflictis, penè diſggregata: hîc aër craſſus atq; inſalubris eſt. Tota ubiq; Iapygia ſaluberrimum ſudum, atq; ſincerũ habet cœlum, præterquã in ora, quæ à lacu Hydruntino, quem diximus, uſq; Brũduſium, ubi pleriſq; in locis iuxta mare ſunt paludes, & circa Cæſaream Neritoni agri. A caſtello diui Cataldi ſex millibus paſſuum abeſt caſtellũ in Lupienſi agro, cui nomen Caulon, diſtat â monaſterio Ceratẽſi, quod uidemus duobus millibus paſſuum: uidetur ingens ſtructura fuiſſe, nunc nihil eſt niſi aceruus lapidum, qui exuſti uidentur, deinde tẽpore exæſi: uix duobus à mari diſtat ſtadijs: ueſtigia quę ad mare procedunt adhuc cernũtur. Neſcio ſi fuerit Caulon, quem remota C litera, Horatius Aulonẽ dixit: incolæ ſpe Caulon

culam Caulonis appellant. In huius peninſulæ editioribus locis frequentes ſunt cumuli lapidum, quas incolæ ſpeluncas nominant: has nũquam me uidiſſe memini, prꝫterquam in hoc tractu. Has cõgeries non niſi magna numeroſæ multitudinis manu coacervatas fuiſſe credibile eſt. Paucis in locis ubi lapides non ſunt (omnes enim colles aſperi et lapidoſi) ex terra facti ſunt cumuli tantæ magnitudinis, ut aſpicientibus montes uideantur, quamuis tempus & hominum manus, & pecus omne nõ paruam partem decacuminauit. Monumenta hæc fuiſſe illuſtrium uirorum exiſtimo: mos enim erat uetuſſiſsimorum Græcorum, & ante illos forte Iapygium ſuper cadauera clarorum uirorum ingentem lapidum aut arenarum molem accumulare: unde fortaſſe cumuli, aut tumuli ſepulchra dicuntur. Plutarchus in uita Alexãdri, Demaratum Corynthium Alexander funere extulit magnificentiſsimo, congregatus eſt illi ab exercitu

tu tumulus ambitu quidem ampliſsi-
mo, altitudine uerò octuaginta cubi-
torũ. In ultima parte peninſulæ, Brun Brunduſiũ.
duſium inclyta urbs ſita eſt, quã aliqui
Brunda inſula ſic appellari exiſtimãt,
Greci Brẽdeſium dicũt: Steph. Βρεντέ-
σιον. Vulgatum eſt quod nomẽ hoc, ca
put ceruiſignificat, nõ in Greca aut La
tina lingua, ſed Meſapia, ſeu Peucecia,
de qua lingua aliquid dicã cum de Va
ſta oppido tractabo. Portus capitis cer
ui ſimilitudinẽ habet, cornua magna
ex parte urbẽ cingũt. Portus toto terra
rũ orbe notiſsimus, unde natũ eſt pro-
uerbiũ, tres eſſe in orbe portus, Iunij,
Iulij, & Brũduſij. Interior portus turri
bus et catena clauditur: exteriorẽ hinc
atq; hinc ſcopuli & inſularũ obiectus
ꝓtegit. Videtur ludẽtis ac ꝓuidę natu
ræ ſagaci induſtria factus. Ora à Garga
no mõte ad Hydruntũ rectilinea ferẽ
eſt, breuibus falcata finib. Ad Brundu
ſiũ diſcreta terra mare in ſinus formã
excipit, in intima ſinus parte fretũ eſt,
quod turribus et catena clauſum dixi.

mus. Hoc oſtium quondam altiſsimũ erat, & quibuſcunq; quamuis magnis nauibus permeabilis. Ioannes Antonius in bello quod inter Alphonſum & Venetos geſtum eſt, timēs ne urbs in Venetorum ſeu Alphonſi poteſtatem deueniret, onerariam nauem ingentibus onuſtam lapidibus, in ipſo ore demerſit, atq; ita oſtium obſtruxit, ut nunc non niſi paruis nauibus, & biremibus, & triremibus pateat. Ferdinandus & Alphōſus ſæpe conati ſunt oſtium effodere, ſed ab incœpto deſtiterunt. puto quòd fluxus & refluxus maris, qui non ut Tarenti uehemētiſſimus eſt, multas arenas ſuper lapides & nauigiũ cōgeſsit: durato per tot annos alueo, non niſi magno & ſumptu & labore perfodi poſſet. Ab hoc freto duæ excauatę foſſæ uallos urbē ambientes, mare longè in continentē effuſum admittũt. Mira eſt præcipuè in dextro cornu maris altitudo, aiũt alicubi menſuram uiginti paſſuum excedere. Vrbs quaſi peninſula eſt, inter

duo

duo cornua ab Occidente ſupra dex-
trum cornu arcem habet miro opere
& quadrato lapide, primò à Friderico
iuniore Henrici filio Enobarbi nepo-
te conſtructam, deinde à Ferdinando
& Alphonſo eius filio munitam. Vr-
bem quoq; quos à mari non habebat,
muris iiſdem cinxere. Arcem in-
expugnabilem inſula in qua erat tem
plum diui Andreæ, Alphonſus ædi-
ficauit, quæ portus exterioris oſtio im
minet. Hæc urbs quondam populo-
ſiſsima, nunc crebris ſeditionibus, &
cœli intēperie penè deſerta eſt, & ma-
iori ex parte uacua. Hoc ferè commu
ne eſt omnibus magnis urbibus, ubi
frequentia hominum deeſt, aëris accu
ſatur inclementia. Hoc Babylon, om-
nium urbium populoſiſsima, quam
ſi ſcriptoribus creditur, prouinciam,
non urbem appellauit Ariſtoteles, nõ
ſecus ac ſi quis circumponat murum
toti Peloponeſo. Hoc uidebis et in Ita
lia, Metapontus, Heraclea, Crotope-
ſtum, Capua & Roma terrarũ caput.

In prouerbio enim eſt: magna urbs, magna ſolitudo. Ideo mos fuit Græcorum non immenſæ magnitudinis urbes condere. exemplo nobis ſunt, Athenæ, Thebæ, Lacedęmon, Megara, Argi. Plato urbem ſuam quinque millibus domorum numerum excedere uetuit, ac ſi creſcat multitudo, colonias eſſe mittendas iuſſit. Ariſtoteles tantam eſſe urbem ſtatuit, ut illius omnis populus uocem & dicta præconis aut concionantis facilè audire poſsit. Quinetiam & urbes ſub ſalubri cælo poſitæ, deletæ ſunt. Sicut & homines, ſic & urbes fata habent ſua. Sed ciuium negligentia urbem hanc infamauit: quæ ſi aquæ ſuos exitus apertos habuiſſent, nunquã tale nomẽ aſſecuta fuiſſet. Nónne uides Spinelle, quot mortales hoc anno Neapoli periere, aut longos paſſi ſunt morbos, præcipuè in ea parte in qua caſtellum Capuanum, & forum, ob reſtagnantes aquas in paludibus, & in foſsis prædiorum, & obſtrudes

ctos meatus, ſeu canales quà aquæ in mare profluebant, quondam regibus id curantibus. Diſtat Brunduſium ab urbe Roma CCCLX millia paſſuum, à Dyrrachio urbe Illyrica, ſeu, ut Ptolemæo placet, Macedonica, ad quam frequens erat traiectus Romanorum millia paſſuum CCXX. Hæc urbs in primo bello Gallico ſemper in fide Aragonēſium partium perſeuerauit. Dominantibus toti regno Gallis, Iſabella, quæ poſtea regina fuit, Federici uxor, & Cęſar Ferdinandi filius nothus, huc ſe receperunt. Et quamuis inualidum haberent præſidium, Gallos tamen, duce eorum capto, ad Meſaniam octauo ab urbe lapide Brunduſini uicerunt: in qua pugna Spinetus Ventura, amicus noſter, ſtrenuè ſe geſsit, qui ducem Gallorum à ſe ſeruatum Brunduſium captiuum duxit. Qualis erat hæc urbs Romanis imperantibus, omnes nouerunt. Ait Lucanus: Brunduſij tutas conſcendit magnus in arce, Sed qualis fuerit Gui

Spinetus Ventura.

donis temporibus illius hęc uerba demonſtrant. Et poſt has antiquius cunctarumque nobilius Brunduſium, in quo eccleſia ſancti pontificis & confeſſoris Chrileucij, egregio opere conſtructá, ubi & requieuit, cernitur. Hāc
Romoaldus. urbem Romoaldus Beneuētanorum princeps, cum Tarento ſimul cœpit & diruit: ſimul quoq; & cęteras ciuitates Salētinæ regionis: eo quòd exercitus Romanorum ab urbe Conſtātinopolitana miſſos ſuſciperēt, & deuotæ Oriētali aulæ: aut antiquitus, dum Longobardorum gens diuina miſsione Italiam infeſtaret, parērent. Hæc uerba Spinelle, maximum perhibēt teſtimonium integritatis & fidei illius regionis, quæ non niſi ueris imperatoribus parēre ſolita eſt: nunc de mediterraneis dicendum eſt.

Inter Brunduſium & Tarentum duę antiquæ urbes fuere: altera in humili colle, altera in plano ſita: utraque campos frugum feraciſsimos, &
Oria. paſcuis aptos. Quæ in colle ſita, à pleriſq;

riſq; Vria, ab aliis Oreas, ab aliis Vretum, nunc Oria dicitur. Omnia hæc nomina montanam urbẽ ſonant. Colles perennes habent fontes: in ſummo colle arx poſita eſt, & loco & mœnib. tutiſsima: urbs duplici muro cingitur. Hæc inter perpetuas planities in colle poſita, perpulchrum undiq; ſui reddit proſpectum. Hæc Alphōſo primo Apuliæ rege extra regnum agente, cum Lupiis, Tarento & Gallipoli conſentiens, à Ioannæ reginæ duce Iacobo Caldora, dum Aragonenſes partes ſe queretur, ui capta ac direpta eſt, & maiori ex parte igne ferroq; uaſtata. In hoc bello quod inter Hiſpanos Galloſq; geſtũ eſt, quoniam arci non paruum Gallorũ præerat præſidium, neceſſariò Gallorum partes ſequuta eſt: muris, quamuis ii non ſatis erant ualidi, dirutis, & Hiſpanis penè mœnibus potitis, Hiſpanorũ ſæpe impetus pertulit, & pertinaciſsimè reſtitit. Vrbs nullum aut paucũ habens intus prẹſidium, & bellis inſueta, ſine ulla ſpe au-

xilij. Tandem deſperatis de auxilio Gallis, & urbi conſentientibus, urbs in deditionem uenit, his conditionibus, ut urbs ſeruaretur, & Galli cum ſuis ſarcinulis incolumes abire permitterentur. Vnde rectè quis conijcere poterit, non magnitudine murorum, non foſſarum altitudine, ſed uirorum animis & uirtute, regna atque urbes ſeruari, atque defendi. Forte non nimis malè Lacedęmonij opinabantur, quamuis Ariſtoteles aliter ſenſerit. Hi urbem ſuam tanquam pecudum gregem muris claudi paſsi non ſunt: hoc modo eneruari uires animorum putabant, dum muris, turribus, & foſsis confiderent. ferro enim, non lapidibus & repagulis ſalutem eſſe committendam. Non ſecus exiſtimabant antiquornm quidã, qui nihil literis mandandum eſſe cenſebant: nam immemores & obliuioſos fieri, qui chartis ſuam ſeruant ſcientiam. Ideo Hippocrates (ut ait Galenus) uſus eſt breuiloquio antiquo, & leges quæ nunc

Lacedæmonij.

ſunt

ſunt uerboſiſsimæ, decem primò, dehinc duodecim paruis tabellis continebãtur, & Lacedęmonĳ iure, nõ ſcripto utebãtur, & Dominus noſter breuiloquam docuit orationem. Nunc tanta eſt librorum copia & magnitudo, ut non ſolùm dicta, ſed ne nomina quidem auctorum memoriter tenere ualeamus. Ridebis fortaſſe Spinelle, Galateum, qui breui tãdem ſuadet, cum ipſe prolixus ſit, ſed hoc ritè fit. Breuiloquium non poteſt commendari, aut damnari multiloquium niſi longa & prolixa oratione. Galenus cauſam prolixitatis ſuarum conſcriptionũ refert ad eos qui falſa dogmata inuexerunt, in quibus confutandis longis ſermonibus opus eſt. Ego non libros, ſed inanem immenſitatem recentiorum librorum, qui non niſi arrogantiæ & deprauandorũ ingeniorum, & alendorum impreſſorum cauſa ſcripſere. Non ego muros, & munitiones damnauerim, ſed hoc mihi ſemper perſuaſum uelim, quod Matth. 6.

noſtris malis didicimus: nihil nobis tot ſumptus, tot munitiones profuiſſe, ſolamque eam artem tutiſsimam eſſe, quam ualentes uolenteſque tutantur: nec tibi è mente excidat, Oriæ ſumus: Vnde VIII millibus paſſuum abeſt Mandurium: alij Menturum: Stephanus μανδύριον: unde Mandirini, incolæ Mandurinum dicunt. Hoc enim à Quinto Fabio ui captum fuiſſe Liuius auctor eſt. In plano ſitum erat oppidum mediocris ac iuſti ambitus: huius in extrema Occidentali parte ex ueteribus ruinis conſtructum eſt oppidum, quod Caſale nouum dicunt, pluſquam CCCC focis habitatum, murorum ingentes reliquiæ aliquibus in locis uidentur, quas adhuc ne ipſum quidem, quòd omnia perdit tempus, nec coloni auidum genus ad omnia deuaſtanda peruincere potuêre. Foſſæ paruæ pro murorum magnitudine, in aliqua parte gemini neſcio qua cauſa uidentur muri uix XXX aut XL paſsib. inter ſe diſtãtes, fortaſſe

Manduriũ.

Caſale nouum.

ſortaſſe Pomerium duplici muro clau debatur. Sed in hac regione non monſtrantur (ut erant) grandia, atque immenſa urbium ueſtigia: cauſa eſt: quoniam lapides & tofi ferè ubique molles, ac fragiles, quos uentus, & imbres facilè excedunt, & comminuunt. Hydruntini, & Roccæ oppidi lapides cretæ compactæ, non igne coctæ, ſed ſole duratæ ſimiles ſunt, ita ut domus, quam pater ædificauit, à filio reficienda ſit: cùm per tot ſæcula duret materies, mirum eſt, qui uentum, & imbrē non patiuntur: contra ignem uim habent indomitam. incolæ pyromachos uocāt, quibus ad fornacem, & furnos, & caminos utuntur. Ego non aliā cauſam aſsignauerim, niſi eam qua cocti lateres, uētos, & imbres, non cocti uerò ignes melius patiuntur.

A Brunduſio Lupias pedeſtri itinere occurrit Baleſus diruta, ac penitus deleta: quæ uix monſtrat urbis ueſtigium ambitus murorū, ut oculis metiri licet, VII aut VIII erat ſtadiorū, ubi Baleſus

muri fuerũt, aggeres tãtum, & lapidum cumuli cernuntur dumetis obſiti. Coloni arcem monſtrant, ubi eſt altior lapidum aceruus. foſſæ penè op pletę ſunt. urbs tota aratris uertitur. nomiſmata, & lapilli, quos Corneolos dicunt, uarijs inſigniti figuris ſæpe rep eriuntur. Hic urbem mediam diuidit uia, quæ à Roma Brunduſium, & inde Lupias & Rhudias, de hinc Hydrũtum ducit. Hæc ſæpe inter Brunduſium, & Lupias, & inter Lupias & Hydruntum paſsim hinc, atque illinc cernitur: quam uiam incolæ Traianã appellant. Traianus enim (ut ait Galenus, nono Therapeuctice) antiquas uias in Italia correxit. Vrbẽ in duas partes ſecat torrens, ut ex ripis conijcere licet. Riuulus fuit perennis aquæ, cuius originem, ſeu fontem in media urbe fuiſſe demonſtratur. Nec mirum eſt, multi fontes eſſe deſierunt, atque ubi fontes non fuerant, oriri uidentur. Nonnullos fluminum alueos ſiccos uidemus. Quid dicã de fontibus,

Via Traiana.

&

& riuulis ? ait Ariſtoteles: Neque Nilus, neque Tanais ſemper fluxerunt. Non diu eſt quod in Campania, tanta aquarum erupit multitudo, ut maximam partem eius, quæ infra Nolam eſt regionis, & Nuceriæ campos inũdauerit & (quod mirabile eſt) maximam ſecum attulit piſcium copiam: quæ res campaniæ peſtilẽtiſsima fuit. Nolam urbem penè depopulata eſt. nunc, ut erat, ſiccus eſt campus. Hac in re motus terræ multum poſſunt: quinetiam, & terræ cultura. Ait Plinius: oppido quodam deſerto cultoribus fontes defuiſſe, eiſdem redeũtibus & terram colentibus fontes quoque rediiſſe. Ludouicus de Monte alto Syracuſanus, uir acutiſsimi ingenij, non ſolùm legum, ſed multarum quoq; aliarum rerum peritiſsimus, narrauit mihi rem prodigioſam, nec dãdam obliuioni: Arethuſam Anno Chriſt. M. D. V. ſexto die Decembris penitus defeciſſe, ita, ut alueus exaruerit. Inde X X V Ianuarij emittere cœ- Arethuſa.

piſſe turbidas, & turbulentas aquas: poſt aliquot dies claras, ut ſolebat, ac limpidas: urbs hæc à mari tribus milibus paſſuum abeſt: in hoc ſpatio multa reperta ſunt ſepulcra ex albo marmore. Cùm eſſem in uillula mea, quæ ab hoc loco diſtat ſex millibus paſſuū, ruſticus quidā, dum puteum foderet, inueuit quaſdam tabellas cādidiſsimi marmoris. Statim accerſiuit me, ego nō ſine magna ruſticorum manu huc me contuli: Inuenimus innumera coctilia, & tabellas marmoreas, & uaria uaſculorum genera: uiſa ſunt mihi opera non ignaui artificis, nec pauperis Domini: thermæ enim erāt ſumptuoſiſsimi operis: hoc mirùm eſt, ita omnia terra operuerat, ut nihil ſuper terram uideri poſſet, quamuis ſolum ſæpe aratris, & raſtris uerteretur. Hęc extra urbis dirutæ muros circiter quingentis paſsibus aberat. Intra ruinas urbis temporibus patrum noſtrorum, Marſilius quidam pauper ruſticus, ciuis Lupienſis magnam uim argenti

repperit

repperit, hæc nõ ſabula eſt: cognita re Maria comes Lupiarum, quæ poſtea fuit uxor Ladislai regis, in theſaurum manus iniecit, quem poſt obitũ Ladiſlai in maximos belli ſumptus, quod pro Alphonſo geſſerat, erogauit. Ab hocloco diſtat V millibus paſſuũ nobile quondam Cœnobiũ ordinis magni Baſilij, quod de Ceratis dicitur, cõditum à Tamcredo Normãno Lupiarum comite, & ditatũ magnis poſſeſſionibus, ubi Græcorum monachorũ cætus morabatur, nunc penè deſertũ eſt monaſterium, ut & cætera omnia, quæ in poteſtatem Principum ſacerdotum deueniunt. Hinc ad VII millia paſſuum, urbes ſunt (Strabone teſte) mediterraneæ, ut dixi Lupiæ, & Rhudię. Duas urbes idem populus habitabat, ut de Neapoli dicunt, & Paleopoli: quinetiã inter ipſas fama eſt ſubterraneas fuiſſe ſpecus, per quas mutua auxilia ſibi inuicem cum opus erat, præſtabãt. Inter has urbes minus quã duum millium paſſuum ſpatiũ inter-

Lupiæ. Rhudiæ.

iacet. Rhudiæ, ſeu Rhodeæ, & à Stephano Ῥόδλαι, ſeu Rui, per i literam uocalem, ſiue per i literam conſonantem craſſo quodam, ut mos eſt, regionis ſono Ruie dicuntur: unde Lupiarum porta, & quarta pars urbis, quam Pittacion Grȩco nomine appellant, Rhudiarum dicuntur. Hæ penitus interiere, ut uix cognoſcas quo loco fuerint, tantum nomen reſtat inane. Ouidius quinto decimo Metamorphoſeos, fabula quadrageſima ſecunda:

Vile ſolum Spartæ eſt, altæ cecidere
Mycenæ, & campus eſt, ubi troia fuit.

Quid de miſeris mortalibus putandum, quando urbes ſic pereunt? Dixi nobilitatem huius regionis fuiſſe antequam hi, quos habemus ſcriptores naſcerentur. Si Eratoſthenem, Artemidorum, Hipparchum, & uetuſtiores heberemus, multarum urbium, quarum hîc buſta, & ut ſic dicam cadauera ſolùm cernimus, & nomina, & geſta nota eſſent. Non placet in hoc Strabonis ſententia; ait enim, ſe

tantum

tantum ea loca ſcribere, quæ ſuo tempore c'ara erant, & nota: ſcire uerò quæ occubuerant, nullam eſſe ait utilitatem. Ego eorum, qui aliqua memoratu digna geſſerunt, & ſi uita functi ſint, malo habere cognitionē, quā eorum, qui nunc illuſtres habētur. Soleo cum amicis ſæpe affirmare, me malle uidere buſta urbium Græciæ, & beatas, & deſertas illas inſulas, quæ toto orbe clariſsimæ fuere, quàm Galliarum, Hyſpaniarúmque, & Germaniæ opulentiſsimas, & populoſiſsimas urbes. Sunt qui uetuſtatem generis ſui, nobilitatemque rerum omnium indigam, rebus omnibus præferant, & nouis hominibus, quāuis gratioſis atque à regibus & populis honoratis, & magiſtratibus ornatis. Sic ego ſoleo ueteres recētioribus anteferre, & (ut ſic tua uenia dicam) plus antiquorum mendacijs, quæ nulla fuere, quàm recentiorum ueritati credere: & illorum ſequi potius negligentiam, quàm iſtorum obſcuram diligentiam,

Ait Mela: Ciue Ennio nobiles Rhudias: circa nomina ipſa uariant auctores, & loca, & nomina tranſmutãt. In hac de qua loquimur regione, exemplò nobis eſt Ptolemei deſcriptio, quę multa alibi, quàm ſint, locat: ſiue id acciderit aliorum relatu, ſiue auctoris incuria, ſiue quod chorographiam rectè ſcribere nemo poteſt, niſi qui in ea regione diu uerſatus, aut natus fuerit: ſiue tranſcriptorum, aut translatorum inſcitia, & librorũ mẽdoſitate, neſcio: hoc tantum babeto à me quod coniectura, & lapidum inſcriptionibus cõpertum habeo, has eſſe Rhudias, quæ Lupiis conterminæ ſunt, & in quibus

Q. Ennius. natus fuerit Q. Ennius Poeta. Harum ædificia tempus obruit & ruſticus, & antiquitatum omnium euerſat aggeres: Alicubi murorum cernũtur ſepulcra innumera fictilibus uaſculis, & oſſibus plena. Huius urbis nomen & fama apud complures homines ut & ipſa cecidit: Nunc tota aut ſeritur, aut oleis conſita eſt, ac decimam partẽ omnium

nium fructuum, qui hîc naſcuntur ſin gulis annis genero meo ſeruit. Solo Q. Ennij nomine urbs collapſa, ſubteſtatur: qui tam diu uiuet, quàm diu erũt Latinæ literæ. Hic Scipionibus adeò charus fuit, ut illius ſtatua inter Scipionum ſtatuas in illorum ſepulchris locari mereretur: Lupiæ proximæ ſunt. Vrbẽ hãc alij Lupias, alij Lypias, alij Lopias, alij Lupium, alij Liſpiam, alij Lypiam, alij Aletium, alij Licium, alij Lictium, à Lictio Idomenæo, alij Liceam: omnia hæc nomina idem ſunt. Auctores nõ omnium habuere cognitionem, præcipuè eorum, quæ longè ab illorum patria ſemota ſunt: nobis, qui hæc habitamus loca credendum eſt. Circum adiacentes urbi ueterès Græci (quod maximum teſtimonium eſt) Λούπιον appellant, antiqui latini *υ* Græcam literam in V noſtrum, ut ſoliti ſunt, uerterunt. Eſt lapis Neapoli apud diuã Mariam de Libera his literis inſcriptus. Lupiæ.

M. BASSAEO. M. F. PAL.

AXIO

PATR. COL. CVR. R. P. II. V. IR. MVNIF. PROC. AVG. VIAE. OST. ET. CAMP.
TRIB. MIL. LEG. XIII. GEM. PROC. REG. CALABRIC. OMNIBVS. HONORIB. CAPVAE. FVNC. PATRA. COL. LVPIENSIVM: PATR. MVNICIPI. HVDRENTINOR. VNIVERSVS. ORDO. MVNICIP. OB. REM. PVBLI. BENE. AC. FIDELITER. GESTAM HIC PRIMVS. ET. SOLVS. VICTORES CAMPANIAE. PRETIS. AESTIM. PARIA. GLADIAT. EDIDIT.

L. D. D. D.

Lupiæ longè à mari Ionio VIII millibus paſſuũ poſitæ ſunt. Hæ pari ſpatio diſtant à Gallipoli, quæ eſt in ſinu Tarentino, & ab Hydrunte & Brunduſio, quæ in Ionio ſunt eminus XXIIII aut XXV mill. paſſ. à Tarento autem L. Hanc urbem antiquiſsimam, atque

atque ampliſsimam fuiſſe, quæ ſub ter ra ſunt demonſtrant arcus, cuniculi, fornices, & uaſta fundamenta ædificiorum, ſed non prępolita. Nondum enim Græcia aut Philoſophiam, aut Architecturā, aut alias artes egregias quaspoſtea inuenit, nouerat: ſcilicet arma magis Lictius Idomeneus, quàm literas, aut Architecturā nouerat. Hæc omnia illo dominante, aut ante illum ſub Iapygibus antiquis, aut ſub Mallenio urbis conditore facta fuiſſe conijcio. Euerſa Troia, ut Diomedes, Diomedeas inſulas, Garganum montem, Argyripam, Canuſium, & circum adiacentes campos, ſic Idomeneus. Mallenius. Diomedes

Salentinos obſedit milite campos
Lictius Idomeneus,

Hic eiectis, aut ſubactis Iapygibus, ferè omnē peninſulam Cretēſium coloniā fecit: linguā, & literas Græcas inuexit: lingua, & literis Meſapijs abolitis: aſſumptis Gręcis forte cultioribus, aut quia illis uictores utebātur. Solēt enim uicti populi in uictorē, & linguam, & mores, & ueſtes

trãſire,neq; indocilis eſt infœlix Italia ad peregrinos,& mores, & habitus capeſſendos. Cretẽſes quondã mari imperaſſe, & omnes Græcas inſulas,aut ſubegiſſe,aut habitaſſe, auctor eſt Ariſtoteles: ait etiã: Videtur enim inſula optimè poſita ad imperandũ toti mari. Quinetiam, & Cretẽſes Athenarũ potiti ſunt, & Cyrenaicam prouinciã habitauerunt. Illorum & nos ſumus colonia. Varia urbis de qua loquimur fuit fortuna. Antiqua urbs tota concidit, ac per plurimos annos deſerta iacuit,ac uicatim habitauit. Inde Guidonis tempore talis erat, qualem dicemus. Deinde ſolo æquatã iterum fuiſſe,& fama,& coniectura eſt. quo tempore aut quibus hoſtibus ignoratur. Deinde coaleſcere cœpit, non paruo incremento uſque ad mortem Ioannis Antonij Principis Tarentini: quo uita functo,cœpit in peius ruere,ac retrò ſub lapſa referri. Neſcio qua nam id euenerit cauſa, niſi quæ rerum humanarũ publica eſt, qua innumerabi-

Cretenſes.

Ioãnes Anthonius.

les

ſes quoq; urbes interiere. Ea, tẽpus eſt aut peſtes, aut illuuiones, aut puſilla animalia, quibus plæræque urbes deletæ ſunt, ſed potiſsima cauſa bella ſunt: quæ (ut ait Ariſtoteles) paruo temporis curriculo rerum faciem permutãt. Euerſa, ut dixi, urbs, ut uidere licet in uicos abijt. Hic locus ſtatio militum erat, Plinio teſte: quorum militum, aut quo duce, aut qua ratione incertũ eſt. Quæ nunc Lupiæ ſunt, Strabonis tem pore, aut paruæ erant, aut nullæ: ait enim: Non uetera ſed recentiora procurrens loca. Nunc præter Brunduſium, & Tarentum, cætera parua ſunt oppidula. Ptolemæus, qui Lupias maritimam urbem inter Hydruntum, & Brunduſium locat, relatui ſtetiſſe uidetur aliorum: aut Rocham intellexit, quam in agro, ſeu ora Lupienſi ſitam diximus, & quæ nomen fortaſſe ab antiquis Lupijs accepit. Quo tempore urbs condita fuerit non conſtat, nec mihi tantum curæ, aut otij eſt ea percõtari, ſeu potius diuinare, quę ante No-

Viterbiẽſis hæ,& diluuium fuere, quod Viterbiẽſis fecerat. Sed non dubium teſtimonium eam urbem ante aduentum Idomenei, hoc eſt ante captam Troiam, cõditam fuiſſe, quæ in uita Marci Antonij ſcribuntur pręſtare poſſunt: Marcum Antonium maternum genus duxiſſe à rege Salentinorum Mallenio, qui Lopias condidit. Hic an Iapix fuerit, an Græcus, non conſtat, eius memoria abolita eſt. Si quis Matheſi credit, ſciat hanc urbem ſub Capricorno, & Saturno poſitam eſſe. Quo in ſtatu Res Lupiẽſis erat tempore Guidonis Rauẽnatis. illius uerba oſtẽdunt. Dehinc, hoc eſt, poſt Brũduſium, urbs Licea Idomenei regis, de qua Virgilius:

Salentinos obſedit milite campos
Lictius Idomeneus,

theatrum tantummodo, cæteris mœnibus ſolo æquatis, olim ſolemni ſtudio conditum habet, in cuius iam incolæ paruum penè lapſum municipium ſibimet, quod nomen antiqui reſeruat fecere culmine, quod figuram magis urbis, quàm

quàm eandem urbem exprimit. In huius ſuburbanis monumenta antiquorum innumera ſub diuo expoſita, ſolido ſculpta cernuntur lapide, cui cõiuncta ciuitas Rugę dignoſcitur. Ab hac uſque Hydruntum quæ in littore & portu eiuſdem Liceæ ſita eſt XXX, ferè milliaria ſupputãtur. Rhudiæ, nõ Rugæ ſcribuntur: ſed Guido uulgari incolarum ſermone deceptus eſt: qui Rhudias, ut diximus, craſſo quodam ſono patrio more pronuntiant. Lupiæ in colle tam humili ſitæ ſunt, ut neſcias an in colle, an in plano iaceant, niſi cum longè proceſſeris. Cœlum ſaluberrimum eſt, æſtate tamen percalidum, hyeme tepidum, ſeu non nimis frigidum, imò quarundam aliarũ terrarum aëri uerno perſimile. Ager ſaxoſus eſt, ſed oleis crebris conſitus, adeò ut urbs inter oliuarum alta nemora poſita uideatur. Solum pingue, & frugum omnium ferax: unde fortaſſe Lupiæ, ab eo quod eſt λιπαρὸν, id eſt pingue, dictæ ſunt. Hic & Citriorum

uaria genera læta, & fortia ſurgunt. Circa urbem nobiles ſunt horti: oleorum, & fructuum ſapor preſtantiſſimus: uineta habet non niſi ad quartum & quintum lapidem, puto ſecundum græcum diſtichon: Quoniã Pallas, cui oliua curæ eſt, non bene cum Baccho conuenit. Vina gignit ochra, (ut Galeni uerbis utar) aut xantha: nos pallida, aut flaua, aut aurea poſſumus dicere. ea nobilia ſunt, & quæ cum Cretenſi uino certare poſſent. Non fontes, non paludes habet Lupienſis ager, ſed altos puteos, & continuo uſque ad aquam lapide. Totus ager undique uſque ad tria, & alicubi quatuor millia paſſuum, oliuis, ut dixi, conſitus, & continuis ſeptus parietibus, quas maceries dicunt. Inter hæc uiæ anguſtæ ferratis curruum rotis excauatæ, difficilem hoſtibus aditum faciunt. Vrbs altis & perpulchris muris & turribus, ex dolato & quadrato lapide, & leuigato. Nã illi lapides & ſecari, & leuigari patiũ-

tur. Antemurali, & foſsis ſatis altis cingitur. antiquorum murorum nulla uidētur ſuper terram ueſtigia. Hæc munimenta quondā tutiſsima fuere, nūc reperto bombardarum uſu, nihil poteſt tanto turbini reſiſtere: præſertim quòd eo tempore quo muri conſtructi ſunt, non erat bombardarum uſus, ſed ſcalis & puſillis quibusdam machinamentis urbes oppugnabantur. Tota urbs ſuper ruinas ueteris urbis poſita eſt, & magna pars penſilis eſt. Forū, & quæ iuxta ſunt domus, ſuper ingentes arcus, & fornices, et teſtudines fundatæ ſunt. Puteos ubiq; & ciſternas habet ampliſsimas, quibus cœleſtes imbres optimè ſeruātur. Mira lapidis natura, ſine calce, ubi lapis nō cauernoſus, ſed continuus eſt, aquas, & (quod maius eſt) oleum quoq; continet: cùm adeò mollis ſit, ut & ſerrā & leuigam patiatur: ex quo lapide ingentia uaſa excauantur, quæ pilas appellant: quarum aliquæ quingētas olei amphoras capiunt. Laterum pilæ craſsitudo uix

palmam, aut quinq; digitos excedit. Hęc urbs ante aduentum Normanorum caput erigere iterũ cœperat. Ignota ſunt omnia, nec literarum monimẽta extãt. Neſcio quis Accardus Lupiarum dominus multa & præclara opera feciſſe perhibetur. Hinc Normanis rerum potitis, Orientali Romano inclinante imperio, Tancredus comes Lupiarum, Rogerij ducis Apuliæ filius nothus, nepos, ut puto, Roberti Viſcardi, uir magni animi, pulſis Enrico Enobarbi filio, Frederici iunioris patre, & Conſtantia eius uxore, regni gubernationem ſuſcepit, adſcitis ad ſe regni proceribus, quos Barones dicunt: nec niſi Tancredo uita functo, Enricus & Conſtantia regni Apuliæ ditionem habuerunt. Federicus deinde iunior Conſtantiæ filius, ob uetuſtatem Tancrediadum: cùm toti Apuliæ ſemper fauiſſet, eiusq; prouinciæ homines extuliſſet, Lupiarum tamen urbẽ infeſto animo proſequutus eſt, & Brunduſio fauere nunquam deſijt: ubi

Federicus.

ubi arcem ingenti opere conſtruxit, & uarijs ornamentis urbem amplifica uit. Huius filio notho Manfredo, à Carolo uicto atque occiſo, Gualterius Brehennæ, deinde Lupiarũ comes à Carolo primo Apuliæ rege declaratus eſt. Quatuor enim tantùm comites in hoc regno ille cõſtituit. Hic primò comes Lupiarũ, deinde opibus & uiris à Lupieſibus adiutus, Cercyram inſulam, Achayam, & partem Peloponeſi, & Athenarum urbem ſuæ ditioni adiecit. Dux Athenarum factus, in Salentinis parum moratus, Florentię dominatus eſt: inde à Florentino populo eiectus ob ſuſpitionem nobilis mulieris pudicitiæ uiolatę, ſe iterum Lupias recepit. Porta, qua impetum populi fugiens egreſſus eſt, à Florentinis clauſa eſt, & ducis Athenarum appellata. A Lupijs iterum atque iterum in Gręciam reuertens, in inſidias Græcorum ſeu Turcarum à Græcis cõductorum, ut quidam dicunt, incautus incidit: ubi cum maxima parte Lupienſium cęſus

Mãfredus.
Gualterius.

Maria. eſt. Mariam, quam uxorem fuiſſe Ladiſlai regis diximus, caput Gualterij magno precio redemit, atque in paruo ſepulchro in Cathedrali Lupienſium eccleſia locauit. Huius teſtamentum, quod antequã è Lupijs diſcederet, conſtituerat, nos ipſi legimus. Maria de Eugenio, mortuo Pyrrho eius fratre adoleſcentulo, Gualterij ex filia, ut puto neptis, Lupiarum comitatum adepta, Raymundo Vrſino Soleti comiti nupſit. Raymundus. Hic Lupiarũ comes factus, Tarentino principatu empto, Brũduſio ui capto, toti ferè Iapygiæ, & parti Dauniæ dominatus eſt. Huius filius Ioannes Antonius, Aragonenſes partes ſequutus eſt, cõtra Ioannam reginam, & Loyſium deinde Renatũ Andegauenſem, eo quòd Alphonſo fidẽ & iuſiurandum præſtiterat. Ioãnes Antonius. Hic Alphonſum armis, & pecunia, & omni qua potuit induſtria ſemper iuuit, ut nemini dubiũ ſit, huius, aut ſolius, aut præcipua opera, Alphõſum regno potitum fuiſſe. Dum Alphonſus Ioannę

inſidias

inſidias fugiens, in Siciliam ſecederet, Ioanna ingentem exercitum duce Iacobo Caldora contra Ioannem Antonium, & Mariam eius matrem miſit, Salētinos campos omnes igne ferroq; uaſtauit. Quinque urbes, quæ uim hoſtium ferre potuerunt, in fide Alphōſi permanſere: Tarētum, Gallipolis, Caſtrum, Rocca, Lupiæ. Hæc urbs incēſis uillis, cæſis felicibus arboribus, difficilem paſſa eſt obſidionem: eo quòd hîc, quaſi in altera regni aula, antiqua tantorum principum gaza ſeruabantur. Hæc enim urbs per quadringentos annos Iapygiæ, & Apuliæ, & opibus, & uiris præſtitit. Hæc eadē, mortuo Ioanne Antonio, qui contra Ferdinandum Alphonſi filium, cui Iſabella ipſius Ioānis Antonij ex ſorore neptis nupſerat, neſcio quibus cauſis per ſeptennium bellum geſſerat: quamuis Ioannes Andegauenſis Renati ducis filius, urbi perpetuam immunitatem, & caſtella quàm plurima promitteret, & quaſcunq; uellet conditiones, ſe ta- Iacobus Caldora.

men Ferdinando ultrò dedidit, & quę in poteſtate Lupienſis erant populi, ſexcenta millia aureorum, uaſa aurea atq; argentea, & opulentem ſupellectilem Ferdinãdo porrexit, ſpretis Ioannis pollicitationibus. Quibus opibus ſi is potitus fuiſſet, Ferdinandus uix duos menſes in regno peregiſſet: erat enim eo tempore pecunia penitus exhauſtus. Hæc eadẽ capto à Turcis Hydrunto, prouincia tota perterrita atq; in fugam uerſa, prima Turcarum furori obſtitit, quouſq; auxilia à Ferdinando miſſa, prouinciã firmarent: uenientem poſtea ab Hetruria exercitum noſtrum penè fractum, ac inopẽ, & longo itinere fatigatum reparauit, atque ſuis bonis refecit. Demum poſt captã Gallipolim Venetis totius ferè prouinciæ, nemine prohibẽte, potitis, niſi hæc urbs fuiſſet, tota fortè Apulia in poteſtatem Venetorum deueniſſet.

Soletum. Hinc ad XII millia paſſuum Soletum: alij Salentum dicunt. Græcum eſt, & antiquum oppidum, in aſpero

& petroſo, & aquarum indigo iugo poſitũ, ſed oliuetis paſsim ueſtito. Amplam fuiſſe hanc urbem ueſtigia murorum aliquibus in locis oſtendunt: nunc in paruum reducta eſt oppidulum, quod quondam (ut aiunt) erat epiſcopale, & nunc etiam caput comitatus. Hinc ad mille & quingentos paſſus urbs, quæ nomen Sancti Petri ſortita eſt, noua, ſed honeſtis ciuibus, et adhuc Græcis culta, ſita eſt in plana ualle amœniſsima, oleis & omni felicium arborum genere conſita, non ut Soletum in aquoſa: ſed puteos habet ſatis abundè. Hæc ab utroq; mari æquè, hoc eſt circiter XIII millibus paſſuum diſtãs, in umbilico totius peninſulæ eſt, & quaſi cõmune emporium emendis & uendendis rebus. Percommodum templum habet pulcherrimũ diuæ Catherinæ, à Raymundo principe Tarentino dicatum cum xenodochio & caſtellis nonnullis conſtructũ, ut aiunt, ad exemplum templi diuæ Catherinæ, quod eſt in Sina mõte; ubi

uir ille religioſiſsimus, & inſignis pietate, uotum fecit de ædificando tẽplo, in quo monumenta ſunt Vrſinorum familiæ, quæ ibi multis annis dominata eſt. Hinc ad VIII millia paſſuum locus eſt, in quo non niſi antiquæ urbis murorum ueſtigia cernuntur iuſti ambitus: unde loco Murus nomẽ eſt. Videtur ut & urbs, ſic & nomen occidiſſe: tantum uicus eiusdem nominis reſtat: urbs tota aut aratur, aut oliuis & ilicibus obumbratur. Hinc VII millibus paſſuum abeſt Vaſtæ oppidum, totidem ab Hydrunto diſtans. alij Vaſtas dicunt, alij Vaſten, alij Vaſtan: & hæc nunc uiculus eſt uix quindecim focis habitatum. Vrbs mediocris ac iuſti fuerat ambitus: eius pars in humili cliuo, pars in plano poſita erat. Extra urbem innumera reperiuntur ſepulchra, fictilibus uaſculis elegantiſsimarum formarum, & oſsibus, & cinerib. hominum plena, & in quibusdam arma ænea uetuſtate conſumpta, & annuli aurei rudes, nec ſatis perpoliti.

Vrbs ſancti Petri.

Reper

Repertus eſt his annis præteritis lapis inſculptus his literis, quas à me in hoc loco præteriri non patiar: ſolæ enim hæ reliquiæ ſunt tam longæ uetuſtatis.

Literæ Dalmaticæ à diuo Hieronymo primùm inſtitutæ.

KΛOHIXIБO OXORIA·MΛR-
XAΓIΔOΓ·ΛΠ·XEIBAϚXA:/
FEINAV VARANIH ΔARAHOO-
AFAϚXIϚ·XABOOS:/XOHE
ΔONAS·ΔAKTAS SIFAANEXOϚIN·
OI XRII·ONOXO:/ASXABOOS
XONEXOI HIΔAXIMΛINIBEIΛI·
INI:/IHOI REXXORIXOAKA·
XAREI HIXOHIEXOI HIOXOEIHI
OI:/ΔATOHOH HIHI IH OIΓ·
ASXIMA:/ΔAБXAS KRAOEI
HIIH OI ARΔAΛΛHO AΓOXXON-
NIHIA·IMARHAIHI:~

Has literas incolę Saracenicas falſò, ſed qui Paganas aut ethnicas putant, rectè meo iudicio ſentiunt. Sunt enim (ut cōijcio) literæ Meſapiæ, quibus ante Idomenei aduentum Iapyges, ut dixi utebãtur. Lingua Meſapia ſeu Peuceſia, in qua Brunduſium ceruí caput ſignificat, tota interijt, ut Aegyptia, & Punica, Oſca, Volſca, et Hetruſca, & aliæ pleræque in tam longa uetuſtate abolitæ ſunt. Ex ea lingua nihil eſt reliquum, niſi hæ paucæ literæ: quas ideò exarare uolui, ut extimet quicũq; has uiderit, quãti ſit humana ad quã anhelamus gloria: & quod nõ ſolũ lapides et monumẽta fatiſcũt, ſydera quoq;, & quæ literis mãdant eſſe peritura. Si Carthaginẽſes uiciſsẽt, Latina lingua, ut nũc Punica, nulla eſſet: ſi Latina nõ eſſet, Græca quoq; perijſſet: nã ſi quę ſunt literæ, à Latinis ſubſtẽtant. Harũ literarũ exẽplũ, Põtano, Hermolao, Accio tuo, imò & meo, Chariteo, & Sũmuntio miſi, & nõnullis alijs: oẽs mecũ ſenſere has eſſe Meſapias

ſapias literas. A Vaſtis nulla occurrũt antiquitatis ueſtigia uſq; ad Montẽ arduũ oppidũ, ab Acra Iapygia VII millibus paſſuũ remotũ, ubi & urbs antiqua fuit, eius pars in colle, pars in plano ſita, mediocris magnitudinis: huius & nomen abolitum eſt. In eminentiore huius urbis parte in edito colle pulchrum eſt oppidulum. Memini me à ueteribus audiſſe Gręcis hanc urbem τραχεῖον ὄρος, quod Latinè aſperum ſeu arduum montem exprimit: erat enim urbs in lapidoſo & aſpero monte ſita. Hic pars eſt Apennini, qui ad Acram Iapygiam terminatur. Quin etiam à peritis nauigãtib. me audiſſe memini uſq; ad XL aut L millia paſſuũ in mare protendi iuga Apennini, cùm hinc atq; illinc altius metiantur mare. Poſtea uerſus Occidentem ad quatuor millia paſſuum Vereti, ſeu Vreti, ſeu ut incolæ dicunt, Veriti, reliquiæ ſpectantur. Hæc urbs tota corruit, in ea ne ulla quidem eſt, aut tugurium. aliquæ templorum ruinæ reſtant, nec hę

Mons arduus.

Vretum.

ſatis antiquæ. Hinc non longè abeſt
Vxentum. Vxentum, aut ſecundum aliquos O-
xentos, aut Hyencos: nunc Ogentum
dicitur, urbs epiſcopalis eſt, & pars
quondam magnæ urbis, nunc urbecu
la eſt, & ipſa in colle edito ſita. Subur-
bium in plano iacet: ut & antiqua, ſed
illa multò amplioris ambitus fuerat.
In huius urbis ſuburbano iuxta Feli-
Nymphæum. nem uicũ locus eſt, quem Nymphæũ
adhuc incolæ nominãt: fontibus ubiq;
manantibus celebris, tãto in his terris
gratior quãto rarior. Locus non exce
dit duo ſtadia, nunc neglectus, & cala
mis obſitus, paucæ reſtant citriorũ ar-
bores. Credo quòd Græcis omnia te-
nentibus, eleganti opera cultus fuerit,
quod & nomen indicat. Nonnulla e-
tiã ſunt in ulteriori Græcia loca, quæ
hoc nomine honeſtantur. Hinc ad
Galatana. XIII millia paſſuum, Galatana, unde
mihi origo eſt: alij Galatenam, alij Ga
latinam, alij Galatam proferunt, ut &
urbes, & populos, ſic & cunctarum
rerum memoriam deſtruit tempus.
Quis

Quis poterit res tã obſcuras rectè con iectare? Certũ eſt omnes huius penin ſulæ urbes ab Oriente duxiſſe origi nem, & nonnullæ eadem ſeruant no mina. Vrbs, quam nomen Sancti Pe tri accepiſſe diximus, à Galatina uico, in quo poſtea conſtructa eſt, nomina tur: abeſt à Galatena ſeu Galatana quinq; millibus paſſuum. Qui fuerint Galatini populi, aut Galatæ ex Gala tia Aſiæ: an (ut Plinius ait) Senones, quis nouit? A Galatana Gallipolim IX millia paſſuum ſunt. Memini me à ueteribus ſacerdotibus Græcis (hi e nim ſolebant omnia literis mandare) audiſſe Galatenenſes à Theſſalis origi nem habuiſſe, atq; huc propter bella et domeſticas ſeditiones cõmigraſſe, nec quo modo, aut quando hoc accidiſſet, ſciebãt. Cùm eſſem iuuenis, legens a pud Liuium inueni Theumam & Ga latanam Theſſalię urbes, à T. Q. Flã minio captas. Nunc iterum in Theſſa lorum ditionem fatis uolentibus re diјt. Ioannes enim Caſtriota, dux Fer- Ioannes Caſtriota.

randinæ, quem ſuprà nominauimus, qui & huic urbi & alijs circa oppidis dominatur, Macedo eſt. Sed non procul à Calatana, & Phylacæ, Theſſaliæ urbibus oriundus. Hæc urbs antiquis temporibus & cliuũ et planiciem amplectebatur. Arx φυλαχκή, ideſt cuſtodia, & ab urbe Theſſaliæ eiusdẽ nominis, ut à ueteribus audiui, appellata eſt. Latini mutata, ut ſolebant, Y in V. Phulatianum ſeu Phulcilianum dixerũt. hæc in cliuo ſita erat, in plano Calatana. Ex una urbe duo facta ſunt oppida, uix quingentis paſsibus inter ſe diſtantia. Calatana pluſquam duplo maioris erat ambitus. Phulatianũ linguam Grçcam ſemper ſeruauit: Calatana ad Latinos migrauit. Ortis inter duo oppida eiusdẽ populi diſſenſionibus, ut inter uicinos ſæpe accidere ſolet, ad arma uentum eſt. Calatana, Phulatianum ſuperauit, ac ſolo æquauit. Ciues omnes ferè Calatanam tranſmigrarũt: pauci propter iniuriam ad uicina oppida cõfugere, & mores, &
uestes

ueſtes, & Græcam linguam depoſue-runt, ſed non gėnus. Nec pudet nos generis noſtri. Græci ſumus, & hoc nobis gloriæ accedit. Diuinus ille Plato in omnibus gratias dijs agebat, ſed præcipuè in his tribus: quòd homo, non belua: mas, nō fœmina: Græcus, non Barbarus natus eſſet. Galateus tuus Spinelle, non à Morinis aut Lingonibus: non ab Allobrogibus aut Sycambris: ſed à Græcis dučit genus. Pater meus Græcas & Latinas literas nouit: auus & progenitores mei Græci ſacerdotes fuere, literarum Græcarū, ſacræ Scripturæ & Theologiæ minimè ignari: non armis, hoc eſt, ui, & cædibus & rapinis, ſed bonis moribus & ſanctitate uitæ celebres. Pudet me Spinelle (tecū ſine arbitris loquor) in Italia natū fuiſſe: quãuis Iapygiam terrã extra Italiã ſcriptores quidam poſuere. Gręcia ſua uetuſtate ſuaq; fortuna, Italia ſuis conſilijs, ſuisq; diſcordijs perijt. utraque alienigenis ſeruit. Hæc ſpōtè, illa inuita. Græcia Italiam ſæpe

tes uſq; Oriam deprimitur, ad Oriam parum inſurgit continuis in ordinem poſitis colliculis. Rurſus in planum inclinat in agro Galatanēſi, ubi erat quōdam nobile cœnobium monachorū magni Baſilij, diuo Nicolao dicatum, cui auūculus meus pluſquam triginta annis præfuit. Incipit iterum molliter inſurgere in Galatana, ad radicē collis eius arx, quam Phylacen diximus, in colle ſita. Hic cœlum ſalubre ac tepidum, auræ ſalutares, & ſuaues, ager apricus ſemper uernās floribus, & bene olētibus herbis, thymo, thymbra, pulegio, ſerpillo, hyſopo, melileetho, camomilla, calamentho, ubique abundans: unde, & caſeum nobilem & mel gignit, non deterius Hymettio, crocum laudatiſsimum. Itaque ut apud Marſos, & Pelignos Sulmonenſis, ſic & apud Salentinos Galatanenſis crocus, cæteris præſtat. Temporibus patrum noſtrornm in Salentinis, hic, non alibi crocus habebatur. Vnde huc uenerit incompertum eſt: atta

men uidetur hoc ſolum ſpōte ſua cro
cũ gignere. Omnis ager, ubi ſues non
ſunt, ſilueſtri croco abundat: qui flore
bulbo capillamentis hortenſi ſiue ſa-
tiuo ſimilis eſt. tempore etiam conue-
niunt: uterque enim floret poſt ortum
Arcturi. An qui ſatiuus eſt, olim ſylue
ſtris fuit, & ut animalia, ſic quoq; plan
tæ miteſcere hominum manibus di-
dicerũt? Theophraſtus quærit, utrum
quæ nunc domeſtica ſunt, ſylueſtria
fuerint omnia, nō eſt præſentis nego-
tij, hæc pertractare. Hæc materia, ut
eſt cognitu digna, ſic & difficilis. Hoc
ignorare minimè oportet, multa eſſe
quæ mutantur cultu, aut exuunt ſilue
ſtrem animum, aut miteſcunt, ſicut &
negligentia multa fiunt, aut ſilueſtria,
De croco. aut deteriora. Puto quod ſiquis bul-
bos ſilueſtris croci ex hac in illam ter-
ram tranſtulerit, ac diligenti cultu tra-
ctauerit, talis fieret tempore ſilueſtris
crocus, qualis nunc eſt ſatiuus. Plera-
que ſunt peruicacis naturæ, quibus pa
rum prodeſt diligentia, aut obeſt negli
gentia,

gentia: ut ſunt ex arboribus nux, iuglans, pinus, palma, cupreſſus, platanus, lotos, & omnes glandiferæ arbores: & ex fruticibus myrtus, arbutus, abſinthium, ros marinus, lentiſcus: & ex herbis ſampſycus, olus atrum, calamentum. Multa ſunt etiam, quæ à cultu abhorrēt: negligentia, & (ut Plinius ait) iniuria, & maledictis, & contumelijs coaleſcunt, nequiſsimorum hominum naturam imitantia, quibus beneficia pro maleficijs, maleficia pro beneficijs ſunt. Hæc urbs ſeptē res habere præcipuas ſe iactat crocei coloris, crocum ipſum, mel, caſeum, uinū, oleum, caricas, & uuas paſſas. Totus tractus aquarum indigens eſt, puteos habet raros, ſed altiſsimos, in oppido XXXIII, in antiqua ac diruta arce, XXXVII, paſsibus. Innumeræ ciſternæ in toto tractu uiſuntur, unde populoſam fuiſſe urbem argumento non dubio eſſe poteſt. Super iugum Apennini planities eſt ampla, quam incolæ appellant cāpos Latinos; Credo quòd

Salẽtini eſſent, rectius dicendi. Vnde cùm pluuioſus fuerit annus, erũpit maxima aquarũ uis: quæ paruo temporis ſpatio, omnes ciſternas, quæ in toto agro ſunt, & quæ intra oppidũ replet: quãdoq; tãta eſt imbriũ copia, ut oppidũ aquarũ illuuie laboret. Tẽpore aui mei tãta per oppidum creuit aquarum multitudo, ut in aliquibus locis duum paſſuum menſuram excederet. Nonnulli periere, uinum, oleũ, triticũ, hordeum, & quamplurima ſuppellectilia abſumpta ſunt: libros Græcos, quorũ auus meus magnã habebat copiam in eccleſia, quæ noſtri iuris eſt, ubi ipſe uerſabatur, aqua deleuit, atq; conſumpſit. Hæc urbs Iacobo Caldora, cuius mentionẽ fecimus, Iapygiam uaſtãte, partes Ioannæ reginæ ſecuta eſt. Poſt Caldorę diſceſſum, Ioãnes Antonius, cum omni, qua potuit ui, Galatanam obſedit, Felices arbores omnes ferro atque igne uaſtauit, murorum nõ paruam partem machinis ſolo æquauit. Oppidani continua pugna acerrimè reſti-

reſtiterunt: in qua pugna pater meus interfuit. Tandem Ioannes Antonius re infecta, & longa obſidione ſoluta, aliò arma uertit. Poſt hæc Regina, & Caldora uita functis, tota Iapygia in poteſtatem Ioãnis Antonij peruenit. Pater meus tanquam hoſtis ab Ioanne Antonio inauditus Gallipoli exulare iuſſus eſt. Compoſitis tandem rebus, Ioãni Antonio cauſam audire cupienti, in hanc ſententiam ſcripſit pater meus: Nulla ò bone Princeps à te accepta iniuria auſibus tuis quoad potui obſtiti. Credebam enim fidem ſeruare ſi Reginæ iuſsis parêrem, cuius partes Neapolis, & maxima pars regni ſequebatur. Tu non ſecus ac ego regibus ſeruimus. An illa ritè Alphonſum adoptauerit, an poſtea iure abdicauerit, ipſa uiderit. Non intereſt noſtra regum cauſas decernere: alij matris, alij filij partes ſecuti ſunt. Neceſſe eſt nunc nos fateri eam cauſam iuſtiorem fuiſſe, quam dij ipſi tutati ſunt. Viciſtis, ne uexetis eorum qui uicti ſunt

fortunam. Dij enim ſuperbos uicto-
res, & intemperātes ſemper oderunt:
Victoria non in armis, neque in forti-
tudine aut multitudine militū, ſed in
deorum poteſtate eſt. Nullam ego à te
ueniam precor, nihil enim peccaui:
Hoc ſolùm precor atque obteſtor, ne
exiſtimes quod à me iure factum pu-
to, id aut tui odio, à quo nulla unquā
laceſsitus ſum iniuria, aut alicuius a-
more, aut pecuniȩ, aut ambitionis cau
ſa me feciſſe. Hæc uerba adeò grata
bono Principi fuere, ut totum ſi quod
erat odium in amorem uerteret, tan-
tumque patri meo quoad uixit fidei
præſtitit, quātum cui uis eorum, quos
chariſsimos habebat, eiuſque heroicā
mortem, quam pro ueritate & fide ſer
uanda paſſus eſt, moleſtiſsimè tulit, at-
que aſperè ultus eſt. Hæc urbs poſt-
quam in Aragonenſium fidem perue
nit, eam integerrimè ſeruauit. Eo ſep-
tennio, quo Ioannes Antonius cōtra
Ferdinandum bellum geſsit, ſemper
Aragonias partes ſecuta, nunquam à
fide

fide deſciuit. Quæ quoniam Ioannes Antonius aliȷs negotȷs occupatus in Iapygia, hoc eſt, contra uiſcera ſua nouum excitare bellum uerebatur, & clade euaſis: interdictus tamẽ illi fuit uicinarum urbium aditus, & tanquã infidelibus ferrum, materies, triticũ: ſic per ſeptennium tanquam inter hoſtes uixit. Turcarum bello prouincia tota in fuga uerſa, prima Turcarum furores ab ea parte in qua ſita eſt, & incurſiones tulit: eius qui profugere, ac urbem deſerere temptauit, domus igne abſumpta eſt, bonis cæteris publicatis: eos qui ab aliȷs locis aufugerant, admiſit, atque humaniſsimè tractauit. Hæc cõplures ſacerdotes Græcos doctiſsimos habuit, ſed prçcipuè unum quem magiſtrum appellauerunt: unde Magiſtrorum familia. cuius nepotem Virgilium, ego puer noui, & proaui mei, quorum unus uiginti annis Byzantȷ uerſatus eſt: ubi & didicit, & docuit Philoſophiam, & Theologiam. Græci Georgium Latinum nomina-

runt, eò quòd in Italia natus eſſet, cùm Latini quidam ex his circumforaneis mendicantibus Græcos perſequerentur, ac cogerent eos ex azimo, non ex fermento pane, conficere ſacramentum. Hi ſacerdotes poſt longas diſputationes Romę in pleno collegio Principum ſacerdotum uicere, ac ne à patrio ritu diſcederent impetrauere: quē morem huc uſque ſeruant: & Romanæ eccleſiæ iuſsis, noſtrates omnes catholici Græci parent.

A Galatana Neritũ, tria millia paſſuum ſunt. hoc alij Neretum, alij Nerêtũ penultima producta, alij Νηρετός Νηρετοίς: recentiores (ſed nõ recte) Neritonum dicũt, ut Nerito Neritonis. Ego in tabella ex antiquo marmore Lupijs inuento me legiſſe memini Lupienſes, Hudrentinos, & Neritinos. Hæc urbs in apricis campis aquarum minimè indigẽtibus iacet. Cælum habet ſaluberrimum, & ſolum circa urbem non madidum, ſed lætum & pingue, & olerum, & frugum ſupra fidẽ

Neritum.

fera-

feraciſsimum:cunctarum rerum,quæ
terra gignit,ſatis prouenìens. Vrbs in
ter omnes,quas unquam uidi meo iu-
dicio,in amœniſsima planitie ſita, di-
ſtat ab ora ſinus Tarentini tribus aut
quatuor millibus paſſuum: à Lupijs
quindecim: à Tarento XLV, oram ha-
bet XXIIII millia paſſuum longitudi
nis à confinio Tarentinæ oræ uſq; ad
rupē altam mari impendētem, quàm
à rectitudine ortholithon dicunt. Hic
lapis Neritinorum, & Gallipolitano-
rum agrum diſterminat. Ea ora tota
piſcaturæ aptiſsima,& alicubi iuxta lit
tus fontibus manans. Omnia quæ in
agro Neritino naſcuntur optima ſunt
hîc enim magnæ partis Calabriæ im-
bres cœleſtes, ſimul & terrarū pingue
dinem recipit. In pluuia copioſa licet
uidere omnes agros, quos paludes di-
cunt, aquis opertos ſimiles quid patiē
tes inundationibus Nili:ſed huius in-
undationis partem terra conbibit, ac
concoquit,partem,quæ uoragines ab
incolis dicuntur,admittunt. Sagacita-

tē prouidæ naturæ ubiq; ſpectare prō ptum eſt. Terra Iapygia ferè ubiq; plana, & colles paruos habet. Nō ſunt flumina, non ualles, non lacus, nec ubiq; torrentes, qui ingentes pluuias receptare poſsint. Inſtituit natura certis in locis uoragines, hæ cauæ ſunt foſſæ, nulli uidētur hiatus, ideò nulli animaliū pernitioſæ ſunt. Hæ aquas aliquandiu continent, donec à cæcis quibuſdam ſpiramētis ex intimis terræ receſſibus ſpiritus eructet, atque erumpat. Hic magno impetu, atque ingenti fragore aperit aquis aditus: illas per ſubterraneos meatus in mare profluere credibile eſt, ut & multa flumina quæ terra abſorbet, deinde iterum emittit, aut occultè in mare proijcit, ut dicunt de Nilo, & de Alphæo, Helide, & Arethuſa. Exploſa eſt ab Ariſtotele ueterum philoſophorum ſentētia, qui Tartarum intra terram ponebant: locus enim aquarum, ad quem omnes decurrunt, mare eſt. Hæ uoragines crebræ, ubi plani & latiſsimi ſunt cāpi: ut ſunt

Mandurini.

Mandurini. Si hæ non eſſent, magnã regionis partem, aut paludes obtinerent, aut incultã eſſe regionẽ foret neceſſe: nam per ſementis tempora noti flare ſolent, & pluuias ingentes ciere. Vniuerſus ager Salentinus tempeſtiuè ſeri gaudet, aut ante occaſum Vergiliarum: ſi (ut Virgilio placet) brumæ intractabile tempus expectaueris, te ſegis uanis eludet auenis: ſed ut in medicina, ſic & in agricultura contemplari, ante omnia oportet, & tempus, & regiones, & ingenia locorum. Neritini agri paludes noxiæ nõ ſunt: nullas enim, aut paucas & innoxias tollũt auras Aeſtate omnia ſiccaſunt, nihil limoſi & grauis, aut paluſtris humoris relinquitur: ſed tantum, quantum campos reddat pinguiores. In his paludibus, ut & in campis Mandurij & Galeſi, & Cupertini phaſmata quædam uidẽtur, quas mutationes, aut mutata dicũt uulgus, neſcio, quas ſtriges, aut lamias, aut, ut Neapoli, Ianarias, & (ut Græci dicunt) Nereides,

ſabulantur. Mirum eſt, totum orbem inuaſit, & in miſeras errauit fabula gẽtes, nullo certo auctore, nulla ratione, nullo experimento unuſquiſque credit, quæ neque uidit, neque uera ſunt, ſtamus alienis, & indoctiſsimorũ hominum teſtimonijs, puerilibus laruis, anilibus credimus commentis, & plus fidei auribus, quam oculis adhibemus: nemo oculatus teſtis eſt, omnes ab alijs ſe audiſſe fatentur. Quantis tenebris inuoluitur humanum genus ad mẽdacia natum, cui ſemper inuiſa eſt ueritas. Quanta caligo detinet humanos animos, alioqui rationales, & diuinos, ut non ab re quis credere poſſit, omnia humana ſimillima eſſe his qnæ dicemus phantaſmatis. Sunt qui credunt mulieres quaſdam maleficas, ſeu potius ueneficas medicamentis delibutas, noctu in uarias animalium formas uerti, & uagari, ſeu potius uolare per lõginquas regiones, ac nuntiare, quæ ibi aguntur, choreas per paludes ducere, & demonibus congredi, ingredi, &

di,& egredi per clauſa oſtia & forami na, pueros necare, & neſcio quæ alia deliramenta:& quod maximè mireris ſunt in hac re grauiſsimæ Pontificum cenſuræ. Similis eſt Brocolarum fabu la,quæ totum Orientem cœpit:Aiunt eorum qui ſceleſtè uitam egerunt animas,tanquam flammarum globos no ctu è ſepulchris euolare ſolitas,notis& amicis apparere , animalibus ueſci, pueros fugere ac necare, deinde in ſepulchra reuerti. Superſtitioſa gens ſepulchra effodit,ac ſciſſo cadauere,detractum cor exurit, atque in quatuor uentos, hoc eſt in quatuor mundi pla gas cinerem proijcit : ſic ceſſare peſtem credit : & ſi fabula ea ſit, exemplum tamen præbet nobis, quàm inuiſi ſint, & execrabiles omnibus ij qui male uixerũt,& uiuentes,& mortui. Similis eſt & Hermotini Clazome nij apud Plinium fabula, & apud Senecam de ſepulchro incãtato. Nec de fuerunt antiquis temporibus hæ uani tates: & illuſiones ſenſuum humano-

rum, cùm ſemel mens decepta fuerit, & mendacijs perſuaſa, ſenſus quoque falli neceſſe eſt: quibus deceptis, mens quoque delirat. Magna eſt inter ſenſus mentemque affinitas: quandóque ipſa ſola mens, ſeu (ut dicunt) ſolæ uirtutes interiores operibus exteriorum ſenſuum funguntur. Exemplũ eſt ſomniantium, qui opera exe :cent uigilantium. Et Galeno teſte, delirus quidam tibicinas uidebat in angulo domus: & baculus in aqua uidetur fractus, & cancellatis digitis, & eleuato altero oculo una res, duæ apparet. & duæ lineæ parallelæ uidentur ſenſui concurrere, cũ nunquam concurrant. Ipſe etiam Lactantius, qui plus eloqutioni, quàm eruditioni ſtuduit, negauit terram ubique poſſe habitari. Hunc uulgaris, & Lactantium error apparẽtia decepit. ſicut negare ſenſum propter rationẽ, rationis eſt indigere: ſic & ratione nõ perſuaderi propter aliquam apparentiam ſtultum eſt. Tunc enim res bene cedit, cùm (ut Ariſtoteles ait in libro

de

de Cœlo) ὁ λόγος τοῖς φενομένοις μαρτυρεῖ καὶ τὰ φενόμενα τῷ λόγῳ: hoc eſt. Quando ratio apparentibus atteſtatur, & apparentia rationi. cùm hæc duo ſibi inuicem non conſentiunt omnia falſa, omnia erronea ſunt. Sed nos ad eadẽ Phantaſmata reuertamur. Videbis quãdóque urbes, & caſtella, & turres, quandóque pecudes & boues uerſicolores, & aliarum rerum ſpecies, ſeu idola, ubi nulla eſt urbs, nullum pecus ne dumi quidẽ. Mihi uoluptati interdum fuit uidere hæc ludicra, hos luſus naturæ. Hæc non diu permanent, ſed ut uapores in quibus apparent, de uno in alium locum, & de una forma in aliam permutantur, unde fortaſſe mutata nominantur: aut quoniam his apparẽtibus, cœlum de ſerenitate in pluuiam mutari ſolet. Hoc accidit mane, cœlo ſilẽte, incipiente, ac leuiter ſpirãte (ut ſolet) Auſtro. Nam ut in fine eſt uehementiſsimus Auſter, ſic in principio leuiſsimus, & cùm calidus ſit, eleuat tenues nebulas, quæ, ut ſpeculum,

referunt imagines urbium, pecorum, & aliarũ rerũ: & ut uapores, ſic & ſpe cies ille mouentur: ut eſt uidere in ſpe culis motis, atque agitatis, in quibus, res ipſæ moueri uidentur. Et quoniam res rectè occurrunt uaporibus, rectè uidentur, ut & umbra, quæ opponitur corpori luminoſo. Quæ uerò tranſuersè, ac reflexè rerum ſpecies ſu ſcipiunt, in his res quoque ipſas reflexas uidemus. Sic & in aqua uidemus culmina montium, & tectorum in inferiori parte: fit enim ut quæ aquæ ſuperficiei ꝓpinquiora ſunt, ut fundamẽta à noſtris uiſibus ſint longinqua: cul minum uerò tectorum, quæ ab aqua ſunt remotiora, imagines ad nos magis accedunt: ideo, & inferiora uidentur. Sic etiam & nobis in clauſa domo exiſtentibus, paruo per rimulas ingrediente lumine, omnia tranſuersè uidẽtur, ut hominum capita deorſum, pedes ſurſum: lineæ enim umbrarum nõ rectè procedunt, ſed tranſponuntur, atq; in medio interſecãtur. Hoc idem
in

in ſpeculis cõcauis accidit, ut ſuperior pars ſpeculi infimam partem rei uiſæ, inferior ſuperiorem reddat. Hæc quæ dixi, phaſmata deludũt ſæpe obtutum uiatorum, qui dum ſe prope urbem eſſe exiſtimant, longiſsimè abſunt. Viſæ ſunt etiã in hoc tractu in aere ſpecies hominum equis inſidentium, & pedibus ambulantium. Sic & Scriptores literis mandauere, uiſas fuiſſe in cœlo armatas acies, & hæ, ut puto, ſpecies erant earum rerũ quæ longè aberant, atque ab eo loco in quo ſpecies uiſæ ſunt, uideri minimè poterant. Sic & denariũ in fundo uaſis non uidemus, at ſi idẽ uas aqua impleatur, uidemus, non denarium, ſed illius imaginem in ſummo aquæ, quod aeri cõtiguum eſt: ſuperficies enim aquæ, ſuperficiei aquæ proportionatur. Sed an illæ imagines ſubiectę ſint in ſpeculo, an in aëris extrema parte, alia quæſtio eſt. Ait Ariſtoteles, Color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato. Quãdoque figurę nubium, ſunt quæ nauium

& uelorum ſimulachra reddunt: ubi nulla eſt claſsis. Hæc phaſmata non ſolùm inexpertos feſellerunt. Non diu eſt quòd tota ora quæ eſt ab Hydrunto ad Garganum montem, ùna & eadem hora ante ortũ ſolis uidit claſſem ab Orientis parte uelificantem, creditum eſt Turcarũ illã fuiſſe, & antequã phaſma ſeu illa deluſio albicãte aurora detegeretur, uariæ huc atq; illuc literæ ſcriptæ ſunt, ac miſsi nuntij de aduentu ingẽtis claſsis. Hoc fortaſſe modo, aut altero, quẽ diximus, ut credo, à Lilybæo uidit neſcio quis claſſem è portu Carthaginis exeũtem. In hac urbe de qua nunc loquimur, & gymnaſium quondã fuit Græcarum diſciplinarum tale, ut cùm Meſapij Græci laudare Græcas literas uolunt, Neritinas eſſe dicunt. Sunt enim hæ literæ perpulchræ, & caſtigatæ, & ijs, quib. nũc utuntur impreſſores Orientalibus ad legendum aptiores. Inclinante Græcorum fortuna, poſtquam à Græcis prouincia ad Latinos traſmigrauit, ce

leberrima

leberrima Neriti hoc toto regno fuere literarũ ſtudia. Hanc urbẽ Sanſeuerinorũ familia armis & literis illuſtrauit. Tẽporibus patris mei ab omnibus huius regni prouincijs ad accipiendũ ingenij cultum Neritum confluebãt. Omnis, ſi qua eſt in toto terrarum angulo diſciplina, à Nerito ortũ habuit. Hîc literas didicere illa duo noſtri ſeculi lumina, Robertus Lupienſis, & Frãciſcus Neritinus: alter eccleſiaſticorũ declamatorum, omniũ qui fuerũt, quiq; futuri ſunt præſtãtiſsimus, alter Patauinę Academię pater. Hîc & ego prima literarũ fundamenta hauſi. Galatana me genuit, hæc urbs educauit & fouit, et literis inſtituit. Hîc Aqueuiuus tuus, imò et meus Belliſarius, magni Aqueuiui frater, dominatur. Neq; ero ingratus, ſi ut initium deſcriptionis Tarento, ſic & finẽ Nerito tribuero. Hoc exigit locorũ ratio. & cõuiuiorũ magiſtri ſemper aliquid, quod maximè delectet, in finem reſeruant: ſic,

Neritum longæ finis chartæq; uiæq;.

Τέλος.

ANTONIVS GALATEVS Medicus, Loyſio Palatino S. D.

DOLEO mi Palatine, noſtrę regionis celebritatē ita concidiſſe, ut & ſi ueſtigia, & (ut ſic dicam) buſta magnarum urbium pleriſq; in locis cernantur, memoria tamen nulla extet, aut rerum geſtarum, aut ipſarum urbium, aut peculiarium literarum, quibus Iapyges noſtri, antequam Gręci eōdem poſt captam Troiam aduentarent, utebantur. Sic res mortaliū eunt, omnia tempus conſumit ac perimit, ut puto, Iapyges Troianis, aut paulò antè temporibus clari extitere. Poſt Lictiorum & Idomenei, & Spartanorum, & Phalanti aduentum reuixere, Græcis literarum monumentis omnia mandantibus. Rurſus Gothis, deinde Longobardis Italiam tenentibus, Græcis, ſeu potius Romanis repoſcētibus: renitē-

tibus barbaris,omnis, quæ media erat regio inter utrunq; imperium uaſtata eſt,ac penè deſerta. Eſt enim terra Meſapia,ſeu Iapygia,in diſcrimine poſita & Orientis & Occidentis. Exemplo tibi ſit Turcarum bellum: quod ſi paulò diutius geſtum fuiſſet, illam terram exhauſtam,ac penitus deletam uidere mus, Vt,quæ & hominum multitudine quondam floruerat, Peloponeſus illa tot potentiſsimorum populorum capax, nunc ob aſsidua Venetorum & Turcarum bella uacua eſt, & ſui miſerabile præbet ſpectaculū. Antiquos ſcriptores non habemus, ut Eratoſthenem,& Hipparchum. Strabonis,Dionyſij, Pomponij, Plinij, & Ptolemæi temporibus, in hac terra rerum uiciſſitudine parua ſupererant oppidula. Nos etſi nonnullos Geographorum & Hiſtoricorum libellos reuoluerimus, pauca tamen inuenimus notatu digna. Tarentum,Plato, Architas,Ariſtoteles, Theophraſtus, & Hannibalis bella; Brunduſium uerò portus in

toto

toto terrarum orbe notiſsimus, & Romanorũ frequẽs in Græciã traiectus celebrauere: ideo ſcriptores aliqua de illis memoriæ tradiderũt: cætera omĩa interierunt. Inde Hydrũtum Ioannis Vitaliani, Iuſtiniani principis in Gothico bello ducis uirtus illuſtrauit, unde toti regioni nomen dediſſe illam urbem haud dubio argumento crediderim. Leucam, Vxentum, Gallipolim, Neritum, Vaſtas, & unde mihi origo eſt Galatanã, Soletum, quod ueteres Græci Salentũ uocant, Rhudias, Mãduriũ, Cœlias, Oreas,: Galeſum ſenectus ferè confecit. Noſtras Lupias M. Antonini principis hiſtoria decorat, quæ illum à Mallenio Daſumni filio Salentinorum rege, maternum genus duxiſſe ꝑhibet. Alij Lupiarũ, & Rhudiarum tantùm nominis meminerũt. Guido Rauẽnas, quẽ recentiores ſcriptores in pleriſq; teſtẽ adhibẽt, & quẽ ego nuper legi, nec recẽs eſt, nec uetus author. Illius tẽporib. quo in ſtatu res noſtræ eſſent, ex ipſius uerbis quæ tibi

mitto, intelliges. Leges multa quę intelligere operepreciũ eſt. In quib. deliquit, ea tẽpori imputãda ſunt: in his uenia, in illis laude dignus eſt. Nã ſi illa qualiacunq; ſint, nõ ſcripſiſſet, ne hæc quidem quę ad te ſcribo noſceremus. Tu uerò ita illum legas, ut & tibijpſi fidus ſis teſtis. Illius iudicio ita utere, ut à tuo minimè diſcedas, meãq; ſententiã tam diu probes, quãdiu ueriorẽ nõ inueneris. Nõ enim facilè eſt ea quæ ab hominũ memoria abolita ſunt, recẽſere: nos tamen quoad poſſumus patriũ ſolũ illuſtrare debemus. Quòd ille Lupias in Salentinis poſuit, uerũ dixit: q; Lupię nũc Gallipolis dicat̃, fallit̃: nam Lupię ſunt, quam ipſe Liciã nũcupat. Quòd Ennius in Calabris natus fuerit, uerè narrat: q; Tarenti ortus, minimè. Nã Põpon. ait, Ciue Ennio nobiles Rhudias: quę ab ipſo Rugę appellant̃, nec lõgè à Lupijs ſitæ ſunt. Fortè inter ipſas urbes nihilò pluſquã ſpatiũ tredecim ſtadiorũ interiacet, utroq; nomine ob corruptam ab incolis appellationem, deceptus eſt. Vale.

ANTONII GALATEI MEDICI CALLIPOLIS

deſcriptio ad Summontium ſuum.

SIS ſaluus optime Sūmonti, quoniam non uis à ſacra Simoẽtis unda Simontium uocari. Quęris q͛d hîc agam, procul ab amicorum cœtu, procul ab urbe tot potentiſsimorum quondam populorum, tot antiquarum urbium principe, & omnium quæ ſunt, aut fuerunt unquam, aut erunt amœniſsima feliciſsimaq́ꝫ. Primùm de urbe in qua mororaliquid dicam, poſtea quo in ſtatu Galateus ſiet, intelliges. Hæc à pulchritudine non immeritô nomen ſortita eſt. Græca urbs fuit: neſcio unde acceperit Plinius Gallos Senones hîc habitaſſe. Nā non Gallipolis hęc urbs dicitur, ſed, ut antiqui habent codices, Callipolis. Sita eſt in promontorio longè in mare procurrente: opus ludentis naturæ, &

ádmirandum, iacet inter duos ſinus. Exit à collibus ex utróque ſinu iugũ quoddam, quod per quatuor millia paſſuum, continuè magis ac magis ſe in arctum colligit, quouſque tam anguſtum Iſthmum, ſeu potius fretum faciat, ut uix currus permeare poſsit. Ante arcem quæ urbi prominet, pons eſt, qui duo maria committit, quæ urbem non peninſulam, ſed uerè inſulã faciunt. Inde iterum terra latius ſe in formam ſartaginis diffundit in orbem, qui urbem totam efficit mediocris ambitus (ut uidetur) decem ſtadiorum. Vrbs eo tempore, quo capta eſt, nec muris, nec machinis, nec præſidio, erat ſatis tuta. Nunc munitiſsima eſt, & è terra, & è mari, ſuperbum & minax, & pulcherrimum ſui præbet ſpectaculum, unde illi nomen indidiſſe priſcos Gęæcos exiſtimo. Cœlum habet ſudum, tenue, temperatum, & uentoſum, non fumoſum, ut iſta noſtra, & humidum: uenti enim hîc undique ſine aliquo obice perflant. Eſt

enim urbs intus plana, ſed in ſcopulis è mari elatis poſita. Duo ſunt hic; in quibus maximè admirari licet antiquitatem, & architecti induſtriam & ſolertiam. Contemplatus eſt, quiſquis fuerit uir ille, expoſitum eſſe hũc locum aſsiduis uentis, ideo nullum, imò fortaſſe optimum, & ſanitati incolarum accommodatum, ſeruant uiæ ordinem. Nullam uiarum præcipuè quæ procedat ab Auſtro ad Boream, qui ſæpiſsimè & uehementiſsimè flare ſolent, rectam fecit, ſed alteri altera ſæpe occurrit: altera alteram ſubinde intercipit, inflectitur, curuatur in gyrum, diſcurrit, redit in ſeipſam, nunc in rectum, nunc in obliquum ſoluitur angulum; nunc rectè, nunc obliquè procedit, adeò ut antiquis habitatoribus difficiles ſint uiarum perplexi, & inexplicabiles, & amphractuoſi meatus. Hoc modo putauit ille uim uentorum poſſe frangi ac mulceri. Occurrit mihi exemplũ illius architecti apud Vitruuiũ, qui mutato uiarũ

ordine, neſcio cuius ciuitatis, ex peſti-lente incolumem aerem fecit. Alterũ eſt, in quo artificis ſagacitatem admiror. Fons eſt, qui circiter ſexcentis paſſibus abeſt ab urbe, non natiuus, ſed mira arte fabrefactus. Elegit ille locũ, ubi ſex aut ſeptem puteos fodit aquæ ſaluberrimæ, quos omnes per cuniculũ iũxit. Deinde extẽdit cuniculũ uſq; ad decliues rupes mari impẽdentes, ubi oſtiũ fecit fontis, & quę hominũ, animantiũq; cæterorũ uſui ſupereſt aqua, in mare proximũ defluit: olim uſq; ad portũ, qui eſt ante urbis portã, peruenie bat, Videntur enim quædam aquæductus ueſtigia. Ita ille aptauit, librauit, ęquauit, & perpendit humori alueum, ut ipſe fons æſtate, et hyeme, et Auſtro flãte, aut Borea, ſemper fluat. Quoniã (ut ait Theophraſtus) ſingula loca ſua habent uicia, alia ex ſolo, alia ex aere, alia ex utroq;, & fortaſſe ex alia cauſa, (ut ait Auicenna) ignota nobis. plerũque enim apertos noſcimus ictus, unde tamen ueniant tot mala, cœca uia eſt.

eſt. Galenus ait, Romæ hæmitreos a-bũdare, & alias regiones alijs atq; alijs morbis infeſtari. Noxium tamen eſſe hoc cœlum phyſicis, æmoptoicis, tabe factis, & macilentis experimento didici. Cæteris mortalibus ſalubre, præcipuè Galateo, qui pinguiuſculus eſt. Accio noſtro hic aer non eſſet innoxius: mihi autem hîc magis conuenit, quàm aer Calatanę, ubi natus, aut Neriti, ubi educatus: aut Lupiarum, ubi tamdiu moratus ſum. De iſtius uerò urbis noſtrę, in qua à ſexto decimo anno uſq; ad hãc ætatẽ, non parũ temporis ſubinde peregi, et cœlo, & ſolo, melius eſt ſilere, quã pauca dicere. Nõ ſolùm iſta Galateo accommodata ſunt, ſed uniuerſa ſe humano generi, & ubique locorũ natis hominibus. Iſtic hyemes æſtatesq; mites ſunt: iſtic eſt perpetuũ uer, atq; alienis mẽſib. ęſtas. Iſtic eſt felix & beata illa à Gęcis & Latinis authorib. cęlebrata amœnitas, & cœli clemẽtia, et omniũ rerũ ubertas. opus certè (ut Plinius ait) gaudẽtis naturę. Qui

bus humanarum rerum ſeuicią caret infelix Galateus. De hoc hactenus: nã ubi locus, tempus'que poſcebat, ſatis multa diximus, dicemus'que. Ioannes Italianus Genuenſis, Accij noſtri familiaris, uir locorum ſcientiſsimus, impiger terrarum urbiumq́ explorator, dicere ſolebat, ſe optare ſenectam agere apud nos. Elegerat ſibi Iapygiam terram pro ſepulchro, præcipuè Callipolim: ſed Deo aliter uiſum eſt. Ait ille qui Sapientis nomen uẽdicauit: Multæ ſunt cogitationes in corde uiri, uolũtas autẽ Domini in æternum permanebit. Scimus, ut aiũt, ubi nati ſumus, ſed quo in loco moriturus ſit, nemo mortalium nouit. Obijt Epidauri, uir Accij noſtri iudicio lõgiori uita digniſſimo. Huius cæli tẽperiem ſignificant optimæ habitantiũ tẽperaturæ, ſi nomine uis meo more dicere, cõplexiones & rectius (ut puto) & ſignificãtius, ut in libello meo de Eucraſia demonſtraui. Facies iucũdę, colores uiuidi, optimi habitus, corporis agilitas, rari morbi,

bi,niſi quando cœli cõmunis inclemẽtia eſt. Solẽt enim in ijs quæ terra gignit,& in ipſis hominibus, & in cæteris animantibus,quæ tẽperatiora nobilioraq; ſunt, celerius calamitatem pati. Ideo mitior orbis plaga ſegmentorum mundi,& ipſi homines,tot morbis obnoxij ſunt,non iniuria naturæ(ut quidam exiſtimant)ſed ſic dixerim,beneficio. Dedit enim homini natura molles & teneras carnes, nõ hiſpidas, non hirſutas,unde optima temperatura,& mẽtis acies et pręſtãtia iudicatur. Ideo molliores carnes,aptiores mente dicimus. Et quoniam ut ex temperantia regionum,mores:ſic ex moribus incolarum,Hippocrate, Ariſtotele, & Galeno auctoribus, agnoſcũt & tẽperies & intemperies regionum. Etenim talem eſſe,inquit Hippocrates,naturam noſtram,qualis eſt regio. Plato quoque non diſſentit ab illo, quẽ nõnullis in locis ſummopere approbat:in quinto legum inquit: magnam eſſe locorum differentiam, ad producendos

meliores peioresue homines propter uarietatem cœli, & ſolis, uentorum, aquarum, ciborum, & ut ait, diuinæ inſpirationis. Habent enim, ut dicunt, ſingula loca ſuum genium, quemadmodum & homines. Idem in Critia: Dij, inquit, ſigillatim regiones ſortiti ſunt. Fit in ſacra hiſtoria mentio genij ſeu principis regni Perſarum. Idē Plato in Epinomide, Atticam terram putat eſſe omnium optimam ad uirtutē, inter hyemalē & æſtiualē naturam mediam. Cicero in lib. de Fato: Athenis, inquit, tenue cœlū, ex quo etiam acutiores putantur Attici, craſſum Thebis, itaq; pingues Thebani, & ualētes. Hîc homines puriſsimi ſunt, bene morati, nō mēdaces, nō rapaces, nō ſeditioſi, non intēparantes, nō cupidi, non ambitioſi, et (quod Plato maritimas urbes incolētibus tribuit) nō iniuſti, non fraudulēti, ſed ueraces & fideles, parci, frugales, ſuis rebus contenti, et inter ſe concordes, & in ipſo mari, & in appulſu exterorum, & in tot ſtipendiariorum

riorum militum conſuetudine, & in utraque fortuna integritatem, & conſtantiam ſeruant ſuam. Sæpe enim (ut uidimus) ob fidem ſeruãdam dira paſſi ſunt, neque unquam tot mala fregerunt illorum ánimos. In pace mites ſunt, & tractabiles, & humaniſsimi. In bello (pro ut regio fert) ſi Puderico placet, pluſquam ſatis animoſi & ſtrenui. Teſtatur quidem foris agrorum uaſtitas, uillarum, & omnis generis arborũ incendia: domi uerò anguſtia rerum omnium uitę neceſſariorum, & huius urbis miſerãda clades, & pertinax uirtus, & Venetorũ, deinde Hiſpanorũ Gallorũq́ arma, quantũ hi fide, & animo ualeant. Tota circà regione aduerſa penè obſeſsi, Gallorum turmas Marco Antonio Philomarino duce, multis Gallorum cæſis, aut captis, uſq́ ad quintum, & ſextum lapidem ſæpe perſecuti ſunt. Puerorũ, & adoleſcẽtium liberalis, & modeſta eſt educatio: abeſt ab illis commune adoleſcentium noſtræ ætatis uicium, arrogantia, & inſo-

que faciũt. Puellarũ decor quidam, natura, non arte & nimio cultu comparatus: aſpectus gratiſsimus, facies formoſæ, hilares, fuſculæ, & uenuſtæ, corpora puſilla, & ualida: ſermo dulcis, rarus, & lepidus: comę, & ocelli nigricantes, acres, & nitidi & flammantes. Habent neſcio quid Betycum, aut Tripolitanũ, hoc eſt, Leptitanum, & illud Theocriti quod ſæpe eſt in ore Accij noſtri βομβυκα χαρίεσσα & illud:

At mihi quæ didicit pungere Chia ſapit.

Tales fuiſſe puto Spartanas uirgines, niſi quod illæ per montes, & nemora uagari, & uenari, & cum uiris congredi ſolebant. Hæ urbem monophylam, & monobaſiã nũquam egrediũtur. Viros priuſquã nupſerint, non modo alloqui, ne aſpicere quidẽ audẽt. Nec paleſtræ indulgent, ſed ut matres lanam, linumque faciunt. Nemo illas in feneſtra conſpexit: nemo illas in uano, & inhoneſto, aut geſtu, aut nutu, aut intuitu deprehendit, ſed adhuc puellulæ rem familiarem trac-

tare incipiunt. Dantur nuptui, quãuis non ſecũdum Platonis, & Ariſtotelis inſtituta uirgunculæ, & tenellæ. Nullam ferè innuptam inuenies ad duodecimum annum, aut tertium decimũ. Et ſi pace Puderici noſtri dicere poſſẽ quod rarũ, aut fortaſſe ignotum in Italia, ſed uerè Laconicũ, unde profectos Callipolitanos, & quoſdã finitimos puto: Mulieres uirorũ ſuorũ ſtrenuitatẽ imitãtur. In expugnatione urbis plæraæq; mulieres defeſsis, aut uulneratis, aut interfectis ferè omnibus uiris, muros fortiter cõſcenderunt, & aliquãdiu hoſtium impetum ſubſtinuerunt, donec confluentibus undiq; triremibus, onerariјs & roſtratis nauibus cum ingenti bellatorum multitudine, & innumeris machinis, & uarijs tormentorũ generibus, multæ uulneratæ captæ ſunt, non nullæ ſtrenuè pugnantes ceciderunt. Vnde non ab re, cùm de ea re incidit ſermo, dicere ſæpe ſoleo, Callipolitanos, & Hydruntinos nõ uictos fuiſſe, ſed à multitudine hoſtium ſuperatos.

ratos.

ratos. Hominum quicunque illi ſint, ſiue Græci, ſiue barbari, ſiue hoſtes, ſiue amici benefacta celebrare, non tacere, aut diſsimulare, uiri boni & ueritatis amatores debent. Veneti quamuis non chriſtianiſsimi appellentur, ſed ut uerè Itali, & uerè chriſtiani, capta urbe mulieribus omnibus pudicitiam diligentiſsimè cuſtodierunt, & ſanctè ſeruauerunt in templo diuæ uirginis Agathe, ut uerè dicere poſsimus:

Sacra bonæ maribus non adeunda Deæ.

Quinetiam à cædibus, igne, & ſanguine temperuuerunt, & captiuos redimi uetuerunt. Hic ut & Monopoli mitius quàm fieri ſolet iure belli uſi ſunt. Certè non minus laudanda eſt in uictoria temperantia, quàm in aduerſis, & afflictis rebus tolerantia, & magnitudo animi. Qua temperãtia qualiter uſi ſint exteri nouit infœlix Italia, quorum furta, rapinas, ſacrilegia, ſtupra, incendia, tormenta, cædes, impietatem, immanitatem, quis animo uoluens, poterit cõtinere lachrimas? Sed hæc miſſa facia

mus: longiori enim egent oratione, ſeu potius lamentatione, & deploratione. Vis dicam (Summōti, uideor mihi aut in urbe illa, quam Plato finxit, aut Lacedæmone commorari. Sentio enim hîc aliquid Græcanicum. Agnoſco, imò olfacio Grecanicos quoſdam ritus, quamuis hæc urbs conſeneſcente, & in occaſum uergente Græcia, ut cæteræ Italiæ urbes, Græcam linguā, qua me puero utebatur, omiſerit: mores tamen non penitus omiſit. Hîc optimè Summonti fœliciter uiuerem ſi ſine labore poſſem, ſi Accium, ſi te hìc haberem, ſi cæteros Academicos, ſiqui ſuperſtites ſint: quos elapſo hoc anno me uiſurum ſpero. Demum fœliciter agerem, ſi nihil agerem. Fœlicitatem inquit Ariſtoteles in quiete eſſe: laboramus enim, ut ociemur, & bellum gerimus, ut in pace uiuamus. Certè illa meo iudicio nihil agentium eſt, non negocioſorum, quod uel inuitus fatetur Cicero. Vera eſt illa Poëtæ ſententia.

ἐν τῷ γὰρ μηδὲν φρονεῖν ἥδιστος βίος.

Sic res ſe habet, Senem animi, non corporis labor decet. Prima & media uitæ tempora, patriæ parentibus, natis, amicis, conſanguineis'que, extrema nobis ipſis impartiri debemus. Sed Galateum ad perpetuos labores natum eſſe fortuna uoluit. Nulla urbs quam ego nouerim aptior eſt beato ocio, ſiquis eo frui ſciret, aut poſſet. Nulla tranquillitati uitæ, nulla aptior uiris emeritæ militię, quorum hîc non paruus eſt numerus: nulla literarũ ſtudioſis, nullã aptior ijs, qui negociorum curas & moleſtias fugiunt. Videtur enim hæc urbs uerè ad ocia nata, ut olim iſta noſtra. Nunc uerò tota negocijs dedita ex ocioſiſsima rerum uiciſsitudine facta eſt negocioſiſsima. Hîc nulla ſunt negotia præter domeſtica, & ea non ſatis magna: nulli tumultus, præter maris, & uentorum: &,

Iuuat immites uentos audire cubantem.

Sed non urbem perambulantem,

Nullæ hîc rhedæ, nulli currus, qui anguſtias uiarum impediant, nullæ ſeditiones, nullæ rixæ, aut raræ: nullæ ſalutationes, nulla ſuperba potentiorum limina, non nimiæ delitiæ, non diuitiæ bonorum morum corruptrices, & uiciorũ alumnæ. Hîc ex æquo uiuitur. Hîc pene eſt illa tantopere, & tãdiu depicta, expetita, & optata, nec dum inuenta *ἰσονομία* hoc eſt, geometrica illa æqualitas dijs, atq; hominibus præter paucos grata, ut ait Plato: ex celſus enim contrà, & dijs, & hominibus inuiſus eſt. Hîc eſt imago & umbra quædam illius ciuitatis ſanctæ, quę in cœlo eſt, eritq;, quæ de cœlo in terras nondum deſcendit: illius reipublicæ, quam ſapientes, ut & ſapientem, & bonum uirum, ſic animo, & uerbis, non digito monſtrauerunt. Quæſtio enim eſt non de eo quod eſt, aut fuit, ſed de eo, quod eſſe debet, ſi unquam, aut uſpiam fuit, aut eſt. Hîc inter maximũ, & minimum, inter nobiles, & plebem diſtantia quidem eſt, ſed quam Philo-

ſophi,

ſophi, & ipſe Plato laudat:non nimia
& exceſsiua,ſuperba, & cōtumelioſa,
quā ſancti uiri,& duo antiſtites ſapien
tiæ Plato, & Ariſtoteles abhominati
ſunt,ut alius quidē eſuriat,alius ebrius
ſit:hoc eſt, ut alius cœlum tangat uer-
tice, alius demergatur ad inferos. Ait
Plato VIII reipublicæ:Neque alij opu
lētiores ſint,quàm decet, nec alij mē-
dici,non regiū,non imperatoriū, non
humanum,ſed diuinū preceptū eſt,nō
duodecim,ſed duarū tabularum: Indi
gens, & mendicus,non erit inter uos.
Tandem nō ut olim erat apud Perſas,
nūc autē apud Gallos, ut alius ſeruiat,
alius dominetur: ſed ſtata quædam
hîc eſt,& moderata æquabilitas:utraq;
enim immoderata mala eſt,& libertas
& ſeruitus.Diſtantiam dixi quoad ge-
nus,diuitias,dignitatē,magiſtratū, uir
tutē: nā quoad illa, ſumma æqualitas,
ſumma inæqualitas eſt. Quantū uerò
ad ius pertinet,& libertatē,ſumma(ut
par eſt) paritas eſt. Nō eſt,ut lex diui-
na ſancit,diſtantia perſonarū.Nam in

qua nimius eſt exceſſus, aut acceptiõ perſonarum, aut diuitiarum potentiæ, & gratiæ reſpectus, non rempublicã appellauerim, ſed priuatã, & propriã quam olygarchiã ſignificãtius, ut cæte ra Græci dicunt, quę mera tyrãnis eſt. Hæc Græciam, hæc Italiã perdidit, perdetq́. Paucę hîc ſunt lites, pauci inſani fori clamores, pauca delicta, pauca odia, nullæ ſimultates, nulli carceres. Multas gentes uiderat Italianus: nam

Mores hominum multorum uidit, & urbes:

Sed, ut dixi, non ſine cauſa hanc elegerat. Hîc uiuimus ſine inuidia, ſine ambitione, ſine ſuperbia, ſine conuitijs, ſine iniuria, ſine rerum omnium luxuria. Nam neque effuſè affluunt opes, nec urget dira egeſtas. Hîc ſine timore & cõcorditer tanquã in tutiſsima arce uiuit. Vrbs nũc munitiſsima eſt, et natura, et regũ impẽſa & oppidanorũ, finitimorumq́ populorũ labore. Libera eſt, & immunis ab om̃ibus uectigalibus. Hîc ſalubri fruimur cœlo, et læto colliculorũ proſpectu, mare habe

mus undiq;, undiq; cœlũ, penitus à cæteris diuiſi, & cõmercijs, & morib. Hîc ego, & cibo, & ſomno parcius utor, ua ſeo athleticè. Tertia aut quarta noctis hora eo dormitũ, nona aut decima ſurgo: ego aliquid, aut ſcribo, quid faciã? dormire amplius nequeo in lectulo pudico, & celibe, & pleno curarũ. Reuiſo annotationes meas, hoc eſt, antiquos labores meos, qui mihi ſunt maximæ uoluptati nedũ ſolatio. nõ enim ex hac re mihi famam, aut commoda quæro, ſed cogito quæ mihi proximo die agenda ſunt. Ante orientem ſolẽ, ſi dies feſtus eſt, aut profeſtus, rei diuinæ uaco in templo diuæ uirginis Agathę: ſin nefaſtus, domi maneo, deos oro. Ad primã lucem urbẽ circũeo, ægrotos uiſito, deinde prãdeo ſobriè (ut meus eſt mos) non lautè, & opiparè. Gaudeo ſimplici cœna, odi cõpoſitos apparatus, nõ ſolùm meis, ſed alienis quoq;. Poſt prandiũ lego aliquid facile, non quod mentem agitet, ſed quod leuet, atque delectet; ut ſolent medici

dare laborioſis & defeſsis, cibos facilis cōcoctionis, quos Græci εὐπέπτους dicunt. Eo tēpore ueniunt ad me aliqui, qui de ſalute ſua conſulant: hos ego audio. Viceſima hora ægrotos reuiſo, aſcendo, deſcendo, laboro, diſcurro, ſudo, quamuis bruma ſit propè. Tādem defeſſus ac defatigatus ad primas faces domum redeo, ubi aliqui non ignaui ingenij uiri me expectant, qui me audiant de philoſophia, de moribus, de mathematica exotericè, nō acroamaticè diſſerentem. Talis eſt Galatei tui uita. Tu credebas fortaſſe me odio habere literas, in quas ego tibi acerrimè, & non ſine rabie quadam inuectus uiſus ſum? abſit quod ego fecerim ullam offenſiunculā cupidiſsimo literarum, candidiſsimo, & in erratis amicorū indulgētiſsimo animo tuo, aut alterius, qui literas colat, unicū in ſecundis ornamuntū, unicum in aduerſis rebus refugiū. Nō ego per Deum eo animo feci, ut quempiam offenderem, ſed ut bilem euomerem. Nō ignoras quàm
facilē

facilè iraſcantur, imò & rixentur ſame lici. Sed dicamus bona uenia, quid ibi falſum eſt? ſin uera ſunt, quæ dixi, bona quidem ſunt. Vocāt dialectici quædam tranſcendētia: inter illa annumerant bonū, & uerum. Nam quicquid uerum eſt, id bonum eſſe neceſſe eſt. Sed nō ignoro plurimorum hominū aures magis peruias eſſe falſis, quā ueris. & nonnullis falſa, Ariſtotele teſte, probabiliora eſſe ueris, imò plerunq; & gratiora. Neminem uidi adulatorē necatū fuiſſe ob aſſentationes: ſed ditatum, & locupletatum, & ſaginatum. At bene & rectè ammonētes, & optima cōſulentes audiui multos perijſſe. Sed tu, teſte Quintiliano, ais, non abijciendā eſſe rethoricam: quoniā quàm plurimi rethores, per quos cauſidicos, & Iuriſperitos intelligere licet, mali ſunt, cōtra quos ille diuino ſpiritu afflatus hæc cecinit: Si uerè utiq; iuſtitiā loquimini, rectè iudicate filij hominū. Didicerūt enim rhetores iuſta dicere, non autē facere. Nec medici ab urbe

Roma eijci debuere, ut Cato apud Pli
nium cenſet. Quoniã plæriq; medico-
rũ imperiti, imò fortaſſe & ſcelerati, &
homicidæ fuere. Neq; ego adeò ſum i-
gnarus, ut id, quod artificis uitiũ eſt, ar
ti adſcribã: ſed hoc uolui dicere, quod
multis literę ueneno fuere, ijs dico, qui
natura improbi, aut male inſtituti ſũt.
Neq; uinũ (ut uult Plinius, & Macho-
metes Saracęnorũ legis cõditor) abho
minandũ eſt, quod homines cogit de-
lirare, & quod ſit fomẽtũ uitiorũ. Pau
lus Tharſẽſis noſter, in uino, ait, eſt lu
xuria. & Hieronymus: quid ardẽti, in
quit, corpuſculo fomenta ignium mi-
niſtramus? Nõ ullũ crimẽ uini eſt, ſed
culpa bibẽtis. Nõ ferri ſcelus eſt, ſed ſi-
carij & graſſatoris. Neq; Gręcas lite-
ras rectè dãnauit Cato, quas ille idẽ in
ſenectute diſcere, imò, et ſapere cœpit.
Neq; puellarũ pulchritudo inculpa eſt
ſed intẽperantia noſtra. Non erãt Ale
xãdro dolori oculorũ (ut ipſe aiebat)
Perſicæ puellę, ſed mens praua, & per
turbata. Nec naturã meritò conuenit
&

& accuſat Plinius, quòd nos nõ arma-
uit carnibus, ungulis: nõ ueſtiuit pilis,
ſetis, corio, cruſta, teſta, cortice. hoc eſt
quòd nõ fecit nos oſtracodermos, aut
ſuberaceos, indociles, & duro robore
natos, aut lapideos ad exemplũ Nio-
bes, aut natorũ Deucalionis & Pyr-
rhæ. Nouimus quales fuerũt Græcorũ
oratores Demoſthenes. Aeſchines, &
his de quo dictũ eſt κακοῦ κόρακος κακὸν ὠ
όν, & ij quos arguit, Socrates, qualeſq;
urbis Romæ ſummi oratores, & ciues
nobiliſsimi Craſſus, & Hortẽſius, uel
ipſo Cicerone teſte. Non enim turpe
erat eo tẽpore apud Romanos, primo
res urbis orare cauſas. Certè ab uno, &
tam grandi falſi teſtamẽti crimine, poſ
ſunt deprehẽdi illorũ mores, qualeſq;
ſint hodie recentiores rhetores, hoc
eſt, cauſidici, ut dixi. Nollem Sũmon
ti errare, aut, quod deterius mihi ui-
detur, pugnantia dicere, hoc eſt, præ-
ſtat per dialogum, quàm per epiſto-
lam, aut acroamaticè ſcribere, quod
poſsis pugnantia dicere ſine nota.

Neſcio equidem, an credendũ ſit Plinio Iuniori, qui aſſeuerat, nos nonnũquam ex arte, & re quã tractamus, aliquod uicium contrahere. Ait enim, nos qui in foro, & ueris litibus terimur, multũ malitię, quãuis nolimus, addiſcimus. An quod experiẽtia com pertũ habemus, falſum eſſe putemus? Videmus enim ex militari diſciplina uiros fieri glorioſos, iactabũdos, rapaces, audaces, ſuperbos, cõtumelioſos, crudeles: ex mercatura uaniloquos, periuros, mẽdaces, fallaces, inſidioſos: ex medicina leues, uanos, intẽperãtes, mulieroſos, & ſibi inuicẽ detrahẽtes, & (ut dicunt) parabolanos: ex honoribus, & magiſtratibus, & principũ, & populorũ gratia, et fauore ſupcilioſos, ambitioſos, inferiorum, æqualiũ, imò & ſuperiorũ contẽptores. Vnde rectè Prophetes ait: Homo cũ in honore eſſet, nõ intellexit, cõparatus eſt iumẽtis inſipientib. & ſimilis factus eſt illis: ex rhetorica cõtentioſos, iniuſtos, modò harũ, modò illarũ partiũ patronos, mẽ
dacio

daciorũ cõcinnatores, et fautores, ſatoresq́; litiũ, et dorophagos, & lucri cupidos, exẽplo et Craſsi, & Hortẽſij: ex opulẽto ſacerdotio ubi effundere decet opes Eccleſię, auaros et tenaces: at ubi & quãdo, & quibus nõ oportet, profuſos, uenales, laſciuos, libidini & gulæ deditos, ignauię: officinæ ferè oĩes, & qui ſeruiles & uoluptuarias artes exercẽt, &, ut Terẽtius ait, lanij, coqui, & ij quos banauſos Ariſtoteles uocat, nihil poſsũt habere ingenij. Philoſophia ſi ea uera ſit, nõ ficta, & fucata, & quæ re, non uerbis & ueſtibus conſtet, ſola eſt, quę uerè homines, & uerè iuſtos facit, ſub quo uno nomine (ut Ariſtoteles & diuus Hieronymus ait) uirtutes omnes continentur. Detur, ut diximus, non arti, ſed artifici culpa, dummodò non negemus artes, exercitationes, negocia, cõſuetudines, non nihil poſſe ad bene aut malè uiuẽdum. Ideo ille qui omnia nouit, non ſolùm prohibet ad bene inſtituẽdos pueros malorum conuerſationes, ſed aures & con-

ſuetudine audiendi, & oculos á conſuetudine uidēdi turpia. Quapropter abhominanda eſt illa ab impuriſsimo homine Romano principe Heliogabalo turpis, & impudenda, & obſcœna licentia uindemiarum, & inhoneſta omnis pictura, quę omnia plus exēplo quàm peccato nocent. Cur quòd antiquis, aut iocari, aut laceſſere, aut uera dicere licuit, nobis nō licebit? An quòd illi callidè, & per dialogos quaſi in ſcena, aut antiqua comedia loquentes ſi quid erat, aut paradoxum, aut aſperum, aut rationi minimè conſentaneum, aut difficile perſuaſu, quod uulgi, aut potentum aures pungeret, aut à communi hominum conſenſu diſſentiret. id ut inuidiam fugerent, uafrè & aſtutè perſonis quibusdam dicendum committebāt, ut alienis periculis ictus euitarēt. Quot & quanta contra iuſtitiam ſcripſere Plato, Ariſtoteles, Cicero, Carneades, Pyrrho, Menāder, Euripides, Ariſtophanes, Plutarchus, cōtēptorꝙ diuûm hominūꝙ Lucianus,
&

& potenti Flaccus amico circum præcordia luſit. Sed cautè, & ſcenicè, ut dixi, per alienas perſonas, nõ ſecus ac ſi q̃s aliena bucca, alieno ſpiritu inflatis tibijs ipſe ſuis Obgotis modulationẽ cõcinnaret. Salluſt. ut Romanus apertè in mores Romanos inuehit. Liuius Patauin. timẽs, ut puto, impotẽtiã Romanorũ, cũ Romanos interdũ carpere uult, nõ ſua ipſius, ſed aut Hannibalis, aut Sãnitũ, aut Philippi, aut ſub Aetolorũ, aut aliorũ perſona id facit. Nemo apertius corripuit mores hominũ, quàm uiri ſancti Prophetę, & Philoſophi, quorum uerba ſpicula acutiſsima ſunt, & acerrimo ueneno, hoc eſt, ipſa ueritate illita. Calliſthenes Alexandri mores palã execrabatur, Anaxarchus Nicocreontis Cyprij, Socrates Athenienſiũ. Cato ille ſeuerus uitiorũ inſectator, & Romanæ probitatis exẽplũ nõ ſolũ corripiebat uitia, ſed apud Senatũ & iudices deferebat et accuſabat. & ut ad noſtros redeamus, Ioãnes ille nõ Apollinis, ſed Chriſti iudicio opti-

mus iudicatus Herodem ſceleris ar-
guit. Noui Sunimonti eos, qui bene
ac iuſtè uiuunt, qui caſtigāt turpia, pa-
têre ſemper malorum morſibus. Quæ
crimina Socrati non tributa ſunt. Do
minum noſtrum, Petrū, Paulum, Boe
tium, Ariſtotelem, falſi teſtes accuſa-
uerunt. Ioannes ille idē heros, & mon
ſtrorum, hoc eſt uitiorū domitor, inſa
niæ inſimulatus eſt. Ait Hieronymus:
Caſtigās crimina factus ſum crimino
ſior. Ideo'ne uera tacebimus, quia ti-
memus ne falſa nobis obijciantur? Vſ
que adeo'ne conſenuere ſecula, & ho-
minū ingenia, ut aliquibus ex noſtra
Minerua dicere aut facere nequea-
mus? An nobis nō licebit, niſi per alie-
nos calles, & per aliena ueſtigia ince-
cedere, aut noſtris oculis uidere, no-
ſtris aurib. audire, ſed alienis? Magnos
& excellētes uiros fuiſſe ueteres, ut qui
amator ſum, & admirator antiquita-
tis non negauerim, ſed tamen homi-
nes. Tātum ego tribuo humanitati &
facilitati tuæ, Summonti, ut ſperem à
te

te dari ueniam audienti aliquid mihi arrogare. Quintilianus inquit, illa gloria Romanæ togæ. Si noſtra uidiſſet, elegãtius, politius, ornatius, copioſius, & magis Latinè, magis Romanè dixiſſet, & dicẽdi ſubtiliſsima & copioſiſsima arte confutaſſet: concedo hæc, & plura, ſi uelit Valla: ſed per deos, ut mihi perſuadeo, non uerius, aut eruditius, aut melius, aut ſcripſit aut uixit. Nondũ enim orthodoxam Chriſtianam philoſophiam, nondum Ariſtotelem, hoc eſt, parentem ſapientiæ Latinitas nouerat. An medicorũ præcepta negligemus, quoniã ægrotantium plurimi rebelles & contumaces ſunt. An ideo philoſophia morborũ animi medicina abijciẽda eſt, aut uitia nõ deteſtanda, quoniã offenſum iri aliquos putamus? Amicus Socrates, amicus Plato, ſed ſanctius eſt ueritatem præferre, & amicitiæ, & potentiæ: quoniã ueritas Deus eſt. Et in ſacris codicibus pro anima tua ne confundaris dicere uerum. Ibidem: Vſq; ad mortem certa

pro iuſtitia, & Deus expugnabit prō te inimicos tuos. Optarē ſi qui mea lecturi ſunt, quòd uiderint primò diuinam Scripturam, quæ fons eſt ſalutis & bene beateque uiuendi norma: Denique Platonica & Ariſtotelica dogmata. Deinde explicēt omnes uires ſuas in expugnādo Galateo, & ſi non mea uirtute, fortaſſe aduerſariorū ingenijs famā adipiſcar. Nōnullos hoſtiū uirtus, claros fecit etiam uictos. Laudatur Hānibalis uirtus, non minus apud Carthaginem uicti, quàm apud Cannas uictoris. Hic prudens, at non ſine hoſtis culpa uicit: Ibi non ut ignauus ab inuicto hoſte uictus eſt. Non eſſe bonum medicum, aut bonum oratorem, inquit Ariſtoteles, eum qui uoto ſuo potitur, ſed eum qui ex contingentibus arti ſuæ nihil omiſerit. Omnibus in rebus non euentum, de quo fortuna iudicat, ſed animum & induſtriam ſpectant ſapientes. Ignotus eſſet Anteus, ignotus & Patroclus, niſi cum fortioribus pugnaſſent. Turpe

qui-

quidem uidetur uinci ĳs, qui peruicacis ſunt ingeniĳ, fateor: ſed interdũ cum potentiore aut ſapiente contendiſſe decorum eſt. Qui ratione uincitur, non uictus uocari debet, ſed uictor. Pœnam ignorantiæ eſſe cenſet Socrates didiciſſe, quæ quis neſcierat. Non ſecus ac ſi quis ægrotus ratione uictus, & perſuaſus à medico ſanitatem conſequatur: quæ tantùm animi ſanitati cædit, quantum corpori anima præſtat. Eſt em̃ ignorãtia morbus animi teterrimus, quæ omniũ morborũ parẽs eſt et nutrix. Idẽ ille modeſtiſſimus pollicebat̃, non obſcurũ eſſe eũ à quo ratione uictus eſſet, ſed ab illo beneficium maximũ accepturũ. Certè Galateus non is eſt, qui nec uinci, nec refelli patiat̃: nouerunt qui meeũ uerſati ſunt, teſtor conſciẽtiam meã ſæpe me ex ſententia dimouere indoctiores & uetulæ. Nefas putauit idẽ Socrates, nedum contradicere aut ſuccenſere, ſed uera dicenti non aſſentiri, idem quod falſa dicenti aſſentari, quorum

utrunq; pernicioſiſsimum eſt in uita. Sed ut in cæteris rebus, ſic & in perſuadendo non nihil iuris habet fortuna. Eſt ex hierographia ſentetnia ſimplex quidẽ, attamen uerißima: Diues locutrs eſt ſuperbè, & iuſtificauerũt illum: humilis deceptus eſt, inſuper & arguitur. Loquutus eſt ſenſatè, & nõ eſt datus ei locus: diues loquutus eſt, omnes tacuerent, & uerbum illius uſq; ad nubes perducẽt. Pauper loquutus eſt, & dicunt: Quis eſt hic? & ſi offenderit, ſubuertunt illũ. Nec minus peccatum eſſe ſentio, ueritati nõ aſſentiri, quàm ueritatem non tutari, pro qua defendẽda tot Martyres Chriſti, tot Prophetę, tot Philoſophi mortui ſunt. Sed ego nolui, ut dicunt, potius culpam deprecari, quàm culpa carere. Profectò non poſſumus culpa carere, niſi aliquid nõ ſcribamus: et quãtò ueriora ſcribimus, tãtò magis obnoxij ſumus ad culpam deprecandam. Odioſa enim, ut dicũt, ſuapte natura eſt ueritas, imò potius noſtra culpa. Noui te æquum & mitẽ,

non

non ſeuerum, aut tetricum in cauſis amicorum. Quapropter tui ſit arbitrij omnia noſtra aut occulere, aut oſtendere, aut caſtigare, aut ſeruare, aut ſpõgię donare, aut Vulcano fabrorum, & emendatorum ſapiẽtiſsimo, ſi pro re mea tibi uidetur. nec putes me de me tam magna ſentire, ut cum Propertio dicam, tam doctæ periere tabellę. Ego iocatus ſum tecum, ſcis enim quãtum mihi placeat illa Socratica ironia. Cognoui culpã meam, quam ſatis ſuperq; deprecatus ſum in epiſtola quam ad te ſcripſeram. Eam ſi legeris, eo animo quo ſoles mea, uici, abſolutus ſum. tacitis & futuris quæſtionibus reſpondere, & diluere ibi conatus ſum errorem meum, ſi error dici poteſt, uera pronũciare. Quem errorem qui arguet, ſciat ſe Galatei uerba, non mẽtem, aut mores arguere. Non ego, ſed tenuis uapulat umbra mea. Verbis atrocem fuiſſe Marcum Catonem, inquit Liuius, moribus autem mitiſsimum. & hoc quoque Græcis imputat idem Liuius, lin-

gua quàm factis eſſe ferociores. Bene uale. Callipoli, pridie Idus Decembres.

ANTONII GALATEI AD ACCIVM SINCERVM Sannazarium, de Villa Laurentij Vallæ.

APVD Nicetã ſum, mi Acci. hoc ad ripas Ionij. Acroceraunios montes æmula cælo iuga proſpicio. At tu felix hinc Veſuuium, hinc Hermum, illinc Capreas, illinc Athenęum, & illũ Cratera ocellum terrarum. Ah Mergelline, ah Pauſilypon, ó ubi eſt ille piſcator, qui mihi canat per amœnos ſcopulos docta illa, quæ nuper ipſe fecerat, carmina? O ubi eſt ille uillicus Mergellines? occurrit mihi ſæpe imago illius agelli. Is eſt uilla noſtri Vallæ, in aprica ualle ſita, ad montem affixa, ſeu potius appenſa. Villa difficilis eſt aditu, à monte nõ potes ſine periculo deſcendere, niſi aut uolutari, aut turbinari uelis. A mari præruptæ rupes ſunt, inacceſsibilis eſt locus, etiã ipſis Piratis. Occulti ſunt tamen, & præcipites

calles, quos tantum furax, & famelicũ hominum genus piſcatores nouerũt. Infra uillam ſinus eſt, quem duo acroteria faciunt. Tanta eſt, ut rectè dicere poſsimus, eam uix ampliorẽ eſſe epiſtola Laconica, & illud Poetæ,

Sed rus eſt mihi maius in feneſtra.

Ambitus totius ſinus ab altero in alterum promontorium unius ſtadij eſt, ſed nõ quod Hercules apud Piſas mẽſus eſt, ſed quãtum ego, qui obeſi ſum corporis, uno ſpiritu citato gradu pertranſire poſſim. Sinus emporium eſt piſcatorum, capit biremes ſeptem, biremes tamen auidas, non eas, quę in ſingulis tranſtris binum habent remorum ordinem, ſed quæ ex utraq; parte ſingulos habeant remos: poſſes ſi uelles lintres appellare. Villæ maxima lõgitudo à promontorio in promontoriũ eſt: latitudo quanta ipſum Vallam dormientem capere poſsit, (eſt enim pinguiuſculus) neq; hoc ſine periculo. Nam ſi incautus inter dormiendũ ſe in alterũ latus uoluerit, niſi aggeres,

aut

aut repagula ſint, Valla apud Neptunum Deus fieret. Villa quādo bonus eſt prouentus tritici, ſemodium fert: ita ut Vallæ una pro horreo poſsit eſſe cucurbita. Vini, quantū conuiuæ, qui non ſint nimis combibones, neq; ſuperēt numerum Muſarū, uno ſympoſio abſumere poſsint. Roſas, uiolas, iacynthos, narciſos, amaranthos, & omnis generis flores odoratos gignit. Sed tanta copia eſt, ut neq; uni puero ad corollam ſatis ſint, neq; medio apum examini ad pabulum. Fructus præſtantiſſimi ſaporis, ſed qui una ciſtella condi poſsint. Vuas paſſas nō abſimiles Maſſicis tuis: tantaq; eſt feracitas beati ruris, ut nunquam impleat ſex conuoluula, ſeu inuolucra ficulneorum foliorum, quibus è montibus Maſsicis, hoc eſt, auita proauorū tuorū ditione defe runt illas ſuauiſsimas uuas paſſas, quas ſępe mihi in ſecundis mēſis ſeruuli tui appoſuerūt. Infra uillam antiqua ſunt ex cauatis montibus uiuaria. Sed adeò exhauſta ex illo tempore ſunt maria,

ut uix unum ſenem piſcem inuenias. Iuniorũ turba maxima. Piſciculi minuti quingeti uix libre pondus faciũt. Nec dubitat noſter Valla, inter uillæ ſuæ cætera bona, quotidie nobis polliceri tantum piſcium, tantumq́ cymbarũ. Fœlix uilla, mare habet proximũ, ſed quia non ſine periculo deſcendere potes, remotiſsimum: mõtem arduũ, & inacceſſum, & inuium: planum habet quidem, ſed qui duos uiros ad deambulãdum recipiat. Villa in Auſtrũ uerſa, ſolem orientem accipit. Prima uillarum prodromos Etheſiarum flatus, aut Tropeas admittit, ubi Apogij ſemper ſilent. Prima ſentit uernos Zephyros, limpidos ac recẽtes, ut è mari prodeunt, nec urbis craſſo aere & nidoribus uitiatos. Tanta ſoli fœcunditas, cœliq́ temperies eſt, ut nemo ibi unquam moriatur, quoniam ibi habitare nemo poteſt. Nuper quum uillicum Valla conducere uellet, hæ conditiones ultro citroq́ datæ ſunt. Villicus, uillicaq́ rem ruſticã probè ac ſtrenuè

nuè agunto. Dominum quamuis mitem, manſuetiq́ ingenij, timento, uenerantorq́. Fruges ſeruāto. Arma ruſtica ſuis locis, ſuoq́ ordine diſponūto. Dolia cum bonus eſt uindemiarū prouētus optimè ſecundū legem picāto. Menſas, uaſa, ſupellectiliaq́ omnia fideliter, ac mundè, ut bonū uirum, bonamq́ mulierē decet, cuſtodiunto. Rē diuinam diebus tantùm feſtis, ut cæteri boni coloni, faciunto. Aues, mures, ac fures arcēto. Neminē iniuſſu domini uillā ingredi ſinunto. Contraq́ Valla Medicum chirurgicū cōducito, ut ſi quod ex precipitio membrum luxatū fuerit, aut fractū uillico, aut uillicę, aut pueris, Valla impenſas omnes adminiſtrato, curatoq́, ut bene ſit uillico, uillicę ac pueris, Pręterea Valla funes emito, quibus uillica pueros ſuos medios ligare ut porcellos poſsit. Is enim mos eſt apud Thurios, ac Materanos, qui in precipitijs & cauernis montiū, ut Troglodytæ uitam agunt. Multeq́ huiuſcemodi adiectæ ſunt conditiones,

Multaq; præterea ſunt feracis, ac ſalubris uillæ bona: hoc tantum malí eſt, quòd uilla (neſcio quamobrē) nullum habet aditū, nimirum uirtuti nunquā aditus, malis ubiq; patent fores. Solus tuus, meusq; heros Federicus uirtutis cultor hunc aperuit aditū. Dedit Vallæ ſemitam per mediam Mergellinē, qua ſe in uillulam ſuam, recipere poſſet. O fœlix Valla, cui ſatis eſt parua uilla, non tibi placent Licinij campi, non Apuliæ lata rura. Solus in tanta turba craſſantiū philoſophicos ſapis mores, qui nec uerba uēdere, nec mentiri nouiſti. Fœlix, & quiſquis contentus paruis, minora deſiderat. Prodigioſa (ſi uerum fateri uelimus) res eſt, humana mēs, quæ in tam paruo ergaſtulo clauſa, non poteſt ipſis mundi finibus contineri. Magna poſsidet, maiora deſiderat. In infinitum abit iſta cupiditas; quodq; naturæ negatum eſt, ipſa ſibi falsò promittit.

ΤΈΛΟΣ.

VIRORVM CIVITATVM
ET OMNIVM IN HOC OPERE memorabilium.
Index.

A

ABylamons in tertio climate 17
Accardus Lupiarum dominus 90
Achamatus Turcarum dux 51.55
Acra Iapygia 99
Acroterium promontorium 43
Adriaticum mare Ptolemæo 50.51
Admiratus Apuliæ 56
Aer malus 61,65
Affinitas inter ſenſum & mentem 118
Agatha Callipolis patrona 138
Ager Salentinus 115
Alphonſus Rex Neapolitanus 49.54.56.59.65
66.92.109
Amphitalaſſa 32
Antonij Galatei liber de Eucraſia 134
Apenninus 104
Apennini terminus 99
Apollonia 51
Apulia unde dicta 20
Apuliæ terminus 50
Aqua ſulphurea 39
Aquæ Iapygiæ 22

m

Aquarum inundatio 168
Arabes corruptores nominum 16
Araneum animal 24
Aranei uenenum 24
Aragonenſes 43.57.67.69.92.110
Archita 31.34.125
Arethuſa 75
Ariſtoteles 24.28.33.36.65.66.70.75.85.114
Ariſtotelis dictum 85
Ariſtocratia 34
Argyripam 83
Argi 66
Artemidorus 78
Artifices ex ſuis artibus uitium contrahere 152
Aſini Iapygiæ 22
Athenæ 66
Attica terra optima 136
Auerroes 19
Auicennæ error 15
Auicennæ & Auerrois diſſentio 15
Aulon 51.55
Auctoris antiquitatis obſeruantia 79
Auctoris patria 103.123
Authoris coniectura 30
Auctoris progenies 30
Auctoris excuſatio 37
Auctoris propoſitum 9

Auſter

Auſtri proprietas 80

B

Babilon 65
Balcſus diruta 73
Breuiloquium 71
Boues Iapygiæ 22
Barium antea Iapyx 50
Barbarorum intemperantia 141
Brunduſium 57.61.63.67.68.73.85.90.92
Brunduſij ſignificatio 98
Bruchi 25

C

Calabria olim Brutia 20
Calabriæ ab Epiro diſtantia 49
Calabriæ ab Adriatico ſinu diſtantia 49
Callipolis ocioſa nata urbs 143
Callipolis ciuitatis ſanctæ imago 144
Callipolis amœna 133
Callpolis urbs munita 130
Callipolis non Gallipolis dicendum 129
Callipolis Lacedæmoni comparata 142
Callipolis ſitus 129.130
Callipolitani non uicti,ſed ſuperati 140
Callipolitani religioſi 93.138
Callipolitani à Laconicis originē trahere 140
Callipolitanæ mulieres ſtrenuæ in pugna 140
Callipolitanæ uirgines 12, aut 13 anno nubunt 149

Callipolim tēpore Galatei Græcè loquutā 142
Callipoli ſalubre cœlum. 133
Callipoli hyems & æſtas mitis 133
Callipoli duo miranda 131
Callipolitanorum æqualitas 144.145
Callipolitanorum complexiones 134
Callipolitanorum frugalitas 146
Callipolitanorum mores & laus 136.137
Callipolitanorum uirtutes 138
Calpe mons in quarto climate 17
Campi Latini 107
Campi Tarentini 33
Campania 75
Canuſium 83
Capua 65
Carthago 122
Carolus Rex 56.91
Carolus Apuliæ Rex 40
Carolus Francorum Rex 42.56
Caſale nouum 72
Caſtrum 44
Caſtellum.S.Cataldi 60.61
Caulon 61
Cæſar 67
Cæſareæ hiſtoria 44
Cœnobium diui Nicolai 45
Cœnobium 45.77.105
Cœlias 126
Cœli

Cœli temperies 26
Ceraunij montes 89
Cherſidij 25
Ciuitas peſtilens, ex mutatione uiarum incolumis facta 131
Ciuitates Alphonſo fideles 93
Climate quarto quæ comprehendantur 18
Climate quarto quæ contineantur 18
Climatis quarti termini 19
Climate tertio quæ loca contineantur 18
Climati tertij terminus 18
Climata diuerſarum regionum 17.18
Comes Capaciæ 56
Comes Lupiarum 77
Conſuetudo inhoneſta uituperanda 154
Conſtantia Federici uxor 90
Corpus temperatum facilius ægrotare 28
Corpora ad ſeruiendum apta 24
Cos Hippocratis patria temperatiſs. 19
Coſmographia cui utilis 18
Cretenſes 84
Crotopeſtum 65
Crocus 105.106

D

Demarathus Corynthius 62
Democratia 34
Diomedes 83
Dirrachium 51.67

Domus malæ ædificatæ 73
Dux Ferrandinæ 43
Dux Neritonum 39

E

Ennius 87.80.81.127
Enricus Enobarbus 90
Eratoſthene 78
Error Lactantij 90

F

Fabricij mendicitas 35
Fabula maleficarum 116.117
Fabula Brocolarum 117
Familia Sanſeuerinorum 125
Federicus 90
Ferdinandus Iunior Rex 57.64.65.94.110
Finis omnium 28
Fœlicitas in quiete 142
Fons ſaluberrimus 132
Fons calidæ aquę 44
Fontes Iapygiæ 22
Fortuna inconſtans 14
Franciſcus Neritinus 123
Fridericus Henrici 65

G

Gainæ aues 25
Gainarum auium natura 26
Galatana 100.108
Galaterſium origo 108

Galenus 19.51.71.74.88
Galeſus fluuius 32
Galatanæ laus 109
Gallipolis à Gonſale ſubacta 42
Gallipolis 38.39.41.43
Gailipolis in ora Senonum Plinio 39
Gallipolis excurſio 40
Gallipolis ſitus & forma 39
Gallipolitanorum fides 40
Gallipolitanorum laus 41
Galli 33.42.43.58.67.70
Gallorum de Tarento iudicium 33.
Gallos Senones Iapygia non habitaſſe 129
Genus Marci Antonij 86
Garganus mons 63.83
Gonſal 42
Gonſalis crudelitas 42
Gothi 124
Græcia temperatiſsima 19
Græci 19.22.23.32.34.62.63.66.81.83
Græci generi laus 103
Gręcorum mos 62.66
Gualterus Brchena 58.60.92
Gualterij mors 92

H

Heraclea 65
Herculei freti clima 17
Hieroſolyma in quo climate 18

Hipparchus 78
Hippocrates 23.72
Hippocratis de Europæ,& Aſiæ gentibus ſententia 23
Hippocratis breuiloquium 70
Hippocratis libri de aere & aqua 70
Hiſpani 69
Homini Chriſtiano nefas quid 51
Homines naturæ beneficio facilè ægrotare 135
Homines Itali 23
Hydruntum à Turcis capitur 40.49
Hydruntum 40.45.46.47.48.49.50.51.53.54.56.57.58.59.114.126
Hydruntum debellatum 53
Hydrunti à Manfredonia diſtantia 49
Hydrunti diuerſa nomina 47
Hydrunti inſtauratio 49
Hydruntinorum laus 54

I

Iapygia 20.21.50.103.104.110.125
Iapygia quos homines gignat 24
Iapygia cherſoneſus eſt 20
Iapygia Cretenſium colonia 83
Iapygia temperatiſsima 15
Iapygia cui ſigno cœleſti ſubijciatur. 15
Iapygia Italiæ ſimilis 23
Iapygiæ terminus 50
Iapygiæ Italiæ amœniſsima pars 22

Iapigiæ

Iapygiæ uaria nomina 20
Iapygiæ Boues 21
Iapygiæ ambitus eodem
Iapygiæ bonitas & fertilitas 22
Iapyges 12
Iapygium promontorium 43
Iccus 34
Idomeneus 83.86
Idus 53
Imagines in ſpeculo 121
Ioanna regina 59.92.108.109
Ioannes Andegauenſis 93
Ioannes Caſtriota Macedo 44.101
Ioannes Antonius princeps 59.64.92.93.108.
109.110
Ioannes Vitalianus 47.126
Ioannnes Italianus Genuenſis 134
Ioannis Italiani mors 154
Iacobus Caldora 69.93.108.109
Ionium mare 50.54.82
Iſabellæ reginæ fuga 67.93
Italia magna Græcia 8
Italia ubi anguſtior 12
Italia ab Italo rege eodem
Italia unde dicta 22
Italia 22.103.104
Italia Græcię iungi poteſt 49
Italiæ limites 8

Italia umbilicus Græciæ 8
Italiæ olim nobiliſsimæ urbes eodem
Italiæ deſcriptio breuis 12
Italiæ peninſulæ nobiles 22
Italiæ duæ peninſulæ, & earum deſcriptio 14
Italica philoſophia à quo 6
Iudicium difficile 35

L

Lacedæmon 66
Lacedæmonij 70.72
Lactantius 118
Ladislaus rex 77
Lacus Limini 57
Lapis inſculptus 82.97
Lapidis Lupienſis natura 80
Lamiæ 115
Leones 29
Leucæ 44
Leucopetra 50
Lex pro Gainis auibus 25
Leges ſcriptæ à quibus primò 10
Lybia 29
Lylibeum 122
Lingua Meſapia 63.98
Lingua Peucecia 63
Linguarum uarietas 58
Literæ Meſapiæ eodem

literæ Dalmaticæ eodem
literæ Saracenicæ eodem
Locum nullum carere uitio 132
Longobardi 124
Loca ſingula ſuum habent genium 136
Loyſius Andegauenſis 39.92
Ludouicus de Montealto 75
Lupiæ 81.85.86.87.90.126
Lupiæ Guidonis tempore quales 83.86
Lupiæ 58 59.73.74.77
Lupiarum laus 88
Luſus naturæ 119

M

Machometi mors 56
Magiſtrorum familia 111
Malum Iapygiæ 25
Mallenius rex 83.86.126
Mandurium 72.115
Manfredus 90
Manfredonia 59
Marcus Antonius princeps 86
Marcus Antonius Philomarinus 32.42.137
Maria 77.92
Maris Mediterranei latitudo 14
Marſilius 76
Materia digna cognitu 106
Matheſis 86

Medici primum munus 18
Megara 66
Mela 80
Meſapia 125
Metapontus 65
Monarchia 34
Monachi magni Baſilij 45
Mons Arduus 99
Montes Acroceraunij 51
Mores ſimiles regioni 135
Muli Iapygiæ. 22

N

Narratio hydruntinæ obſidionis 51
Natura 27
Naturæ documentum 24
Neritonum 38
Neritum 112
Neriti laus 112.123
Neritinæ literæ 122
Nicolaus Hydruntinus dictus Niceta 45
Nicomachus 34
Nilus 75
Nymphæus 100
Nola 75
Normani 90

O

Oligarchia Italiam & Græciam perdidit 147
Opinio de ſancto Petro 38

Oria 69.72.105

P

Petrus Aragonum rex 40
Phaſmata 115.119.121.122
Pictura obſcœna uituperanda 154
Piſcaturæ prouentus 33
Platonis dictum 29.66
Plinius 34.49.50.51.75.85
Politiarum genera quot 34
Portus 63.152
Princeps Tarentinus 84
Principatus animalium 23
Promontorium Acroterium & Iapygiũ 43
Prouerbium 63.66
Ptolemæus 19.50.58.95
Puerorum Callipolitanorum educatio 139
Puellarum Callipolitanarum pulchritudo, cultus & pudicitia 139

R

Raymundus Vrſinus 92
Regiones temperatæ 19
Res Græca 44
Renatus 92
Rhetores aſſentatoribus ſimiles 149
Robertus Lupienſis 123
Robertus Viſcardus 90
Roccha 57.58.85
Rogerius 90

Roma 65.67.74
Romani 35.124
Romoaldus princeps 65
Rudiæ 74.77.78.80
Rugæ ciuitas 87.126
Ruinæ ædificiorum 39
Ruſticus 76

S

Sacerdotum Græcorum mos 104
Salentini 20.21.26.93.115
Salentini Cretenſium colonia 21
Saſo inſula 55
Saturi à Tarento diſtantia 38
Scriptores deſiderati 30.38.125
Scythia 29
Seleucides aues 26
Senum labor 143
Serpentes 29
Soletum 94.95.126
Spinetus Ventura 67
Stephanus archiepiſcopus à Turcis interfectus in templo 53
Strabonis de regione Iapygiæ opinio 20

T

Tanais 75
Tancredus 90
Tarentum 30.31.32.33.37.50.65
Tarentum quos habuit uiros 34
Tarenti

Tarentum 30.31.64.89
Tarenti à Iapygiæ promontorio diſtantia 33
Tarenti ab Hydrunto diſtantia 49
Tarenti à Lacinio diſtantia 33
Tarenti deſcriptio 32.33
Tarentinum mare 32
Theatrum 86
Thebæ 66
Thebani pingues 136
Templum diuæ Mariæ 43
Templum diui Petri 38
Templum diuæ Cæſareæ 44.61
Templum diuæ Catherinæ 95
Terræ temperatæ habitantes quales 23
Thonon inſula 14
Tigres 29
Tumulus Demarato, ab Alexādro extructus 62
Turcæ 22.111.122
Turcarum de Tarento iudicium 33
Turris ſancti Iſidori 39

V

Vadiſcus portus 44
Vaſta oppidum 63
Veneti 40.64.94
Veneti Callipolim diripiunt 94
Venetorum uictoria 94
Venetorum temperata uictoria 141

Via Traiana 57.74
Vicus diuæ Mariꝗ 39
Villamarinus 56
Vina Ochra 88
Viterbienſis hiſtoricus 86
Vitiorum diuerſi modi reprehendendi 155
Voragines 114
Vrbs Vretus 99
Vrbs antiqua 99
Vrbs Murus 96
Vria ſiue Oria 69.82
Vrbs Petri 95.102
Vſus populorum uictorum 83
Vxentum 43.100.126
Vxentinorum portus 43

Errata ſic corrigito.

Prior numerus paginam, poſterior uerſum *cum* 51, 20. *deſererent* 52, 9. *ſecutus* 53, 25. *Brehena* 58, 1. *Iapygum* 62, 18. *durata* 64, 17. *extrema* 72, 13 *exedunt* 73, 7. *mirabile* 75, 7. *Tancredo* 77, 10. *Ruæ* 78, 5. *Ptolemæi* 80, 5. *Idomeneus* 81, 12. *ſequutus* 92, 17. *Philace* 102, 4. *cliuiū* 102, 6. *cliuio* 12 *noſtrorū* 105, 23 *ſylueſtris* 106, 16 18 20 22. *Alphêus Elidis* 114, 19. *reuerti* 117, 12. *uenerantur* 138, 9. *ſe* 159, 16. *ſententia* 160, 4. *tacuerunt* 160, 10. Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος 143

ANTONIVS GA-
lateus medicus, in Alphonſum Regem, Epitaphium.

INſerias tibi diue Alphonſe facio, tumulum erigo de puro ceſpite, fingo inane ſepulchrum, inſtauro funus, cineres & manes cōdo (altera enim pàrs iam ſuperos tenet) arenā aggero ꝗ altiſsimè poſſum, in hac ripa Ionij maris in hoc uiridi cāpo, in hoc angulo terrarū: quē tu à barbaris tutatus es. Impono tumulo lapidem, in quo ſiquando ad hęc deſerta littora fortè acceſſerit, et nauta, & uiator, legere poſsit hęc pauca uerba. Alphōſus ſecundus Apuliæ rex, Ducū fortiſsimus, ex antiqua Gothorū Hiſpaniæ regū progenie, hîc ſitus eſt. Vixit annis XLVII. D. XIIII. D. M. S. Alij tibi, quod maximè meritus es in illuſtri loco ſtruēt Mauſoleū: at ego quid poſſum iuxta perſoluo. Prætēdo tibi pullā ueſtē, promiſſam barbā, fundo pias lachrimas, fletus, nęnias, lucu-

bres uoces, & ueros, quos è cœlo au-
dias gemitus: & uerba incōpoſita: ſed
teſtantia gratitudinem animi mei, ob
accepta à te beneficia. Erunt qui tuas
laudes carminibus (ut par eſt) in cœlū
tollant, mihi fas ſit monſtrare affectū,
& mœrorem meum: & inter has ſyl-
uas, inter hæc dumeta: ubi rara ſunt
hominum ueſtigia: inter Satyros &
faunos, inter Dryadas & Napeas, qua
rum ſtudio tenebaris, quādoquidem,
ut & fortunam, ſic & homines imemo
res beneficiorum, infeſtos habuiſti. Li
ceat incuſare Deorum ſæuitiā, qui te
terris inuidere, qui te nobis abſtulerūt.
Proh dolôr noſter Alcides, noſter A-
chilles, decus Italię, Turcarum terror,
noſtrū Aſylum, refugium calamitatū
noſtrarū Alphonſus obijt: quinimò ad
ſuperos abijt, nos miſeros reliquit. ô
quotiēs Alphōſum inuocabimus. Vti
nā ſim falſus uates. Italia, imò tota chri
ſtianorū reſpublica ſentiet quātus fue-
rit ille, inuiſus inſanæ fortunæ Alphō
ſus, quæ ſæpe bonis inuidet, malos ex-
tollit.

tollit. Quot tyrãni diu imperauerunt quot boni, & utiles reipublicæ princi pes citò extincti ſunt. Achillẽ Græco rũ gloriã, æternis carminibus celebratũ: Alexandrũ illũ Macedonẽ domitorẽ orbis: Titũ delicias humani gene ris: Alexandrum ſanctiſsimũ principẽ Romanum cita mors abſumpſit. Ego lugeo, ego deploro obitũ tuũ Alphon ſe. Tu inter diuos uitã agere beatã cępi ſti, iã rides ſtultitias & uanitates huma narũ mentium, & futuri pręſcius tẽporis, proſpicis, quantũ christianus orbis tibi ſe debere ſuo malo fatebitur. Iam nũc habitas eam cæli partẽ, qua locus Erigonẽ inter chelasq; ſequẽtes pãdit. Ipſe tibi iã brachia cõtrahit ardẽs Scorpius. Hic Oriẽs te mũdo edidit hęroa fortiſsimũ, cautiſsimũ ducẽ, iuſtiſsimũ principẽ, ſed nõ ſatis fortunatũ. Hic te ſuo Marti dedit, uix tertium decimum ætatis annũ agentẽ, apud Brutios primũ galeam, loricã, thoraca induiſti, in illo heu fatali tibi bello Gallico, quo Ferdinãdus pater tuus uexabat. Qui

ut dijs uiſum eſt, Gallos è regno ſuo pepulit: tibi cætera deinde bella commiſit. Cognouit rex omnium ſententia ſapientiſsimus iudicatus, uirtutem tuam. Iuuenis adhuc, uictis in agro Piceno hoſtibus, triũphaſti: in bello Hetruſco, in bello Ferrarienſi, quantũ in re bellica ualebas oſtendiſti. Quid dicam de illa memorabili Hydruntina expugnatione? Quid de bello Turcarum, in quo & patri tuo regnum, & Italiæ libertatem, & Chriſtianis omnibus, auſim dicere, ſalutem propria uirtute tribuiſti? Cùm regni proceres in patrem tuum coniurauerũt, tu finibus extorris expertus extrema omnia, undique auxilia comparaſti. Tandem uictor, rebelles omnes patri tui imperiũ ſubire coegiſti. Deinde mortuo patre tuo, exitiale Italiæ (ut fato datũ eſt) bellum Gallicum, contra te motũ eſt: nulla iniuria, nulla, aut tua, aut patris, aut maiorũ tuorum culpa, ſed Italiæ uitio. Liceat mihi petita ſacræ parentis uenia ad leniendũ dolorem meum paululum

Iulum inſanire. Non eſt hæc illa deorum mater mundi, domina terrarum, caput Italiæ: ſed perfida, infida, diſcordiarum nutrix, officina ſimultatũ, lupanar barbarorũ, ſacerdotum ſcortillũ, orba uiro, meretricula externis proſtituta gẽtibus. Hæc in ſui perniciẽ Gallos acciuit. Illi Alpes, ſaluberrima, ſi nobis bonã dij mentem dediſſent, Italicæ libertati iuga tranſcenderunt, ſeu noſtro fato, ſeu noſtris moribus, ſeu quoniam Gallorum animi nouarũ rerum ſemper cupidi, & ingenium ſuapte natura auidum ad bella capeſſenda, percurrunt Italiam portis ubique patentibus. Pudet dicere, nullo uſquã occurrente hoſte, iamiam regnum tuum inuaſuri erãt. Tunc uiſę ſunt noſtrorum uolubiles, & inſciæ ſui mentes fluctuare, & noua iuga optare, ut uetera deponerent iuſſa aliena pati, & dominos expoſcere Gallos. Tu qui immaniſsimam, & efferatiſsimam Turcarũ gentẽ, nõ horrueras, nec Gallos timuiſti. In illo bello, nõ niſi externos hoſtes

habuiſti. In hoc plus tibi cui nocuere quã hoſtes. Ceſsiſti Gallis pro tẽpore imitatus bonos nautas, qui cũ ingruẽtem tempeſtatẽ ſentiunt, nũc latere fluctus excipiũt, nũc puppi, nunc prora, nũc enitunt̃, nũc cędũt, et quò fluctus, uentuſq; trahũt, ſequuntur, ut demũ ſe dato maris tumultu, fœlicẽ curſum arripiant. Ceſsiſti Gallis maiora animo uoluens, expectãs dum rapaciſsimus fortunæ impetus ceſſaret. Vnus tu nobis cunctãdo; ut reſtituas rem. Iam eò redacta res erat, ni te immatura mors rapuiſſet. Sunt qui in armis mori pulchrum putant: mihi placet illa Demoſthenis ſententia: ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. Quidã ex progenitoribus Alphonſi noſtri Hiſpaniæ regibus, cùm uictus incuſaretur, quòd non deceret regem fugere, ſed potius honeſtẽ mori, reſpondit: ſe cum maiori, & meliori exercitu, mox rediturũ. Peripathetici, ne in maxima qu[illegible] moriẽdum eſſe ceſſent. Temerarij hominis eſt uelle mori, ne moriatur. Mo

nendum

riendum fortè eſſet perditis penitus rè bus, cùm nihil ſpei penitus ſit. Romani, capta & incēſa à Gallis urbe, ſe in tuta loca receperunt, nec obſtiterūt fato urbis Romæ: tandem & ipſos Gallos, & totū orbē ſubegerunt. Paulus in Cānēſi clade, cùm fugere poſſet ab hoſtibus oppreſſus eſt, & hoſtibus gloriam peperit, quòd Romanum cōſulem occidiſſent. Terentius à ſenatu laudatus, quod de re publica non deſperauerat. Romanæ legiones ad furcas Caudinas neceſsitati parere coactę, ſub iugū miſſę fortius deinde pugnauerunt. Actum eſſet de re Romana ſi obijſſent. Athenienſes oraculo moniti urbem ſuam Perſis reliquerant, & aliā, quàm in terra fortunam in mari experti ſunt Lacedæmonij uerò ad Thermopilas ſtrenuè pugnantes occubuerunt. Illi fugiendo uniuerſæ Græciæ ſalutem: hi moriendo inanem tantùm (ut ita di dixerim) gloriam, & in tragædijs lamentationes ſibi comparauerunt. Rex regum Darius fugit iuuenem

ferocem,& primis fortunæ flatibus e-xultantem. Viſum eſt potentiſsimo regi,& fortunæ cedendum, & ſeruiendum eſſe tempori. Pompeius magnus poſt tot claras res geſtas, uictus à Cæſare fugit in Aegyptum, & peiorē hoſpitem,quàm hoſtem inuenit. Cato ille ſeuerus,& ſibi crudelis, nec mori timuit, nec fugere: uictrices partes recuſauit. Victus Hānibal ſuam Carthaginē in hoſtium poteſtatē deſeruit, aufugit in Aſiam,nec turpe putauit ignotis regibus ſeruire, noua cōtra Romanos reparaturus bella. Ne lōgè exēpla petantur, Diuus Alphōſus Aragonū,& primus Apuliæ rex, auus Alphōſi noſtri primùm regno pulſus, deinde nauali prælio uictus,& captus ad Philippum Mediolanenſiū ducē ductus eſt: & ijs in quorum poteſtatem deuenit,nō fractus animo admirationi habitus eſt: ad poſtremū uictor euaſit, & longo tēpore tam feſta pace, tam gaudente prouētu rerum regnauit, ut uerè dicere poſsimus, quòd aurea illo ſub rege fuere ſecula

cula. *Sic placida populos in pace regebat.*

Eius filius diuus Ferdinādus acie uictus ad Sarni fluenta, exutus caſtris, cum paucis Neapolim ſe recepit. Inde paulatim reparatis copijs, hoſtes apud Troiam Apuliæ ciuitatem ingenti prælio fudit. Demum aut mortuis, aut profligatis hoſtibus diu feliciter regnauit. Manfredus rex, qui ſe, ſuumq́ꝫ regnum fortunę incautus cōmiſit, una acie, & regnum, & uitā amiſit. Huius cadauer per caſtra hoſtium circumlatum, & hoſtibus ludibrio, & à ſacerdote, neſcio quo, diris execrationibus, dijs inferis deuotum fuit, & pulſum ultra fines regni, relictum auibus & feris laniandum. Conſtantinus Græcorum, ſiue Romanorū imperator, Turcis in urbem irruentibus, ſe in medijs hoſtibus morti deuouit: quo facto, & ſe humanis curis, & calamitatibus, & hoſtes metu liberauit: ſibi cōſuluit, ſuis & Chriſtianis omnibus ſpem recuperādi imperij ademit. Si ſe ſeruaſſet, fortaſſe Deo & Chriſtianis principib. au-

xilıantibus, in ſuum imperium rediiſſet. Forti uiro omnia tentanda ſunt, priuſquam, ut poeta ait, moriat. Qui citò moritur, hoſtibus uictoriã parat, & cum fortuna non audet luctari. Numantinorum, Saguntinorum, Cantabrorum, & aliorum quorundam barbarorum decantata facinora, uxorum & liberorum neces, pyræ, laquei, uenena, gladij, non fortitudinis indicia, ſed exempla ſunt tragica, & barbaricã ſapiunt amentiam & immanitatẽ. Secus Carthago illa imperij Romani æmula, poſt tot de Romanis acceptos triumphos, fatorum neceſsitati paruit, in ditionem Romanorũ uenit, & ſeruire potius maluit, quàm penitus deleri. Orthodoxa Chriſtianorũ dogmata eos, qui ſuæ necis cauſa ſunt, qui proiecerunt animas, qui ſeipſos interimũt, honore ſepulturæ arcent inhumatos, anquam profanos abijciunt: quod apud omnes gentes eſt, & fuit ſemper abhominabile. Illud:

Pulchrumq; mori ſuccurrit in armis.

Et

Et illud:

Moriamur,& in media arma ruamus,

Verba poetica ſunt,& uulgò admiranda. Qui ea cecinit, Brunduſij in lectuſo morbo interijt:& is ſub cuius perſona hæc dicta ſunt, mulierculę fabulam narrabat,& tamen iactabat ſe

Mediosq́; fugam tenuiſſe per hoſtes:
Qui deſerta patria Italiam profugus uenit:
Genus unde Latinum,
Albaniq́; patres, atq; altæ mœnia Romæ.

Si in armis, ut prædicabat, mori uoluiſſet, ſi quod ꝓmittebat effeciſſet, nec Roma, nec Alba ſtetiſſent. Quoties uidi ego te Alphōſe, his oculis apud Hydruntum inter primos pugnatores immixtum Turcis, uidi ego te pro muris armis ſplendentem, impauidum inter lapides, inter ſagittas, inter tot tormentorum genera acriter pugnantem. Nunquā declinaſti pericula: prudens, ſollicitus, impiger, ſtrenuus, ferox, caloris, frigoris, uigiliarum, laboriśque patientiſsimus, & ubi res tempuś que poſcebat, nullis non periculis ſemper

te, quantum nemo ex ſtipendiarijs mi litibus expoſuiſti: uidiſti exercitum tuum continuis itineribus & tempeſtatibus ante hoſtium aduentum iam fractum, quoſdam ex tuis non ſatis fides: non tuæ igitur, ſed tuorum ſaluti, ut bonus rex, conſuluiſti. Sapiẽtis uiri eſt, & uires ſuas pẽſitare, & quò ſe fortuna inclinet cognoſcere. In ꝓuerbio eſt: Decertare & uinci nemo non poteſt. Inuidebat uirtuti tuæ Italia, exter nos admiſit: tu inexplicabilem inuidiam haud alio modo uinci poſſe, quàm cedendo exiſtimabas. Ita res euenit, ceſsiſti, ceſſauit inuidia, omnis in auxilium Ferdinando tuo conuenerunt. Ille acer, ille inclitus iuuenis, & terrarũ imperio dignus, iam regnũ tenet cum patruo, imò cum patre ſuo Federico, uiro & bello, & pace inſigni, qui imitatus eſt exemplum ſanctiſsimi regis diui Ferdinãdi proaui ſui, qui nepoti ſuo regnũ tam bona fide ſeruauit & auxit. Sed neſcio an fas ſit dicere: hic illũ pietate ſuperauit: ille pacato, hic euerſo

peni

penitus regno, nepoti ſuo ſubuenit, patria, uxore, liberiſq; relictis. Ohe iã uertit fortuna ſuas uices, iam regnum tenent, & quod felix fauſtumq; ſit, tenebunt: & nati natorum, & qui naſcent ab illis. Tu uerò Alphonſe diue, cum cęteris dijs, & illis & nobis ſemper dexter aderis. Sed quis eſt hic ululatus, quæ ſunt illa ſuſpiria, ſolus ſum, & in ſolis locis, tamẽ reſpondẽt omnia ſyluæ: Nymphas ululaſſe ad meos fletus puto, quas tu coluiſti. Plorate mecum Nereides, & tu nõ immemor antiqui doloris mater Theti, quæ hæc Adriatica æquora colis: meminiſtis & uos nymphæ uidiſſe has undas Turcarum ſanguine rubentes, quum Neptunus tridente ſuo barbaram claſſem agitans Italiam ſeruauit. Teſtantur hęc littora, teſtantur hi ſaltus: en omnia candicãt oſsibus. Plangite Napeæ, & Naiades puellæ, & tu qui tam longè abes Sebethe, pater deliciarũ, qui apricos & ſemper florentes lambis campos, cui notus, cui tam gratus eras. Quis te dita-

uit? quis te excoluit? quis te nouis honorauit arboribus? cui magis placebãt fontes, & prata uirẽtia, & nobiles horti? Non ille carminibus poetarum cantatus Alcinous, non Heſperidum horti tecum, ô Alphonſe, certare potuiſſent. Qualis eras in extruẽdis arcibus, qualis in inſtaurãdis templis, qualis in ornandis domibus, qualis in omni regio apparatu omnes nouerũt. Omnes nobiles ſculptores, pictores, architectos, omnes deniq; artifices ex tota Italia imò ex toto orbe, in regnum tuum magnis & munerib. & ſumptib. cõtraxiſti: Bibliotechas ex omni genere librorum comparaſti: quales nec Ptolemæos habuiſſe crediderim. Illuſtrium uirorum, quorum mores admirari, atque imitari ſolebas, etiã imagines uenerabaris: duces, milites, præfectos nauium, non auſim dicere quãto amore amplexatus es: poetas, oratores, legis peritos, philoſophos, religioſos, & probatæ uitæ uiros, theologos, medicos, ſemper ut parentes coluiſti: deniq; ubi

cũq;

cũq; terrarũ fuerat uir qui ingenio ua-
leret, ſubitò in tua retia incidere cõpu
liſti. Quid dicã de cultu & pietate erga
Deũ immortalẽ, de pietate et reuerẽtia
erga parẽtes: non fuit uir qui ſanctius
Deũ coleret. Nõ fuit filius magis obſe
quẽs patri, quàm Alphonſus: nemo
filios, nemo fratres, nemo amicos, ne-
mo fœderatos conſtantius amauit. Dij
immortales, quid illi profuit tam dili-
gens religio? quid pietas erga parẽtes?
quid muſarum cultus? quid recti ob-
ſeruãtia? quid benignitas? quid comi-
tas? humanitas & facilitas, qua cæte-
ros principes ſuperauit? quid tot ani-
mi uirtutes? Profectò, ut dicunt, quã-
do bona opera nũquã carẽt ſua merce
de, hę tibi Alphonſe cœlum dederũt,
te deum fecerunt. Te igitur diuum ap-
pello, tibi rictatus procedo, tibi aram
ſtatuo, & tuum ſupplex numẽ adoro.
Tibi ſacra, tibi diuinos, ut cæteris dijs,
honores offero: tu lætus accipe, tu ex-
audi præces meas, & uotis iã nũc aſſu-
eſce uocari. Ego quod poſſum Alphõ

ſe offero ad tumulũ ardẽtes tędas, odoratas lauros, myrtos & cupreſſos bene olentes, ex uicino tractu herbas. Tibi flores ſpargo, roſas, uiolas, hiacynthos, & immortali tibi immortales amaranthos: nec deerunt poſthac qui incendant ad aras benemerẽti tibi Indicos & Arabicos odores. Vale æternum Alphonſe, & deos nobis deus ipſe propitius facito.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE